

บรรณานุกรม

ภาษาไทยหนังสือ

กระมล ทองธรรมชาติ, ผู้รวบรวม และคนอื่น ๆ. พรรคการเมืองต่างประเทศ. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์, 2514.

ขจิตภัย บุรุษพันธ์. การเมืองและพรรคการเมืองนับแต่ยุคแรกถึงปัจจุบัน. กรุงเทพมหานคร :
โอเดียนสโตร์, 2511.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. พรรคการเมือง. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์, 2517

ชัยอนันต์ สมุทวณิช และชติยา กรรณสูตร, ผู้รวบรวม. เอกสารการเมืองการปกครองไทย.
กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2518.

ชวงศ์ ฉายะบุตร. หลักพรรคการเมือง. พระนคร : โรงพิมพ์จำลองศิลป์, 2511.

นิยม รัฐอมฤต. การเมืองไทยยุคปัจจุบัน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง,
2531.

ประภต นันทิยะกุล. การเมืองเอเชีย : อินเดีย มาเลเซีย สิงคโปร์. กรุงเทพมหานคร :
เจ้าพระยาการพิมพ์, 2517.

ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ. พรรคการเมืองและปัญหาพรรคการเมืองไทย. กรุงเทพมหานคร :

สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2524.

ไพโรจน์ ชัยนาม. รัฐธรรมนูญ : บทกฎหมายและเอกสารสำคัญในทางการเมืองของประเทศไทย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2519.

_____ . สถาบันการเมืองและรัฐธรรมนูญของต่างประเทศกับระบอบการปกครองไทย.

นครหลวงฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2515.

มนต์ชัย วัฒนโกเมร, ข้อมูลพื้นฐานพรรคการเมืองปัจจุบันและพรรคการเมืองกับการเลือกตั้ง

ปี 2522-2529. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์การพิมพ์พลชัย, 2529.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, 2525.

วิทยา นภาศิริกุลกิจ และสุรพล ราชภัณฑารักษ์. พรรคการเมืองและกลุ่มผลประโยชน์.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2530.

วิษณุ เครืองาม. กฎหมายรัฐธรรมนูญ. พิมพ์ครั้งที่สาม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แสง-

สุทธิการพิมพ์, 2530.

ศูนย์บริการเอกสารและค้นคว้า สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา. ข้อบังคับพรรคการเมืองของไทย

ปี พ.ศ. 2531. กรุงเทพมหานคร : กองการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา,

2531.

หยุด แสงอุทัย คำอธิบายพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2511. ธนบุรี : บางสะแก
การพิมพ์, 2512

สอ เศรษฐบุตร. New Model English-Thai Dictionary. กรุงเทพมหานคร :
สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2521.

_____ . พรรคการเมือง. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิมพ์เกษตร, 2517.

_____ . รัฐธรรมนูญเก่าใหม่และความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับประชาธิปไตย. พระนคร :
โรงพิมพ์แม่บ้านการเรือน, 2503.

อรอนงค์ เปรมสกุล, ดนัย ทองใหญ่ และวุฒิสักดิ์ ลากเจริญทรัพย์, การเมืองเอเชีย 2
(เอเชียอาคเนย์). กรุงเทพมหานคร : นำงการพิมพ์, 2531.

บทความ วารสาร และหนังสือพิมพ์

"กบฏเบื้องหลังพรรคเอกภาพ เข็ด พล.อ.หาญ สอยแก้ว เจลิม-เสธ.พล". ข่าวพิเศษ 11
(26 เมษายน - 2 พฤษภาคม 2532) : 24-25, 27, 47.

เกษม ศิริสัมพันธ์. "การพัฒนาพรรคการเมือง" สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 35 (27 พฤษภาคม
2532) : 17-18.

"แกะรอย... มหกรรมรวม 4 พรรคฝ่ายค้าน. ข่าวพิเศษ 11 (9-15 พฤศจิกายน 2531) :
25-25.

โกสินทร์ วงศ์สุรวัฒน์. "การรวมตัวของพรรคฝ่ายค้าน". แนวหน้า (30 พฤศจิกายน 2531)

: 5.

"จับตาสืบประสาน พลิกโฉมการเมืองไทย...รับปีใหม่ 2532." สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 35

(18-4 ธันวาคม 2531) : 9-10.

ไชยวัฒน์ ยนต์เปี่ยม. "รายงานมาเลเซีย-หลังการเลือกตั้ง." สยามรัฐ (31 ตุลาคม 2533)

: 12.

บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ. "กฎหมายพรรคการเมืองเยอรมัน." วารสารนิติศาสตร์ 19 (มิถุนายน

2532) : 148-149.

_____. "กฎหมายเลือกตั้งเยอรมัน. วารสารนิติศาสตร์ 17 (กันยายน 2530) : 23.

"ปฏิทินข่าวในประเทศ." สยามจดหมายเหตุ 12 (13 มกราคม 2530) : 509.

ประภิต ชมพุด้า. "ความในใจของพล อ.หาญ เมื่อต้องเป็นชายสามโบสถ์" แนวหน้า

(23 เมษายน 2532) : 5.

ประจวบ ทองอุไร. "มติขบพรรคกับปัญหาที่อาจตามมา" สยามรัฐ (16 ธันวาคม 2532) : 9.

_____. "สัตยาบันรวมพรรคของฝ่ายค้าน" สยามรัฐ (16 มกราคม 2532) : 9.

ประภต นันทิยะกุล "มาเลเซีย." เอเชียรายปี 2528/1983 : 127 "พรรคการเมือง/

สมาชิกพรรคฯ" สารสนเทศ 2 (พฤษภาคม 2531) : 100/500.

_____ . สารสนเทศ. 2 (มิถุนายน 2531) : 100/622.

_____ . สารสนเทศ 2 (สิงหาคม 2531) : 100/855

_____ . สารสนเทศ 3 (มิถุนายน 2532) : 100/626

พรรคประชาชน ปรับยุทธการระดมทุน ขยายแนวร่วมกับพรรครวมไทย ข่าวพิเศษ 11

(14-17 กันยายน 2531) : 23.

"พรรคประชาชาติ ฝั่งที่เป็นจริงของ 4 พรรคฝ่ายค้าน" ข่าวพิเศษ (30 พฤศจิกายน -

6 ธันวาคม 2531) : 22-23.

ไพศาล ภูไพบูลย์. "การรวมพรรคการเมือง... อุปสรรคด้วยปัญหาข้อกฎหมาย.

สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 35 (2-8 เมษายน 2532) : 6-8.

"รวมไทย-กิจประชาคม มิติใหม่พรรคการเมือง" สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 34 (4-10 ตุลาคม

2530) : 5-6.

วิชัย ตันติกุลานันท์. "ยุบพรรคเพื่อรวมแน่หรือ..." สยามรัฐ (9 เมษายน 2532) : 3-4.

ศรีสุชา (นามแฝง) "พลังสังคมประชาธิปไตย... จากอดีตถึงปัจจุบัน" สารพลังสังคม

(ตุลาคม 2533) : 1-3.

สมบัติ จันทร์วงศ์, "การเลือกตั้งกับความเข้มแข็งของพรรคการเมือง" วารสารธรรมศาสตร์

16 (ธันวาคม 1989) : 77-108.

สุจิต บุญบงการ "ระบบพันธมิตรกับการพัฒนาพรรคการเมืองไทย" สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์

35 (8-14 มกราคม 2532) : 9

"อนาคตพรรคเอกภาพ บทพิสูจน์ "น้ายา" ฝ่ายค้าน." สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 35

(29 มกราคม - 6 กุมภาพันธ์ 2532) : 8-12.

เอกสารอื่น ๆ

คำสั่งคำร้องศาลฎีกาที่ 1757-1759/2532 ลงวันที่ 14 เดือนเมษายน พุทธศักราช 2532.

บันทึกข้อตกลงผลการพิจารณาการรวมพรรค พรรครวมไทย พรรคประชาชน พรรคกิจประชาคม
และพรรคก้าวหน้า วันที่ 4 พฤศจิกายน 2531.

บันทึกข้อตกลงรวมพรรคของพรรครวมไทย พรรคประชาชน พรรคกิจประชาคม และพรรคก้าวหน้า
วันที่ 15 ธันวาคม 2531.

ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง การยุบเลิกพรรคการเมืองตามนัยมาตรา 46 (1)

แห่งพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 ราชกิจจานุเบกษา ตอนที่ 65 วันที่ 25
เมษายน 2532.

_____ . เรื่องพรรคพลังใหม่เปลี่ยนแปลงชื่อพรรค ภาพเครื่องหมายพรรค ที่ตั้งสำนักงานใหญ่
คณะกรรมการบริหารพรรค และนโยบายพรรค ราชกิจจานุเบกษา ตอนที่ 89 วันที่ 1
มิถุนายน 2531.

_____ . เรื่องพระครุรวมไทย เปลี่ยนแปลงชื่อพรรคและเอกสาร เครื่องหมายพรรค
ราชกิจจานุเบกษา ตอนที่ 65 วันที่ 25 กันยายน 2532.

ประกาศสัตยาบัน การรวมพรรคการเมืองของพระครุรวมไทย พรรคประชาชน พรรคกิจประชาคม
และพรรคก้าวหน้า

พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2498

พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2511

พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2517

พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2517

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2521

เอกสารพรรคเอกภาพ

เอกสารพรรคพลังสังคมประชาธิปไตย

สัมภาษณ์

จตุรงค์ คชสิทธิ์. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคประชาชน. สัมภาษณ์, 9 พฤษภาคม 2533

จตุรงค์ ฉายแสง. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคประชาชน. สัมภาษณ์, 11 พฤษภาคม 2533.

ชัชวาลย์ ชมภูแดง. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หัวหน้าพรรคพลังสังคมประชาธิปไตย.
สัมภาษณ์ 23 เมษายน 2534.

ชาญ แก้วชูไส. ประธานคณะกรรมการดำเนินการก่อตั้งพรรคสังคมประชาธิปไตย. สัมภาษณ์,
26 เมษายน 2534.

ณรงค์ วงศ์วรรณ. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หัวหน้าพรรครวมไทย (ต่อมาดำรงตำแหน่งเป็นหัวหน้า
พรรคเอกภาพ) สัมภาษณ์, 17 พฤษภาคม 2533.

ดุสิต โสภิตธา. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคกิจประชาคม. สัมภาษณ์, 7 มีนาคม 2533.

บุญชู โรจนเสถียร. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หัวหน้าพรรคกิจประชาคม. สัมภาษณ์,
26 มีนาคม 2533.

บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
สัมภาษณ์, 6 กุมภาพันธ์ 2534 และ 14 กุมภาพันธ์ 2534.

พีรพันธุ์ พาลุสุข. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคประชาชน. สัมภาษณ์, 28 กุมภาพันธ์ 2533 และ
22 เมษายน 2534

วิทยา ชันอาสา. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคประชาชน. สัมภาษณ์, 30 เมษายน 2533.

วีระ มุสิกพงศ์ เลขาธิการพรรคประชาชนอดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคประชาธิปัตย์.
สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2533.

สุธรรม แสงประทุม. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคก้าวหน้า. สัมภาษณ์, 25 สิงหาคม 2533.

อาทิตย์ อุไรรัตน์. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคกิจประชาคม. สัมภาษณ์, 23 มีนาคม 2533.

อุทัย พิมพ์ใจชน. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หัวหน้าพรรคก้าวหน้า. สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2533.

เอกพร รักความสุข. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคก้าวหน้า. สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2533.

ภาษาต่างประเทศ

Black, Henry Compbell. Black's Law Dictionary United State of America :
West Publishing Co., 1979.

Frederica M. Bulg. editor Ed., Malaysia a Country Study Foreign Area
Studies The University. New York : Government Printing office,
1985.

Herman Finer. The Theory and Practic of Modern Government. New York :
Holt, Rinhart and Winstion, 1949.

Kay Lawson. The Ggmparative Study of Political Parties. New York : St.
Martin's Press, 1976.

Kramol Tongdhamachart. Toward a Political Party Theory in Thai Perspective
Singapore : National Printing, 1982.

Malaysia Federal Constitution. The Government Printer with the
authority of the Commissioner of Law. Kaula Lumepur : Semennanjung
Malaysia, 1979.

Maurice Duverger, Political Parties in Western Demoeracier and Activites
in the Modern State. London : Methon, 1964.

_____. Political Parties. New York : Hohn wilcy and Sons, Inc. 1961.

Reinhard Bendix, Max Wever : An Intellactual Partrait. Loncon : Laws
and Bryone, 1966.

Statut der C.D.U. 1, 8, 1984 (Zwei-Auflage 1986)

ภาคผนวก

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521
(เฉพาะบทบัญญัติที่มีเจตนารมณ์ในการส่งเสริมพรรคการเมือง)

หมวด 3

สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย

มาตรา 37 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม สหภาพ สหพันธ์ สหกรณ์ หรือหมู่คณะอื่น ย่อมเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

การรวมกัน การจัดตั้ง การดำเนินกิจการและการเลิกของสมาคม สหภาพ สหพันธ์ สหกรณ์ หรือหมู่คณะอื่น ย่อมเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

มาตรา 38 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันเป็นพรรคการเมืองเพื่อดำเนินกิจการ ในทางการเมือง ตามวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้

การรวมกัน การจัดตั้ง การดำเนินกิจการและการเลิกพรรคการเมือง ย่อมเป็นไปตาม บทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยพรรคการเมือง

พรรคการเมืองต้องแสดงที่มาของรายได้และการใช้จ่ายโดยเปิดเผย

หมวด 6 รัฐสภา

ส่วนที่ 3 สภาผู้แทนราษฎร

มาตรา 91 การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้ออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งเป็นคณะ ตามบัญชีรายชื่อที่พรรคการเมืองส่งเข้าสมัครรับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้น

การเลือกตั้งให้ใช้วิธีออกเสียงลงคะแนนโดยตรงและลับ

มาตรา 93 บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ในวันเลือกตั้ง เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งคือ

- (1) วิกลจริต หรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ
- (2) หูหนวกและเป็นใบ้ซึ่งไม่สามารถอ่านและเขียนหนังสือได้
- (3) เป็นภิกษุ สามเณร นักพรตหรือนักบวช
- (4) ต้องคุมขังอยู่โดยหมายของศาลหรือโดยคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย
- (5) อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง โดยคำพิพากษา

มาตรา 94 บุคคลผู้มีคุณสมบัติดังต่อไปนี้ เป็นผู้ที่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง

- (1) สัญชาติไทยโดยการเกิด แต่บุคคลผู้มีสัญชาติไทยซึ่งบิดาเป็นคนต่างด้าว ต้องมีคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอีกด้วย
- (2) อายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบห้าปีบริบูรณ์ในวันเลือกตั้ง
- (3) เป็นสมาชิกพรรคการเมืองที่ส่งสมาชิกเข้าสมัครรับเลือกตั้งตามมาตรา 95 หรือพรรคการเมืองตามมาตรา 104 พรรคสอง พรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งแต่พรรคเดียว
- (4) คุณสมบัติอื่น หากมีกำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

มาตรา 95 ในการเลือกตั้งทั่วไปพรรคการเมืองที่สมาชิกจะเป็นผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งตามมาตรา 94 (3) ได้ ต้องเป็นพรรคการเมืองที่ส่งสมาชิกเข้าสมัครรับเลือกตั้งทั้งหมดรวมกันไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมดที่จะพึงมีในการเลือกตั้งครั้งนั้น และในแต่ละเขตเลือกตั้งที่พรรคการเมืองดังกล่าวส่งสมาชิกเข้าสมัครรับเลือกตั้งพรรคการเมืองต้องส่งสมาชิกเข้าสมัครรับเลือกตั้งเป็นคณะให้ครบจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ที่จะพึงมีได้ในเขตเลือกตั้งและจะส่งได้คณะเดียวในเขตเลือกตั้งหนึ่งเขต

เมื่อพรรคการเมืองใดส่งสมาชิกเข้าสมัครรับเลือกตั้งครบจำนวนตามวรรคหนึ่งแล้ว แม้ภายหลังจะปรากฏว่าจำนวนผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมืองนั้น ได้ลดลงไปจนไม่ครบจำนวนไม่ว่าเพราะเหตุใด ๆ ก็ให้ถือว่าพรรคการเมืองนั้นส่งสมาชิกเข้าสมัครรับเลือกตั้งครบจำนวนตามวรรคหนึ่งแล้ว

มาตรา 103 สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงเมื่อ

- (1) ถึงคราวออกตามอายุของสภาผู้แทนราษฎร หรือมีการยุบสภาผู้แทนราษฎร
- (2) ตาย
- (3) ลาออก
- (4) ขาดคุณสมบัติตาม 94 (1) (2) หรือ (4)
- (5) มีลักษณะต้องห้ามตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 96 (1) (2) (3) (6) หรือ (7)
- (6) กระทำการอันต้องห้ามตามมาตรา 97
- (7) ลาออกจากพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิก หรือพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิก มีมติด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสามในสี่ของที่ประชุมร่วมของคณะกรรมการบริหารของพรรคการเมือง และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคการเมืองนั้น ให้พ้นจากการเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิก ในกรณีเช่นนี้ ให้ถือว่าขาดจากสมาชิกภาพนับแต่วันที่ลาออกหรือพรรคการเมืองมีมติ
- (8) สภาผู้แทนราษฎรมีมติให้พ้นจากสมาชิกภาพ ตามมาตรา 82 ในกรณีเช่นนี้ ให้ถือว่าขาดจากสมาชิกภาพนับแต่วันที่สภาผู้แทนราษฎรมีมติ
- (9) ขาดจากการเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองในกรณีที่ศาลมีคำสั่งยุบเลิกพรรคการเมืองที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นเป็นสมาชิก และไม่อาจเข้าเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองอื่นซึ่งมีสมาชิกของพรรคการเมืองนั้นเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่ง ในกรณีเช่นนี้ ให้ถือว่าขาดจากสมาชิกภาพนับแต่วันถัดจากวันที่ครบกำหนดหกสิบวันนั้น
- (10) ขาดประชุมตลอดสมัยประชุมที่มีกำหนดเวลาไม่น้อยกว่าเก้าสิบวัน โดยไม่ได้รับอนุญาตจากประธานสภาผู้แทนราษฎร
- (11) ถูกจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่ในความผิดอันได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

มาตรา 105 ภายหลังจากที่คณะรัฐมนตรีเข้าบริหารราชการแผ่นดินแล้ว พระมหากษัตริย์
 จะได้ทรงแต่งตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้ เป็นหัวหน้าพรรคการเมืองในสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งสมาชิก
 สภาผู้แทนราษฎรในสังกัดมิได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี และมีจำนวนมากที่สุด ในบรรดาพรรคการเมือง
 ซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในสังกัดมิได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี แต่ไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวน
 สมาชิกทั้งหมดของสภาผู้แทนราษฎร เป็นผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร

ให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งผู้นำ
 ฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร

ผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎรย่อมพ้นจากตำแหน่งเมื่อขาดคุณสมบัติดังกล่าวใน
 พรรคหนึ่ง และให้นำบทบัญญัติมาตรา 109 มาใช้บังคับโดยอนุโลม ในกรณีเช่นนี้ พระมหากษัตริย์
 จะได้ทรงแต่งตั้งผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎรแทนตำแหน่งที่ว่าง

พระราชบัญญัติ

พรรคการเมือง พ.ศ. 2498

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรมีกฎหมายว่าด้วยพรรคการเมือง
จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอม
ของสภาผู้แทนราษฎร ดังต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้ เรียกว่า "พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2498"

มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา
เป็นต้นไป

มาตรา 3 ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตั้งแต่ห้าร้อยคนขึ้นไป หรือสมาชิก
สภาผู้แทนราษฎรตั้งแต่สิบคนขึ้นไป ย่อมตั้งพรรคการเมืองได้โดยจดทะเบียนต่อสำนักงานปลัดกระทรวง
กระทรวงมหาดไทย

มาตรา 4 คำขอจดทะเบียนต้องมีรายการดังต่อไปนี้

- (1) ชื่อของพรรคการเมือง
- (2) กำหนดนโยบายของพรรคการเมือง
- (3) ที่ตั้งสำนักงานใหญ่ของพรรคการเมือง

(4) ชื่อของหัวหน้าและเลขาธิการพรรคการเมือง

(5) ลายมือชื่อของผู้ตั้งพรรคการเมือง

ให้ส่งข้อบังคับว่าด้วยวิธีการจัดการพรรคการเมือง ไปกับคำจดทะเบียนด้วยสามฉบับ

มาตรา 5 พรรคการเมืองย่อมตั้งสาขาได้ โดยแจ้งที่ตั้งสำนักงานสาขาต่อสำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงมหาดไทย

มาตรา 6 สมาชิกของพรรคการเมืองต้องมีสัญชาติไทย

มาตรา 7 เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงในรายการดังที่ระบุไว้ในมาตรา 4 (1) (2) (3) หรือ (4) หรือมีการเลิกพรรคการเมือง ให้นำข้อความที่เปลี่ยนแปลงหรือเลิกพรรคการเมืองนั้น ไปจดทะเบียนภายในสามสิบวัน

ในกรณีที่มีการแก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับว่าด้วยวิธีการจัดการพรรคการเมือง ให้ส่งข้อบังคับที่แก้ไขเพิ่มเติมนั้น ไปยังสำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงมหาดไทย สามฉบับ

มาตรา 8 เมื่อสำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงมหาดไทย ได้รับคำขอจดทะเบียนตามความในมาตรา 4 หรือมาตรา 7 ถ้ากำหนดนโยบายหรือข้อความที่เปลี่ยนแปลงกำหนดนโยบายของพรรคการเมือง และข้อบังคับว่าด้วยวิธีการจัดการพรรคการเมืองหรือข้อบังคับที่ได้แก้ไขเพิ่มเติมนั้น ไม่ฝ่าฝืนบทบัญญัติมาตรา 35 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2475 แก้ไขเพิ่มเติมพุทธศักราช 2495 หรือกฎหมายอื่นเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ให้รับจดทะเบียนโดยพลัน ทั้งนี้ต้องแจ้งให้ผู้ยื่นชื่อเป็นหัวหน้าพรรคการเมืองทราบเป็นหนังสือภายในกำหนดเจ็ดวันนับแต่วันจดทะเบียน

มาตรา 9 ในกรณีที่สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงมหาดไทย ไม่ยอมจดทะเบียนผู้ขอจดทะเบียนมีสิทธิยื่นคำร้องขอเพื่อให้ศาลฎีกาวินิจฉัยชี้ขาดว่าการไม่ยอมจดทะเบียนเป็นไปโดยมิชอบด้วยมาตรา 8 และขอให้สั่งให้จดทะเบียน

คำร้องขอตั้งกล่าวในวาระแรกให้ยื่นต่อศาลแพ่ง เมื่อศาลแพ่งได้รับคำร้องขอตั้งกล่าวให้ดำเนินการพิจารณาตามประมวลกฎหมายพิจารณาความแพ่งโดยมิชักช้า แล้วให้รับส่งสำนวนและความเห็นไปยังศาลฎีกาเพื่อวินิจฉัยชี้ขาด

เมื่อศาลฎีกาวินิจฉัยชี้ขาดอย่างใดแล้ว ให้ส่งสำเนาคำวินิจฉัยชี้ขาดไปให้สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงมหาดไทย ปฏิบัติ

มาตรา 10 ในกรณีที่สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงมหาดไทย ได้จดทะเบียนพรรคการเมือง รายการที่เปลี่ยนแปลงหรือการเลิกพรรคการเมือง ให้ประกาศข้อความนั้นในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา 11 พรรคการเมืองที่ได้จดทะเบียนตามบทแห่งพระราชบัญญัตินี้ นอกจากจะมีสิทธิดำเนินกิจการของพรรคการเมืองและกิจการอื่นเพื่อให้เป็นไปตามกำหนดนโยบายของพรรคการเมืองแล้ว ให้มีสิทธิเฉพาะดังกล่าวต่อไปนี้

- (1) สิทธิที่จะรับเงินค่าบำรุงจากสมาชิกเป็นรายเดือนไม่เกินเดือนละหนึ่งร้อยบาท หรือครั้งเดียวไม่เกินห้าพันบาทและค่าธรรมเนียมอื่นซึ่งเก็บครั้งเดียวไม่เกินหนึ่งร้อยบาท
- (2) สิทธิที่จะรับเงินและทรัพย์สินซึ่งผู้มีสิทธิเลือกตั้งอุทิศให้
- (3) สิทธิที่จะได้มาซึ่งสถานที่สำหรับตั้งสำนักงานแห่งใหม่และสำนักงานสาขา และเครื่องมือเครื่องใช้ที่จำเป็นสำหรับการดำเนินกิจการของพรรคการเมือง

มาตรา 12 พรรคการเมืองที่ได้จดทะเบียนตามบทแห่งพระราชบัญญัตินี้ อาจเป็นโจทก์เป็นจำเลย หรือดำเนินคดีอย่างอื่นในศาล ในนามของพรรคการเมืองในทางแพ่งได้และเพื่อประโยชน์แห่งมาตรานี้ ให้หัวหน้าพรรคการเมืองเป็นผู้แทนของพรรคการเมือง

มาตรา 13 พรศ.การเมืองใด

(1) การทำการฝ่าฝืนบทบัญญัติมาตรา 35 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2495

(2) การทำการฝ่าฝืนบทกฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

(3) ละเว้นไม่จดทะเบียนให้ถูกต้องตามบทแห่งพระราชบัญญัตินี้ หรือ

(4) การทำการฝ่าฝืนมาตรา 11

พนักงานอัยการจะร้องต่อศาลขอให้สั่งเพิกถอนการจดทะเบียนพรรคการเมืองนั้นเสียก็ได้ และถ้าศาลเห็นว่าพรรคการเมืองกระทำการดังกล่าวใน (1) (2) (3) หรือ (4) ให้ศาลสั่งเพิกถอนการจดทะเบียนพรรคการเมืองนั้นเสีย

ให้สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงมหาดไทย ประกาศการเพิกถอนการจดทะเบียนพรรคการเมืองตามมาตรานี้ในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา 14 ให้ถือว่าหัวหน้าพรรคการเมืองหรือเลขาธิการพรรคการเมืองเป็นตัวแทนของพรรคการเมืองตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

มาตรา 15 ในกรณีเลิกพรรคการเมืองหรือพรรคการเมืองถูกเพิกถอนการจดทะเบียนให้คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินมีอำนาจชำระบัญชีและสินทรัพย์ที่เหลือนั้นให้โอนไปให้แก่องค์การสาธารณกุศลตามที่ได้ระบุไว้ในข้อบังคับว่าด้วยวิธีการของพรรคการเมือง หรือถ้าไม่ได้ระบุไว้ก็ให้สินทรัพย์ที่เหลือนั้นตกเป็นของรัฐ

มาตรา 16 บุคคลซึ่งไม่มีสัญชาติไทยผู้ใด ให้เงินหรือทรัพย์สินแก่พรรคการเมืองก็ดี สมัครเข้าเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองก็ดี มีความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือทั้งปรับทั้งจำ และให้ศาลสั่งให้ริบเงินหรือทรัพย์สินนั้นด้วย

มาตรา 17 บทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยสมาคมไม่ใช่บังคับแก่พรรคการเมืองซึ่งได้จดทะเบียนตามบทแห่งพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 18 ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

จอมพล ป. พิบูลย์สงคราม

นายกรัฐมนตรี

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัตินี้ คือโดยที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 26 ได้ให้เสรีภาพบริบูรณ์ในการตั้งพรรคการเมืองภายใต้บังคับแห่งกฎหมาย แต่จะหมายว่าด้วยพรรคการเมืองยังไม่มี จึงเป็นการสมควรที่จะมีกฎหมายว่าด้วยพรรคการเมืองขึ้น เพื่อให้การจัดตั้งพรรคการเมืองเป็นไปอย่างมีระเบียบเรียบร้อย และให้ความมั่นใจแก่ผู้ที่ใช้เสรีภาพในการตั้งพรรคการเมืองด้วย โดยมีให้ต้องหวาดเกรงว่าจะได้มีการนำกฎหมายว่าด้วยสมาคมมาใช้บังคับแก่พรรคการเมือง

พระราชบัญญัติ

พรรคการเมือง พ.ศ. 2511*

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

ให้ไว้ ณ วันที่ 9 ตุลาคม พ.ศ. 2511

เป็นปีที่ 23 ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า โดยที่เป็นการสมควรมีกฎหมายว่าด้วยพรรคการเมือง จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภา ดังต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า "พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2511"

มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป

มาตรา 3 ให้ยกเลิกประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 8 บรรดาบทกฎหมาย กฎและข้อบังคับอื่นในส่วนที่มีบัญญัติไว้แล้วในพระราชบัญญัตินี้ หรือ ซึ่งขัดหรือแย้งกับบทแห่งพระราชบัญญัตินี้ ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้แทน

* ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 85 ตอนที่ 94 วันที่ 15 ตุลาคม 2511.

มาตรา 4 ในพระราชบัญญัตินี้

"นายกะเบียน" หมายความว่า นายกะเบียนพรรคการเมือง

"รัฐมนตรี" หมายความว่า รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 5 ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 6 ให้ปลัดกระทรวงมหาดไทยเป็นนายกะเบียนพรรคการเมืองมีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้

หมวด 1

การจัดตั้งและการจดทะเบียนพรรคการเมือง

มาตรา 7 ผู้ซึ่งมีสัญชาติไทย ไม่เป็นผู้แสดงการฝ่าฝืนในระบอบการปกครองอื่นซึ่งเป็นปฏิปักษ์ต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ไม่เป็นภิกษุ สารเณร นักพรต หรือนักบวช มีอายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบปีบริบูรณ์ ตั้งแต่สิบห้าคนขึ้นไป และมีความประสงค์ที่จะดำเนินกิจการในทางการเมือง อารวมกันเป็นคณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมือง ซึ่งมีแนวนโยบายไม่ขัดต่อกฎหมายหรือความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนได้ เพื่อออกหนังสือเชิญชวนผู้อื่นซึ่งมีคุณสมบัติหรือไม่มีลักษณะต้องห้ามดังกล่าว เข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมืองของตน เมื่อมีจำนวนผู้สมัครเข้าเป็นสมาชิกรวมกับจำนวนผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองแล้วไม่น้อยกว่าห้าร้อยคน ย่อมตั้งพรรคการเมืองได้ โดยจดทะเบียนพรรคการเมืองต่อนายกะเบียนที่กระทรวงมหาดไทย

มาตรา 8 ในการจัดตั้งพรรคการเมือง ให้คณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองทำหนังสือแจ้งต่อนายกะเบียนตามแบบที่นายกะเบียนกำหนด พร้อมกับสำเนาหนังสือเชิญชวนสามฉบับ

หนังสือเชิญชวนที่อย่างน้อยต้องมีรายการดังต่อไปนี้

- (1) ชื่อพรรคการเมือง
- (2) ภาพเครื่องหมายพรรคการเมือง ถ้ามี
- (3) แนวนโยบายพรรคการเมือง
- (4) ชื่อ อาชีพ ที่อยู่และลายมือชื่อ ซึ่งเป็นคณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมือง

เมื่อนายทะเบียนได้รับการแจ้งตามวรรคหนึ่งและเห็นว่าหนังสือเชิญชวนนั้นมีรายการครบถ้วนและไม่ขัดต่อกฎหมาย หรือความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และผู้ลงลายมือชื่อมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 7 ก็ให้นายทะเบียนออกหนังสือรับรองการแจ้งให้แก่คณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับการแจ้ง เมื่อได้รับหนังสือรับรองการแจ้งแล้ว ให้มีสิทธิโฆษณาหนังสือเชิญชวนผู้เข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมือง และดำเนินการต่อตั้งพรรคการเมืองได้ หนังสือรับรองการแจ้งนั้นให้ใช้ได้หนึ่งปีนับแต่วันออก

ถ้านายทะเบียนเห็นว่าหนังสือเชิญชวนขัดต่อกฎหมาย หรือความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือผู้ลงลายมือชื่อผู้ใดขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 7 ก็ให้นายทะเบียนสั่งไม่รับแจ้ง และแจ้งเป็นหนังสือพร้อมทั้งเหตุผลที่สั่งไม่รับแจ้ง ไปยังคณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมือง ภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับการแจ้ง

ถ้านายทะเบียนเห็นว่าหนังสือเชิญชวนมีรายการไม่ครบถ้วนตามวรรคสอง หรือมีข้อความไม่ชัดเจนหรือบกพร่องซึ่งอาจแก้ไขได้ ก็ให้ออกหนังสือแจ้งให้คณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองแก้ไขภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ได้รับการแจ้ง เมื่อคณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองได้แก้ไขภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ได้รับหนังสือแจ้งจากนายทะเบียนเป็นการถูกต้องแล้ว ก็ให้นายทะเบียนออกหนังสือรับรองการแจ้งและแจ้งเป็นหนังสือไปยังคณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้แก้ไข ถ้าไม่แก้ไข หรือแก้ไขแล้วยังไม่ถูกต้องภายในระยะเวลาดังกล่าว ก็ให้สั่งไม่รับแจ้งทันทีและแจ้งเป็นหนังสือพร้อมทั้งเหตุผล ไปยังคณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่สั่งไม่รับแจ้ง

มาตรา 9 ในกรณีที่นายทะเบียนไม่รับรองการแจ้งตามมาตรา 8 คณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองมีสิทธิยื่นคำร้องขอเพื่อให้ศาลฎีกาวินิจฉัยชี้ขาดว่า การไม่ยอมรับรองการแจ้งเป็นไปโดยมิชอบและขอให้สั่งให้รับรองการแจ้งด้วย

คำร้องขอตามวรรคหนึ่งให้ยื่นต่อศาลแพ่งภายในสามสิบวัน นับแต่วันที่ได้รับหนังสือไม่รับรองการแจ้งจากนายทะเบียน เมื่อศาลแพ่งได้รับคำร้องขอดังกล่าวให้ดำเนินการพิจารณาโดยมิชักช้า และให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม แล้วให้รีบส่งสำนวนและความเห็นไปยังศาลฎีกา เพื่อวินิจฉัยชี้ขาด

การดำเนินคดีตามมาตรา 9 นี้ ให้ได้รับการยกเว้นการเสียค่าธรรมเนียม

มาตรา 10 ในกรณีขอจดทะเบียนพรรคการเมือง ให้คณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองตามมาตรา 8 ลงลายมือชื่อยื่นคำขอต่อนายทะเบียนตามแบบที่นายทะเบียนกำหนดภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่ได้รับหนังสือรับรองการแจ้งหรือวันที่ศาลฎีกาวินิจฉัยชี้ขาดให้นายทะเบียนรับรองการแจ้งแล้วแต่กรณี พร้อมกับสำเนาข้อบังคับนโยบายและวิธีดำเนินการของพรรคการเมืองอย่างละสามฉบับ

แบบคำขอจดทะเบียนพรรคการเมืองนั้นอย่างน้อยต้องมีรายการดังต่อไปนี้

- (1) ชื่อพรรคการเมือง
- (2) ภาพเครื่องหมายพรรคการเมือง ถ้ามี
- (3) ที่ตั้งสำนักงานใหญ่ของพรรคการเมือง
- (4) ชื่อ อาชีพ ที่อยู่และลายมือชื่อของหัวหน้าพรรคการเมือง รองหัวหน้าพรรคการเมือง ถ้ามี เลขานุการพรรคการเมือง รองเลขานุการพรรคการเมืองถ้ามี และกรรมการอำนวยการอื่นของพรรคการเมือง ซึ่งในวาระเริ่มแรกนี้ตั้งขึ้นโดยคณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมือง
- (5) ชื่อ อาชีพ ที่อยู่และลายมือชื่อของสมาชิกพรรคการเมืองจำนวนห้าร้อยคน

มาตรา 11 ข้อบังคับของพรรคการเมืองที่ลงอย่างน้อสต้องมึรายการ ดังต่อไปนี้

- (1) ชื่อพรรคการเมือง
- (2) ภาพเครื่องหมายพรรคการเมือง ถ้ามี
- (3) ที่ตั้งสำนักงานแห่งใหญ่ของพรรคการเมือง
- (4) การจัดหน่วยงานและการบริหารงานของพรรคการเมือง
- (5) การจัดตั้งสาขาพรรคการเมือง ถ้ามี
- (6) การรับสมาชิก และการสั่งให้สมาชิกออก
- (7) การเลือกตั้ง การออกตามวาระของหัวหน้าพรรคการเมือง รองหัวหน้าพรรคการเมือง เลขานุการพรรคการเมือง รองเลขานุการพรรคการเมือง และกรรมการอำนวยการอื่น และการกำหนดอำนาจหน้าที่ให้คณะกรรมการอำนวยการ และกรรมการอำนวยการแต่ละคนปฏิบัติ ตลอดจนการกำหนดการประชุม
- (8) การประชุมใหญ่ของพรรคการเมือง
- (9) การเลือกตั้งผู้แทนสาขาพรรคการเมือง และการลงคะแนนเสียงของผู้แทนสาขาพรรคการเมือง ถ้ามี

มาตรา 12 เมื่อนายทะเบียนได้รับคำขอจดทะเบียนพรรคการเมืองแล้วเห็น ว่าคำขอจดทะเบียนพรรคการเมืองถูกต้องตามมาตรา 10 ข้อบังคับมีรายการครบถ้วนตามมาตรา 11 และผู้มีครเข้า เป็นสมาชิกตามบัญชีรายชื่อมีคุณสมบัติและ ไม่มีลักษณะต้องห้ามและจำนวนถูกต้องตาม มาตรา 7 ทั้งข้อความในเอกสารดังกล่าวนั้น ไม่ฝ่าฝืนบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หรือบทกฎหมายอื่น และไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ให้นายทะเบียน จดทะเบียนพรรคการเมือง และแจ้งเป็นหนังสือให้หัวหน้าพรรคการเมืองทราบภายในสามสิบวันนับแต่ วันที่ได้รับคำขอจดทะเบียนพรรคการเมือง

มาตรา 13 ในกรณีที่นายทะเบียนไม่ยอมจดทะเบียนพรรคการเมือง ให้นายทะเบียนแจ้งเป็นหนังสือให้คณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองทราบโดยเร็ว แต่ต้องไม่ช้ากว่าหกสิบวันนับแต่วันที่ได้รับคำขอจดทะเบียน คณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ศาลฎีกาวินิจฉัยชี้ขาดว่า การไม่ยอมรับจดทะเบียนพรรคการเมืองเป็นไปโดยมิชอบ และขอให้สั่งให้รับจดทะเบียน

คำร้องขอตามวรรคหนึ่ง ให้ยื่นต่อศาลแพ่งภายในกำหนดหกสิบวันนับแต่วันที่ได้รับหนังสือแจ้งการไม่รับจดทะเบียน และให้นำมาตรา 9 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา 14 ให้พรรคการเมืองที่ได้จดทะเบียนแล้วเป็นนิติบุคคล

การจดทะเบียนพรรคการเมืองนั้น ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาโดยระบุชื่อพรรคการเมือง ภาพเครื่องหมายพรรคการเมือง ถ้ามี ที่ตั้งสำนักงานใหญ่ของพรรคการเมือง นโยบายของพรรคการเมือง และชื่อของหัวหน้าพรรคการเมืองรองหัวหน้าพรรคการเมืองถ้ามี เลขานุการพรรคการเมือง รองเลขานุการพรรคการเมืองถ้ามี และกรรมการอำนวยการอื่นของพรรคการเมือง

มาตรา 15 สมาชิกภาพของสมาชิกพรรคการเมืองสิ้นสุดลงเมื่อ

- (1) ตาย
- (2) ลาออก
- (3) ย้ายไปสังกัดพรรคการเมืองอื่น
- (4) พรรคการเมืองสั่งให้ออก
- (5) พรรคการเมืองเลิกตามมาตรา 29

มาตรา 16 พรรคการเมืองใดประสงค์จะตั้งสาขาพรรคการเมือง ให้หัวหน้าพรรคการเมืองแจ้งต่อนายทะเบียนตามแบบที่นายทะเบียนกำหนด โดยแสดงที่ตั้งสาขาพรรคการเมือง รายชื่อ อาชีพ ที่อยู่ของสมาชิกผู้ดำเนินการสาขาพรรคการเมืองนั้น

ถ้าตั้งสาขาพรรคการเมืองโดยไม่มาแจ้งตามวรรคหนึ่ง ให้นายทะเบียนมีอำนาจสั่งให้
หัวหน้าพรรคการเมืองมาแจ้งภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้

เมื่อนายทะเบียนได้รับแจ้งแล้ว ให้บันทึกการตั้งสาขาพรรคการเมืองนั้นลงในทะเบียน
การตั้งพรรคการเมือง และให้ออกหนังสือรับรองการแจ้งนั้นด้วย

เมื่อได้รับหนังสือรับรองแจ้งแล้ว ให้สาขาพรรคการเมืองดำเนินการได้

มาตรา 17 สาขาพรรคการเมือง มีหน้าที่ดำเนินการให้เป็นไปตามนโยบายของ
พรรคการเมืองตามที่ได้รับมอบหมาย

มาตรา 18 เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงในรายการให้ผิดไปจากที่ระบุไว้ในรายการของ
คำขอจดทะเบียนพรรคการเมืองตามมาตรา 10 หรือข้อบังคับตามมาตรา 11 หรือในรายการที่
แจ้งไว้ในแบบตามมาตรา 16 ให้หัวหน้าพรรคการเมืองแจ้งการเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นหนังสือต่อ
นายทะเบียนภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ ได้มีการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้พิจารณาแก้ไขรายการดังกล่าว

การเปลี่ยนแปลงรายการตามวรรคหนึ่งจะสมบูรณ์ต่อเมื่อได้รับแจ้งการยอมรับ
การเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นหนังสือจากนายทะเบียน และให้นำมาตรา 12 มาตรา 13 มาใช้บังคับแก่
การยอมรับ หรือไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลงของนายทะเบียนด้วย

ถ้าหัวหน้าพรรคการเมืองไม่มาแจ้งการเปลี่ยนแปลงตามวรรคหนึ่งภายในระยะเวลา
ดังกล่าว ให้นายทะเบียนมีอำนาจสั่งให้หัวหน้าพรรคการเมืองแจ้งการเปลี่ยนแปลงนั้นภายในระยะ
เวลาที่กำหนดให้

การแก้ไขรายการที่เกี่ยวข้องที่ได้ประกาศไว้ตามมาตรา 14 วรรคสอง ให้ประกาศ
ในราชกิจจานุเบกษา

หมวด 2

การดำเนินกิจการของพรรคการเมือง

มาตรา 19 ให้พรรคการเมืองมีคณะกรรมการอำนวยการคณะหนึ่ง ประกอบด้วยหัวหน้าพรรคการเมือง รองหัวหน้าพรรคการเมืองถ้ามี เลขานุการพรรคการเมือง รองเลขานุการพรรคการเมืองถ้ามี และกรรมการอื่น ไม่น้อยกว่าเจ็ดคน ซึ่งเลือกตั้งขึ้นจากบรรดาสมาชิก โดยที่ประชุมใหญ่ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในข้อบังคับ มีหน้าที่ดำเนินกิจการให้เป็นไปตามนโยบายพรรคการเมือง

ให้คณะกรรมการอำนวยการเป็นผู้แทนของพรรคการเมือง ในกิจการอันเกี่ยวกับบุคคลภายนอก เพื่อการที่คณะกรรมการอำนวยการจะมอบหมายให้กรรมการอำนวยการคนหนึ่งหรือหลายคนทำการแทนก็ได้

มาตรา 20 เมื่อปรากฏว่าคณะกรรมการอำนวยการหรือกรรมการอำนวยการจัดให้พรรคการเมือง กระทำการใด ๆ ผาเพี้ยนนโยบายหรือข้อบังคับของพรรคการเมืองอันอาจเป็นปฏิปักษ์ต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หรือเป็นภัยต่อเศรษฐกิจแห่งชาติความมั่นคงของประเทศ หรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ให้นายทะเบียนมีอำนาจสั่งเป็นหนังสือให้คณะกรรมการอำนวยการหรือกรรมการอำนวยการนั้นระงับหรือจัดการแก้ไขการกระทำนั้นภายในระยะเวลาที่นายทะเบียนกำหนด

ถ้ากรรมการอำนวยการทั้งคณะ หรือบางคนไม่ปฏิบัติตามคำสั่งดังกล่าวในวรรคหนึ่ง นายทะเบียนมีอำนาจสั่งให้กรรมการอำนวยการทั้งคณะหรือเป็นรายบุคคลออกจากตำแหน่งได้ ในกรณีเช่นนี้ กรรมการอำนวยการนั้นไม่มีสิทธิเป็นกรรมการอำนวยการอีก เว้นแต่จะพ้นกำหนดสามปีนับแต่วันที่ถูกนายทะเบียนสั่งให้ออกจากตำแหน่ง

มาตรา 21 ห้ามมิให้ผู้ใดให้เงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดแก่พรรคการเมือง เพื่อเป็นการตอบแทนในการที่จะจูงใจให้พรรคการเมืองกระทำการหรือไม่กระทำการอย่างใด อย่างหนึ่งอันมิชอบด้วยกิจการของพรรคการเมืองซึ่งอาจเป็นคุณหรือเป็นโทษแก่บุคคลหรือคณะบุคคลใด หรืออาจเสียหายแก่ทางราชการ

มาตรา 22 ห้ามมิให้พรรคการเมืองได้รับเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดจากผู้ใด ผู้หนึ่ง เพื่อกระทำการหรือไม่กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง อันมิชอบด้วยกิจการของพรรคการเมือง ซึ่งอาจเป็นคุณหรือเป็นโทษแก่บุคคลหรือคณะบุคคลใดหรืออาจเสียหายแก่ทางราชการ

มาตรา 23 ห้ามมิให้พรรคการเมืองได้รับเงิน ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดจาก

- (1) บุคคลซึ่งไม่มีสัญชาติไทย
- (2) นิติบุคคลตามกฎหมายต่างประเทศ ที่มาประกอบธุรกิจหรือจดทะเบียนสาขาอยู่ในประเทศไทย
- (3) นิติบุคคลที่จดทะเบียนในประเทศไทยซึ่งมีบุคคลต่างด้าวมีทุนหรือจำนวนผู้ถือหุ้นเกินกว่าร้อยละยี่สิบห้า แต่ถ้านิติบุคคลนี้มีมีทุนหรือจำนวนผู้ถือหุ้นเกินกว่าร้อยละยี่สิบห้าแต่ไม่เกิน ร้อยละสี่สิบห้า ก็ต้องได้รับความเห็นชอบจากนายทะเบียนก่อนเป็นคราว ๆ ไป
- (4) นิติบุคคลที่มีวัตถุประสงค์ดำเนินกิจการเพื่อประโยชน์ของบุคคลต่างด้าวหรือมีผู้จัดการหรือกรรมการเป็นบุคคลต่างด้าว

มาตรา 24 ห้ามมิให้พรรคการเมืองได้รับบุคคลต่างด้าวเข้าเป็นสมาชิกหรือดำรงตำแหน่งใด ๆ ในพรรคการเมือง หรือยอมให้กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อประโยชน์ของพรรคการเมือง

มาตรา 25 ห้ามมิให้บุคคลต่างด้าวเข้าเป็นสมาชิกหรือดำรงตำแหน่งใด ๆ ในพรรคการเมืองหรือกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมในการดำเนินกิจการของพรรคการเมือง

มาตรา 26 ห้ามมิให้ผู้ใด เป็นสมาชิกพรรคการเมือง ในขณะที่เดียวกันเกินกว่าหนึ่งพรรค

การลาออกจากสมาชิกพรรคการเมือง ให้ถือว่าเป็นอันสมบูรณ์เมื่อ ได้ยื่นใบลาออกต่อ หัวหน้าพรรคการเมือง หรือเลขาธิการพรรคการเมืองแล้ว

มาตรา 27 ห้ามมิให้ผู้ใด ใช้ชื่อหรือถ้อยคำในประการที่อาจจะทำให้ประชาชนเข้าใจว่า เป็นพรรคการเมือง หรือใช้ชื่อที่มีอักษรไทยประกอบว่า "พรรคการเมือง" หรืออักษรต่างประเทศ ซึ่งแปลหรืออ่านว่า "พรรคการเมือง" ในดวงตราป้าย ชื่อ จดหมาย ใบแจ้งความ หรือเอกสาร อย่างอื่น โดยมีได้เป็นพรรคการเมือง เว้นแต่เป็นการใช้ในการขอจัดตั้งหรือจดทะเบียนพรรคการเมือง

มาตรา 28 เพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้ ให้นายทะเบียนมีอำนาจสั่งเป็นหนังสือ ให้กรรมการอำนวยการ ผู้ดำเนินการ ผู้ปฏิบัติงาน หรือสมาชิกของพรรคการเมืองหรือบุคคลซึ่ง เกี่ยวข้องในกิจการของพรรคการเมืองมาชี้แจงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับกิจการของพรรคการเมือง หรือให้ส่งเอกสารเกี่ยวกับการดำเนินงาน หรือรายงานการประชุมของพรรคการเมือง เพื่อ การสอบถามเท่าที่จำเป็นได้ตามที่เห็นสมควร

หมวด 3

การเลิกพรรคการเมือง

มาตรา 29 พรรคการเมืองย่อมเลิกเมื่อ

- (1) มีเหตุต้องเลิกตามข้อบังคับของพรรคการเมือง
- (2) มีจำนวนสมาชิกลดน้อยลงต่ำกว่าห้าร้อยคน
- (3) มีคำสั่งศาลสั่งเพิกถอนการจดทะเบียนพรรคการเมือง
- (4) ไม่มีสมาชิกของพรรคการเมืองได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนในการเลือกตั้ง

ทั่วไปสองครั้งติดต่อกัน

มาตรา 30 เมื่อพรรคการเมืองกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้ อาจถูกศาลสั่งเพิกถอนการจดทะเบียนพรรคการเมืองได้

- (1) กระทำการอันอาจเป็นปฏิปักษ์ต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
- (2) กระทำการอันอาจเป็นภัยต่อเศรษฐกิจแห่งชาติหรือความมั่นคงของประเทศ
- (3) กระทำการฝ่าฝืนมาตรา 22 มาตรา 23 หรือมาตรา 24

มาตรา 31 เมื่อนายทะเบียนเห็นว่าพรรคการเมืองใดกระทำการตามมาตรา 30 ให้แจ้งต่อกรมอัยการพร้อมด้วยหลักฐาน ถ้าอธิบดีกรมอัยการเห็นสมควรจะเพิกถอนการจดทะเบียนพรรคการเมือง ก็ให้ยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อวินิจฉัย ถ้าศาลฎีกาเห็นว่าพรรคการเมืองกระทำการดังกล่าว และสมควรเพิกถอนการจดทะเบียนพรรคการเมือง ให้ศาลฎีกาสั่งเพิกถอนการจดทะเบียนพรรคการเมืองนั้น และให้สั่งให้นายทะเบียนประกาศการเพิกถอนการจดทะเบียนพรรคการเมืองในราชกิจจานุเบกษา และให้นำมาตรา 9 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

เมื่อนายทะเบียนเห็นสมควรระงับการดำเนินกิจการของพรรคการเมืองซึ่งกระทำการตามมาตรา 30 ให้นายทะเบียนเสนอต่อรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาสั่งระงับการกระทำดังกล่าวของพรรคการเมืองไว้เป็นการชั่วคราวก็ได้ และให้ส่งเรื่องให้กรมอัยการดำเนินการตามวรรคหนึ่งโดยมิชักช้า

มาตรา 32 ในการปฏิบัติการตามมาตรา 31 วรรคหนึ่ง อธิบดีกรมอัยการจะดำเนินการสอบสวนก็ได้ ในกรณีที่มีการสอบสวน ให้อธิบดีกรมอัยการหรือพนักงานอัยการซึ่งได้รับมอบหมายมีอำนาจเช่นเดียวกับพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา 33 ในกรณีที่พรรคการเมืองเล็กตามมาตรา 29 (1) (2) หรือ (4) ให้ผู้ซึ่ง
เป็นหัวหน้าพรรคการเมืองอยู่ในวันที่เลิก แจ้งต่อนายทะเบียนภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่พรรคการเมือง
เลิก และให้นายทะเบียนประกาศการเพิกถอนการจดทะเบียนพรรคการเมืองในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา 34 ในกรณีที่พรรคการเมืองเล็กตามมาตรา 29 ให้คณะกรรมการตรวจเงิน-
แผ่นดินเป็นผู้สอบบัญชี มีอำนาจดำเนินการชำระบัญชี เมื่อได้หักหนี้สินและค่าใช้จ่ายในการชำระบัญชี
แล้ว ยังมีทรัพย์สินเหลืออยู่อีก ให้โอนทรัพย์สินไปให้แก่องค์การสาธารณกุศล ตามที่ระบุไว้ในข้อบังคับ
ของพรรคการเมือง ถ้าในข้อบังคับไม่ได้ระบุก็ให้ทรัพย์สินที่เหลือตกเป็นของรัฐ

หมวด 4

บทกำหนดโทษ

มาตรา 35 ผู้ใด เนื้อประ โยชน์ในการจัดตั้งพรรคการเมือง ประกาศหรือโฆษณา
เชิญชวนผู้ใด เข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมือง โดยไม่มีหนังสือรับรองการแจ้งหรือประกาศ โฆษณา
เชิญชวน โดยสิ้นระยะเวลาที่กำหนดไว้ ในหนังสือรับรองการแจ้งตามมาตรา 8 หรือประกาศ โฆษณา
เชิญชวนให้ผิดไปจากรายการในหนังสือเชิญชวนซึ่งข้อความในประกาศหรือข้อความนั้นอาจขัดต่อ
ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามเดือน หรือ
ปรับไม่เกินสองพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 36 หัวหน้าพรรคการเมืองผู้ใด ไม่ปฏิบัติตามมาตรา 16 พรรคหนึ่ง หรือมาตรา
18 พรรคหนึ่ง ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท

มาตรา 37 หัวหน้าพรรคการเมืองผู้ใด ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของนายทะเบียนซึ่งสั่งตาม
มาตรา 16 พรรคสอง หรือมาตรา 18 พรรคสาม ต้องระวางโทษปรับไม่เกินสี่พันบาท

มาตรา 38 ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 21 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 39 กรรมการอำนวยการผู้ใดของพรรคการเมืองจัดให้พรรคการเมืองกระทำการฝ่าฝืนมาตรา 22 หรือมาตรา 23 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 40 กรรมการอำนวยการผู้ใดของพรรคการเมืองจัดให้พรรคการเมืองกระทำการฝ่าฝืนมาตรา 24 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินสี่หมื่นบาท

มาตรา 41 บุคคลต่างด้าวผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 25 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินสี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 42 ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 26 วรรคหนึ่ง ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท

มาตรา 43 ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 27 ต้องระวางโทษปรับไม่เกินสองพันบาทและปรับอีกไม่เกินวันละห้าสิบบาทจนกว่าจะเลิกใช้

มาตรา 44 ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของนายทะเบียน ซึ่งสั่งตามมาตรา 28 ต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าร้อยบาท

มาตรา 45 ผู้ใดยังขึ้นกระทำการเป็นหัวหน้าพรรคการเมือง รองหัวหน้าพรรคการเมือง เลขานุการพรรคการเมือง รองเลขานุการพรรคการเมือง กรรมการอำนวยการอื่น ผู้ดำเนินการหรือสมาชิกของพรรคการเมืองที่เลิกตามมาตรา 29 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินสี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 46 ผู้ใดซึ่งเป็นหัวหน้าพรรคการเมืองอยู่ในวันที่พรรคการเมืองเลิกไม่ปฏิบัติ
ตามมาตรา 33 ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท

มาตรา 47 ผู้ใดเป็นสมาชิกของคณะบุคคลซึ่งเข้าลักษณะเป็นพรรคการเมือง โดยมิได้
จดทะเบียนพรรคการเมืองหรือผู้ใดดำเนินกิจการของคณะบุคคลดังกล่าว เว้นแต่ในกรณีดำเนินกิจการ
เพื่อขอจัดตั้งหรือจดทะเบียนพรรคการเมืองต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่พันบาท
หรือทั้งจำทั้งปรับ

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

จอมพล ถนอม กิตติขจร

นายกรัฐมนตรี

พระราชบัญญัติ
 พรคการเมือง
 พ.ศ. 2517*

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.
 ให้ไว้ ณ วันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2517
 เป็นปีที่ 29 ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ
 ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรมีกฎหมายว่าด้วยพรรคการเมือง
 จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอม
 ของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ดังต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า "พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2517"

มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา
 เป็นต้นไป

มาตรา 3 ให้ยกเลิกประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 9 ลงวันที่ 19 พฤศจิกายน พ.ศ.

2514

* ราชกิจจานุเบกษา ตอนที่ 173 เล่ม 91 วันที่ 15 ตุลาคม 2517

บรรดาบทกฎหมาย กฎและข้อบังคับอื่นในส่วนที่บัญญัติไว้แล้วในพระราชบัญญัตินี้หรือซึ่งขัดหรือแย้งกับบทแห่งพระราชบัญญัตินี้ ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้แทน

มาตรา 4 ในพระราชบัญญัตินี้

"นายทะเบียน" หมายความว่า นายทะเบียนพรตการเมือง

"รัฐมนตรี" หมายความว่า รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 5 ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 6 ให้ปลัดกระทรวงมหาดไทยเป็นนายทะเบียนพรตการเมือง มีอำนาจหน้าที่ตราพระราชบัญญัตินี้

หมวด 1

การจัดตั้งและการจดทะเบียนพรตการเมือง

มาตรา 7 ผู้มีสัญชาติไทย และมีอายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบปีบริบูรณ์ และไม่เป็นภิกษุ สามเณร นักพรตหรือนักบวช มีจำนวนตั้งแต่สิบห้าคนขึ้นไป อาจรวมกันเป็นคณะผู้เริ่มจัดตั้งพรตการเมือง ซึ่งมีแนวนโยบายไม่ขัดต่อกฎหมาย หรือความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตยตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ เพื่อดำเนินการออกหนังสือเชิญชวนผู้อื่นให้สมัครเข้าเป็นสมาชิกเมื่อมีจำนวนผู้สมัครเข้าเป็นสมาชิกครบกับจำนวนผู้เริ่มจัดตั้งพรตการเมืองแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งพันคน ย่อมตั้งพรตการเมืองได้ โดยจดทะเบียนพรตการเมืองต่อนายทะเบียนที่กระทรวงมหาดไทย

ผู้ที่จะสมัครเข้าเป็นสมาชิกพรตการเมืองได้ ต้องเป็นผู้มีคุณสมบัติ และไม่มีลักษณะต้องห้ามเช่นเดียวกับผู้เริ่มจัดตั้งพรตการเมือง

มาตรา 8 ก่อนดำเนินการออกหนังสือเชิญชวนผู้อื่น เข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมือง ให้คณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองทำหนังสือแจ้งต่อนายทะเบียนตามแบบที่นายทะเบียนกำหนดพร้อมกับหนังสือเชิญชวนสามฉบับซึ่งคณะผู้เริ่มจัดพรรคการเมืองได้ลงลายมือชื่อกำกับไว้ด้วยทุกฉบับ

หนังสือเชิญชวนนั้น อย่างน้อยต้องมีรายการดังต่อไปนี้

- (1) ชื่อพรรคการเมือง
- (2) ภาพเครื่องหมายพรรคการเมือง
- (3) แนวนโยบายพรรคการเมือง
- (4) ชื่อ อาชีพและที่อยู่ของผู้ซึ่งเป็นคณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมือง

มาตรา 9 เมื่อนายทะเบียนได้รับแจ้งตามมาตรา 8 แล้วเห็นว่า หนังสือเชิญชวนมีรายการครบถ้วน และไม่ขัดต่อกฎหมาย หรือความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตย ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ และคณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองเป็นผู้มีคุณสมบัติ และไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 7 และชื่อพรรคการเมืองหรือภาพเครื่องหมายพรรคการเมืองไม่ซ้ำหรือพ้อง หรือมีลักษณะคล้ายคลึงกับชื่อพรรคการเมืองหรือภาพเครื่องหมายพรรคการเมืองของคณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองอื่นที่ได้แจ้งไว้ตาม มาตรา 8 หรือของพรรคการเมืองอื่นที่ได้จดทะเบียนตามมาตรา 11 ไว้ก่อนแล้ว ให้นายทะเบียนออกหนังสือรับรองการแจ้ง ให้คณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้ง

เมื่อได้รับหนังสือรับรองการแจ้งแล้ว ให้คณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองมีสิทธิโฆษณาหนังสือเชิญชวนผู้ เข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมืองและดำเนินการก่อตั้งพรรคการเมืองได้ หนังสือรับรองการแจ้งนั้น ให้ใช้ได้หนึ่งปีนับแต่วันที่ออก

มาตรา 10 ในกรณีที่นายทะเบียนเห็นว่า หนังสือเชิญชวนขัดต่อกฎหมายหรือความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตยตามที่บัญญัติ

ไว้ในรัฐธรรมนูญ หรือผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองผู้ใดขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 7 และผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองที่เหลือมีจำนวนไม่ถึงสิบห้าคนหรือชื่อพรรคการเมือง หรือภาพเครื่องหมายพรรคการเมืองซ้ำหรือพ้องหรือมีลักษณะคล้ายคลึงกับชื่อพรรคการเมือง หรือภาพเครื่องหมายพรรคการเมืองของพรรคการเมืองอื่นที่ได้แจ้งต่อนายทะเบียนหรือจดทะเบียนพรรคการเมืองไว้ก่อนแล้ว ให้นำทะเบียนสิ่งไม่รับแจ้ง และบอกกล่าว เป็นหนังสือพร้อมทั้งเหตุผลที่สิ่งไม่รับแจ้งไปยังคณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองภายในสิบห้าวันนับแต่ที่ได้รับแจ้ง

มาตรา 11 ในกรณีที่นายทะเบียนเห็นว่า หนังสือเชิญชวนมีรายการไม่ครบถ้วนตามมาตรา 8 หรือมีข้อความไม่ชัดเจนหรือบกพร่อง ให้นายทะเบียนบอกกล่าว เป็นหนังสือไปยังคณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองภายในเจ็ดวัน นับแต่วันที่ ได้รับแจ้ง เพื่อให้ดำเนินการแก้ไขภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ ได้รับหนังสือบอกกล่าว เมื่อคณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองได้แก้ไขหนังสือเชิญชวนภายในกำหนดเวลาดังกล่าว เป็นการถูกต้องแล้ว ให้นำทะเบียนออกหนังสือรับรองการแจ้งให้แก่คณะผู้จัดตั้งพรรคการเมืองภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ ได้แก้ไข ถ้าไม่แก้ไขหรือแก้ไขแล้วยังไม่ถูกต้องภายในกำหนดเวลาดังกล่าว ให้สิ่งไม่รับแจ้งทันที และบอกกล่าว เป็นหนังสือพร้อมทั้งเหตุผลไปยังคณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ สิ่งไม่รับแจ้ง

มาตรา 12 ในกรณีที่นายทะเบียนเห็นว่า ชื่อพรรคการเมืองหรือภาพเครื่องหมายพรรคการเมืองของคณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองตามที่ปรากฏในหนังสือเชิญชวนซ้ำหรือพ้องหรือมีลักษณะคล้ายคลึงกับชื่อพรรคการเมืองหรือภาพเครื่องหมายพรรคการเมืองของคณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองอื่นที่ได้แจ้งไว้ในวันเดียวกัน ให้นำทะเบียนดำเนินการดังต่อไปนี้

(1) มีหนังสือบอกกล่าวไปยังคณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เพื่อให้ทำความเข้าใจกันว่า คณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองคณะใดจะเป็นผู้มีสิทธิใช้ชื่อพรรคการเมืองหรือภาพเครื่องหมายพรรคการเมืองนั้น เมื่อได้ตกลงกันเป็นประการใดแล้ว ให้นำทะเบียนรับแจ้งตามที่ ได้ตกลงกัน การตกลงกันดังกล่าว ให้กระทำให้เสร็จสิ้นภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ ได้รับคำบอกกล่าว

(2) ในกรณีที่คณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองที่เกี่ยวข้องยื่นยันไม่ยอมตกลงกันก็ดี หรือเมื่อพ้นกำหนดเวลาดังกล่าวใน (1) แล้ว ยังตกลงกันไม่ได้ก็ดี ให้นายทะเบียนพิจารณารับแจ้งจากคณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองที่เห็นว่ามิลิทธิที่จะใช้ชื่อหรือภาพเครื่องหมายพรรคการเมืองนั้นดีกว่า โดยพิจารณาตามหลักเกณฑ์ดังนี้

(ก) คณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองคณะใดมีจำนวนผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองซึ่งเคยได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในนามของพรรคการเมืองที่เคยใช้ชื่อหรือใช้ภาพเครื่องหมายพรรคการเมืองนั้นมากกว่า คณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองนั้น ย่อมมิลิทธิดีกว่า

(ข) ในกรณีที่จำนวนผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองตาม (ก) มีจำนวนเท่ากัน คณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองคณะใดมีจำนวนผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองซึ่งรับสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในนามของสมาชิกพรรคการเมืองที่เคยใช้ชื่อหรือใช้ภาพเครื่องหมายพรรคการเมืองนั้นมากกว่า คณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองคณะนั้น ย่อมมิลิทธิดีกว่า

ให้นายทะเบียนบอกกล่าวรับแจ้งตาม (2) เป็นหนังสือ ไปยังคณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองที่เกี่ยวข้องภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่รับแจ้ง

มาตรา 13 คณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองคณะใดเห็นว่าคำวินิจฉัยของนายทะเบียนตามมาตรา 12 ไม่ถูกต้อง มิลิทธิยื่นคำร้องเพื่อให้ศาลฎีกาวินิจฉัยชี้ขาด โดยยื่นต่อศาลแพ่งภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับคำบอกกล่าว

เมื่อศาลแพ่งได้รับคำร้องดังกล่าว ให้ดำเนินการพิจารณาโดยไม่ชักช้า แล้วให้รีบส่งสำนวน และความเห็นไปยังศาลฎีกาเพื่อวินิจฉัยชี้ขาด เมื่อศาลฎีกาได้วินิจฉัยเป็นประการใดแล้ว ให้นายทะเบียนปฏิบัติตามนั้น โดยไม่ชักช้า

ในการพิจารณาของศาล ให้พิจารณาหลักเกณฑ์ตามมาตรา 12 (2) ประกอบด้วย

การดำเนินคดีตามมาตรา ๑๑ ให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม และให้ได้รับการยกเว้นการเสียค่าฤชาธรรมเนียม

มาตรา 14 ในกรณีที่นายทะเบียนสิ่งไม่รับแจ้งตามมาตรา 10 หรือ มาตรา 11 คณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ศาลฎีกาวินิจฉัย โดยยื่นต่อศาลภายในสามสิบวัน นับแต่วันที่ได้รับความบอกกล่าว และให้นำความในมาตรา 13 วรรคสองและวรรคสามมาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา 5 ในการขอจดทะเบียนพรรคการเมือง ให้คณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองยื่นคำขอจดทะเบียนพรรคการเมืองต่อนายทะเบียน ตามแบบที่นายทะเบียนกำหนดภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่ได้รับหนังสือรับรองการแจ้ง พร้อมทั้งส่งสำเนาข้อบังคับของพรรค แนวนโยบาย และวิธีดำเนินการของพรรคการเมืองซึ่งมีลักษณะตามมาตรา 15 วรรคสอง และมาตรา 16 อย่างละสามฉบับ และทะเบียนรายชื่อสมาชิกพรรคการเมืองในวาระเริ่มแรกตามแบบที่นายทะเบียนกำหนดอย่างน้อยหนึ่งพันคน

แบบคำขอจดทะเบียนพรรคการเมืองนั้น อย่างน้อยต้องมีรายการดังต่อไปนี้

- (1) ชื่อของพรรคการเมือง
- (2) ภาพเครื่องหมายพรรคการเมือง ถ้ามี
- (3) ที่ตั้งสำนักงานใหญ่ของพรรคการเมือง
- (4) ชื่อ อาชีพ ที่อยู่ และลายมือชื่อของสมาชิกพรรคการเมือง รองหัวหน้า

พรรคการเมือง ถ้ามี เลขานุการพรรคการเมือง รองเลขานุการพรรคการเมือง ถ้ามี และกรรมการอำนวยการอื่นของพรรคการเมือง ซึ่งในวาระเริ่มแรกนี้ตั้งขึ้น โดยคณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมือง

- (5) ลายมือชื่อของคณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองตามมาตรา 8

(6) ชื่อ อาชีพ ที่อยู่ และลายมือชื่อของสมาชิกพรรคการเมืองในวาระเริ่มแรกจำนวน อย่างน้อยหนึ่งพันคน

มาตรา 16 ข้อบังคับของพรรคการเมืองนั้น อย่างน้อยต้องมีรายการดังต่อไปนี้

- (1) ชื่อพรรคการเมือง
- (2) ภาพเครื่องหมายพรรคการเมือง ถ้ามี
- (3) ที่ตั้งสำนักงานแห่งใหญ่ของพรรคการเมือง
- (4) การเลือกตั้ง การออกตามวาระของหัวหน้าพรรคการเมือง เลขานุการพรรคการเมือง รองเลขานุการพรรคการเมือง และกรรมการอำนวยการอื่น และการกำหนดอำนาจหน้าที่ให้คณะกรรมการอำนวยการ และกรรมการอำนวยการแต่ละคนปฏิบัติ
- (5) การจัดตั้งสาขาพรรคการเมือง ถ้ามี
- (6) การรับสมัคร และการสั่งให้สมาชิกออก
- (7) การประชุมใหญ่ของพรรคการเมือง
- (8) การเลือกตั้งผู้แทนสาขาพรรคการเมือง และการลงคะแนนเสียงของผู้แทนสาขาพรรคการเมือง ถ้ามี

มาตรา 17 เมื่อนายทะเบียนได้รับคำขอจดทะเบียนพรรคการเมืองแล้วเห็นว่า คำขอจดทะเบียนพรรคการเมืองถูกต้องตามมาตรา 15 ข้อบังคับมีรายการครบถ้วนตามมาตรา 16 และผู้สมัครเข้าเป็นสมาชิกตามทะเบียนสมาชิกพรรคการเมืองนั้นมีคุณสมบัติและ ไม่มีลักษณะต้องห้าม และจำนวนถูกต้องตามมาตรา 7 ทั้งข้อความในเอกสารดังกล่าวนั้น ไม่ขัดต่อกฎหมายหรือความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญให้นายทะเบียนจดทะเบียนพรรคการเมืองและแจ้งเป็นหนังสือให้หัวหน้าพรรคการเมืองทราบภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับคำขอจดทะเบียนพรรคการเมือง

มาตรา 18 ในกรณีที่นายทะเบียนไม่รับจดทะเบียนพรรคการเมือง ให้นายทะเบียนแจ้งเป็นหนังสือให้คณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองทราบโดยเร็ว แต่ต้องไม่ช้ากว่าสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับคำขอจดทะเบียน คณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ศาลฎีกาวินิจฉัยชี้ขาดว่า การไม่ยอมรับจดทะเบียนพรรคการเมืองเป็นไปโดยมิชอบ และขอให้สั่งให้รับจดทะเบียน

คำร้องขอตามวรรคหนึ่ง ให้ยื่นต่อศาลแพ่งภายในกำหนดสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับหนังสือแจ้งการไม่รับจดทะเบียนและให้นำมาตรา 13 วรรคสอง และวรรคสี่ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา 19 ให้พรรคการเมืองที่ได้จดทะเบียนแล้วเป็นนิติบุคคล

การจดทะเบียนพรรคการเมืองนั้น ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา โดยระบุชื่อพรรคการเมือง ภาพเครื่องหมายพรรคการเมือง ถ้ามี ที่ตั้งสำนักงานใหญ่ของพรรคการเมือง นโยบายของพรรคการเมือง และชื่อของหัวหน้าพรรคการเมือง รองหัวหน้าพรรคการเมือง ถ้ามี เลขานุการพรรคการเมือง รองเลขานุการพรรคการเมือง ถ้ามี และกรรมการอำนวยการอื่นของพรรคการเมือง

มาตรา 20 สมาชิกภาพของสมาชิกพรรคการเมืองสิ้นสุดลง เมื่อ

- (1) ตาย
- (2) ลาออก
- (3) ย้ายไปเป็นสมาชิกพรรคการเมืองอื่น
- (4) พรรคการเมืองสั่งให้ออกตามข้อบังคับ
- (5) พรรคการเมืองเลิกตามมาตรา 34

มาตรา 21 พรรคการเมืองใดประสงค์จะตั้งสาขาพรรคการเมือง ให้หัวหน้าพรรคการเมืองแจ้งต่อนายทะเบียนตามแบบที่นายทะเบียนกำหนด โดยแสดงที่ตั้งสาขาพรรคการเมือง รายชื่อ อาชีพ ที่อยู่ ของสมาชิกผู้ดำเนินการสาขาพรรคการเมืองนั้น

ถ้าตั้งสาขาพรรคการเมืองโดยไม่มาแจ้งตามวรรคหนึ่ง ให้นายทะเบียนมีอำนาจสั่งให้หัวหน้าพรรคการเมืองมาแจ้งภายในระยะเวลาที่กำหนดให้

เมื่อนายทะเบียนได้รับแจ้งแล้ว ให้นับถือการตั้งสาขาพรรคการเมืองนั้นลงในทะเบียนการตั้งพรรคการเมือง และให้ออกหนังสือรับรองการแจ้งภายในสิบห้าวันนับแต่วันรับแจ้ง

เมื่อได้รับหนังสือรับรองการแจ้งแล้ว ให้สาขาพรรคการเมืองดำเนินการได้

มาตรา 22 เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงข้อบังคับ นโยบายและวิธีดำเนินการของพรรคการเมือง หรือรายการตามมาตรา 15 (4) ที่ยื่นไว้ในการจดทะเบียน หรือรายละเอียดที่แจ้งไว้ในแบบตามมาตรา 21 ให้หัวหน้าพรรคการเมืองแจ้งการเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นหนังสือต่อนายทะเบียนภายในสามสิบวัน นับแต่วันที่ได้มีการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้พิจารณาแก้ไขรายละเอียดดังกล่าว

การเปลี่ยนแปลงตามวรรคหนึ่งจะสมบูรณ์ต่อเมื่อได้รับแจ้งการยอมรับการเปลี่ยนแปลงจากนายทะเบียน และให้นำมาตรา 17 มาตรา 18 มาใช้บังคับแก่การยอมรับหรือไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลงของนายทะเบียนโดยอนุโลม

ถ้าหัวหน้าพรรคการเมืองไม่แจ้งการเปลี่ยนแปลงตามวรรคหนึ่งภายในระยะเวลาดังกล่าว ให้นายทะเบียนมีอำนาจสั่งให้หัวหน้าพรรคการเมืองแจ้งการเปลี่ยนแปลงนั้นภายในระยะเวลาที่กำหนดให้

การแก้ไขรายการที่เกี่ยวกับที่ได้ประกาศไว้ตามมาตรา 19 วรรคสอง ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา

หมวด 2

การดำเนินกิจการของพรรคการเมือง

มาตรา 27 ให้พรรคการเมืองมีคณะกรรมการอำนวยการคณะหนึ่งประกอบด้วยหัวหน้าพรรคการเมือง รองหัวหน้าพรรคการเมือง ถ้ามี เลขานุการพรรคการเมือง รองเลขานุการพรรคการเมือง ถ้ามี และกรรมการอื่นไม่น้อยกว่าเจ็ดคน ซึ่งเลือกตั้งจากบรรดาสมาชิกโดยที่ประชุมใหญ่ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในข้อบังคับ มีหน้าที่ดำเนินกิจการให้เป็นไปตามนโยบายพรรคการเมือง

ให้คณะกรรมการอำนวยการเป็นผู้แทนของพรรคการเมืองในกิจการอันเกี่ยวกับบุคคลภายนอกเพื่อการนี้ คณะกรรมการอำนวยการจะมอบหมายให้กรรมการอำนวยการคนหนึ่งหรือหลายคนทำการแทนได้

มาตรา 24 เมื่อปรากฏว่าคณะกรรมการอำนวยการ หรือกรรมการอำนวยการจัดให้พรรคการเมืองกระทำการใด ๆ ผาฝืนนโยบายหรือข้อบังคับของพรรคการเมืองอันอาจเป็นปฏิปักษ์ต่อวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตย ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ หรือเป็นภัยต่อเศรษฐกิจแห่งชาติ หรือความมั่นคงของประเทศ หรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ให้นายทะเบียนมีอำนาจเตือนเป็นหนังสือ ให้คณะกรรมการอำนวยการ หรือกรรมการอำนวยการนั้นระงับหรือจัดการแก้ไขกระทำนั้นภายในระยะเวลาที่นายทะเบียนกำหนด

ถ้าคณะกรรมการอำนวยการทั้งคณะ หรือบางคนไม่ปฏิบัติตามดังกล่าวในวรรคหนึ่ง ให้นายทะเบียนมีอำนาจยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดเพื่อสั่งให้ระงับ หรือจัดการแก้ไขการกระทำดังกล่าว หรือให้คณะกรรมการอำนวยการทั้งคณะหรือบางคนออกจากตำแหน่งได้

ในกรณีที่ศาลฎีกามีคำสั่งให้คณะกรรมการอำนวยการทั้งคณะ หรือบางคนออกจากตำแหน่ง กรรมการอำนวยการนั้น ไม่มีสิทธิเป็นกรรมการอีก เว้นแต่จะพ้นกำหนดสองปีนับแต่วันที่ศาลฎีกาสั่งให้ออกจากตำแหน่ง

มาตรา 25 ให้คณะกรรมการอำนวยการจัดให้มีบัญชีเกี่ยวกับฐานะการเงินของ
พรรคการเมืองให้ถูกต้องตามที่เป็นอย่างจริง

มาตรา 26 ห้ามมิให้ผู้ใดให้เงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดแก่พรรคการเมือง
เพื่อเป็นการจูงใจให้พรรคการเมืองกระทำการหรือไม่กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งอันมิชอบด้วย
กิจการของพรรคการเมือง ซึ่งอาจเป็นคุณหรือเป็นโทษแก่บุคคลหรือคณะบุคคลใด หรืออาจเสียหาย
แก่ทางราชการ

มาตรา 27 ห้ามมิให้พรรคการเมืองใดได้รับเงิน ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดจากผู้ใด
เพื่อกระทำการหรือไม่กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งอันมิชอบด้วยกิจการของพรรคการเมือง
ซึ่งอาจเป็นคุณหรือเป็นโทษแก่บุคคลหรือคณะบุคคลใด หรืออาจเสียหายแก่ทางราชการ

มาตรา 28 ห้ามมิให้พรรคการเมืองใดรับเงิน ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดจาก

- (1) บุคคลซึ่งไม่มีสัญชาติไทย
- (2) นิติบุคคลตามกฎหมายต่างประเทศ ที่มาประกอบธุรกิจหรือจดทะเบียนสาขาอยู่ใน
ประเทศไทย
- (3) นิติบุคคลที่จดทะเบียนในประเทศไทยซึ่งมีบุคคลซึ่งไม่มีสัญชาติไทยมีทุนหรือเป็นผู้
ถือหุ้นเกินกว่าร้อยละยี่สิบห้า
- (4) นิติบุคคลที่มีวัตถุประสงค์ดำเนินกิจการเพื่อประโยชน์ของบุคคลซึ่งไม่มีสัญชาติ
ไทย หรือผู้จัดการหรือกรรมการเป็นบุคคลซึ่งไม่มีสัญชาติไทย

มาตรา 27 ห้ามมิให้พรรคการเมืองใดรับบุคคลซึ่งไม่มีสัญชาติไทยเข้าเป็นสมาชิก
หรือดำรงตำแหน่งใด ๆ ในพรรคการเมือง หรือยอมให้กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อประโยชน์
ของพรรคการเมือง

มาตรา 30 ห้ามมิให้ผู้ไม่มีสัญชาติไทยเป็นสมาชิกหรือดำรงตำแหน่งใด ๆ ใน
พรรคการเมือง หรือร่วมกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งในการดำเนินกิจการของพรรคการเมือง

มาตรา 31 ห้ามมิให้ผู้ใดเป็นสมาชิกพรรคการเมืองในขณะเดียวกันเกินกว่าหนึ่งพรรค
การลาออกจากสมาชิกพรรคการเมือง ให้ถือว่าเป็นอันสมบูรณ์เมื่อได้ยื่นใบลาออกต่อ
หัวหน้าพรรคการเมือง หรือเลขาธิการพรรคการเมืองแล้ว

มาตรา 32 ห้ามมิให้ผู้ใดใช้ชื่อหรือถ้อยคำในประการที่น่าจะทำให้ประชาชนเข้าใจว่า
เป็นพรรคการเมือง หรือใช้ชื่อที่มีอักษรไทยประกอบว่า "พรรคการเมือง" หรืออักษรต่างประเทศ
ซึ่งแปลหรืออ่านว่า "พรรคการเมือง" ในดวงตรา ป้ายชื่อ จดหมาย ใบแจ้งความ หรือเอกสาร
อย่างอื่น โดยมีได้เป็นพรรคการเมือง เว้นแต่ได้ใช้มาก่อน และขอจัดตั้งหรือจดทะเบียนพรรคการเมือง
ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ

มาตรา 33 พรรคการเมืองต้องทำบัญชีรายรับรายจ่ายและงบดุล อย่างน้อยครั้งหนึ่ง
ทุกรอบสิบสองเดือน

งบดุลนั้น ต้องจัดให้มีผู้สอบบัญชีคนหนึ่งหรือหลายคนตรวจสอบ แล้วนำเสนอเพื่ออนุมัติ
ในที่ประชุมใหญ่ภายในหนึ่งร้อยยี่สิบวัน นับแต่วันที่ลงนามในงบดุลนั้น

หมวด 3

การเลิกพรรคการเมือง

มาตรา 34 พรรคการเมืองย่อมเลิก เมื่อ

- (1) มีเหตุต้องเลิกตามข้อบังคับของพรรคการเมือง
- (2) มีจำนวนสมาชิกลดน้อยลงต่ำกว่าหนึ่งพันคน

(3) มีคำสั่งศาลสั่งยุบเลิกพรรคการเมือง

มาตรา 35 เมื่อพรรคการเมืองกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้ อาจถูกศาลสั่งยุบเลิก

(1) กระทำการอันอาจเป็นปฏิปักษ์ต่อวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ

(2) กระทำการอันอาจเป็นภัยต่อเศรษฐกิจแห่งชาติ หรือความมั่นคงของประเทศ

(3) กระทำการฝ่าฝืนมาตรา 27 มาตรา 28 มาตรา 29

มาตรา 36 เมื่อปรากฏต่อนายทะเบียนว่า พรรคการเมืองใดกระทำตามมาตรา 35 หรือได้รับแจ้งจากคณะกรรมการอำนวยการของพรรคการเมืองว่า พรรคการเมืองใดกระทำการตามมาตรา 35 ให้แจ้งต่ออธิบดีกรมอัยการพร้อมด้วยหลักฐานถ้าอธิบดีกรมอัยการเห็นสมควร ก็ให้ยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาขอให้สั่งยุบเลิกพรรคการเมืองดังกล่าว

เมื่อศาลฎีกาได้รับคำร้องแล้ว ให้ศาลฎีการับดำเนินการพิจารณา โดยมีชกช้านแล้ววินิจฉัยชี้ขาดโดยทำเป็นคำสั่ง

ให้นำบทบัญญัติมาตรา 13 วรยศี่ มาใช้บังคับกับกรณีนี้โดยอนุโลม

ในกรณีที่ศาลฎีกามีคำสั่งให้ยุบเลิกพรรคการเมืองใดแล้วให้นายทะเบียนประกาศคำสั่งการยุบเลิกพรรคการเมืองนั้นในราชกิจจานุเบกษา

หากนายทะเบียนเห็นสมควรจะให้ระงับการดำเนินการของพรรคการเมืองซึ่งกระทำการตามมาตรา 35 ให้นายทะเบียนแจ้งต่ออธิบดีกรมอัยการ ขอให้ศาลฎีกาสั่งระงับการกระทำดังกล่าวของพรรคการเมืองไว้เป็นการชั่วคราวด้วยก็ได้

มาตรา 37 ในกรณีที่พรรคการเมืองเลิกตามมาตรา 34 (1) หรือ (2) ให้ผู้ซึ่งเป็นหัวหน้าพรรคการเมืองอยู่วันที่เลิก แจ้งต่อนายทะเบียนภายในเจ็ดวัน นับแต่วันที่พรรคการเมืองเลิก และให้นายทะเบียนประกาศการเลิกถอนการจดทะเบียนพรรคการเมืองในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา 38 ในกรณีที่พรรคการเมืองเล็กตามมาตรา 34 ให้คณะกรรมการตรวจเงิน-
แผ่นดินเป็นผู้ชำระบัญชี เมื่อได้หักหนี้สินและค่าใช้จ่ายในการชำระบัญชีแล้ว ยังมีทรัพย์สินเหลืออยู่
เท่าใด ให้โอนไปให้แก่องค์การสาธารณกุศลตามที่ระบุไว้ในข้อบังคับของพรรคการเมือง ถ้าใน
ข้อบังคับไม่ได้ระบุ ก็ให้ทรัพย์สินที่เหลือนั้นตกเป็นของรัฐ

หมวด 4

บทกำหนดโทษ

มาตรา 39 ผู้ใด เพื่อประโยชน์ในการจัดตั้งพรรคการเมืองประกาศหรือโฆษณา
เชิญชวนผู้ใด เข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมืองโดยไม่มีหนังสือรับรองการแจ้ง หรือประกาศโฆษณา
เชิญชวนโดยสิ้นระยะเวลาที่กำหนดไว้ในหนังสือรับรองการแจ้งตามมาตรา 9 หรือประกาศโฆษณา
เชิญชวนให้ผิดไปจากรายการในหนังสือเชิญชวน ซึ่งข้อความในประกาศหรือข้อความนั้นขัดต่อกฎหมาย
หรือวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน
สองหมื่นบาท

มาตรา 40 หัวหน้าพรรคการเมืองผู้ใด ไม่ปฏิบัติตามมาตรา 21 วรรคหนึ่ง หรือมา
ตรา 22 วรรคหนึ่ง ต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท

มาตรา 41 หัวหน้าพรรคการเมืองผู้ใด ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของนายทะเบียนซึ่งสั่งตาม
มาตรา 21 วรรคสอง หรือมาตรา 22 วรรคสาม ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท

มาตรา 42 กรรมการอำนวยความสะดวกผู้ใด ไม่จัดให้มีบัญชีตามมาตรา 25 ต้องระวางโทษ
ปรับไม่เกินสองหมื่นบาท

มาตรา 43 ผู้ใดมีหน้าที่ในการจัดทำบัญชีของพรรคการเมือง ละเว้นการลงรายการ
ในบัญชี ลงรายการเท็จในบัญชี หรือซ่อนเร้นหรือทำหลักฐานในการลงบัญชีตามมาตรา 25 อันจะ
เป็นผลให้การแสดงที่มาของรายได้และการใช้จ่ายของพรรคการเมืองไม่ถูกต้องตามที่แท้จริง ต้อง
ระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ผู้ใดสนับสนุนการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่ง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามเดือน
หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท

มาตรา 44 ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 26 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบปี หรือปรับไม่เกิน
ห้าแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 45 บุคคลไม่มีสัญชาติไทยผู้ใด ให้เงิน ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดแก่
พรรคการเมืองใด ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 46 กรรมการอำนวยการ สมาชิกดำเนินการสาขาพรรคการเมืองหรือสมาชิก
พรรคการเมืองผู้ใด จัดให้พรรคการเมืองกระทำการฝ่าฝืนมาตรา 27 หรือมาตรา 28 ต้อง
ระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบปี หรือปรับไม่เกินห้าแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 47 กรรมการอำนวยการหรือสมาชิกผู้ดำเนินการสาขาพรรคการเมืองผู้ใด
จัดให้พรรคการเมืองกระทำการฝ่าฝืนมาตรา 29 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับ
ไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 48 ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 30 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกิน
สี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 49 ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 31 วรรคหนึ่ง ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท

มาตรา 50 ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 32 ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท และปรับ
อีกไม่เกินวันละสองร้อยบาทจนกว่าจะเลิกใช้

มาตรา 51 กรรมการอำนวยการ สมาชิกพรรคการเมืองหรือบุคคลใด ๆ ในพรรค
การเมือง ไม่อำนวยการความสะดวกแก่ผู้สอบบัญชีตามที่จำเป็น ต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท

มาตรา 52 ผู้ใดยังขึ้นกระทำการเป็นหัวหน้าพรรคการเมือง รองหัวหน้าพรรคการเมือง
เลขาธิการพรรคการเมือง รองเลขาธิการพรรคการเมือง กรรมการอำนวยการอื่น ผู้ดำเนินการ
พรรคการเมือง หรือสมาชิกผู้ดำเนินสาขาพรรคการเมืองที่เลิกมาตรา 34 ต้องระวางโทษจำคุก
ไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 53 ผู้ใดซึ่งเป็นหัวหน้าพรรคการเมืองอยู่ในวันที่พรรคการเมืองเลิกไม่ปฏิบัติ
ตามมาตรา 37 ต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท

มาตรา 54 ผู้ใดเป็นสมาชิกของคณะบุคคลซึ่งเข้าลักษณะเป็นพรรคการเมืองโดยมิได้
จดทะเบียนพรรคการเมือง หรือผู้ใดดำเนินกิจการของคณะบุคคลดังกล่าว เว้นแต่ในกรณีดำเนินกิจการ
เพื่อขอจัดตั้งหรือจดทะเบียนพรรคการเมือง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบปี หรือปรับไม่เกิน
หนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

สัญญา ชวรรมศักดิ์

นายกรัฐมนตรี

หมายเหตุ เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่เป็นการสมควรมีกฎหมายว่า
ด้วยพรรคการเมือง เพื่อกำหนดระเบียบการจัดตั้งและการดำเนินกิจการของพรรคการเมือง และ
สมควรยกเลิกประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 9 ลงวันที่ 19 พฤศจิกายน พ.ศ. 2514 ที่ห้ามมิให้จัด
ตั้งพรรคการเมืองนั้นเสีย จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

พระราชบัญญัติ

พรรคการเมือง พ.ศ. 2524

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

ให้ไว้ ณ วันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2524

เป็นปีที่ 36 ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรมีกฎหมายว่าด้วยพรรคการเมือง

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภา ดังต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า "พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524"

มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป

มาตรา 3 ให้ยกเลิกคำสั่งของคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ฉบับที่ 6 ลงวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519

บรรดาบทกฎหมาย กฎ และข้อบังคับอื่นในส่วนที่มีบัญญัติไว้แล้วในพระราชบัญญัตินี้ หรือซึ่งขัดหรือแย้งกับบทแห่งพระราชบัญญัตินี้ ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้แทน

มาตรา 4 ในพระราชบัญญัตินี้

"สมาชิก" หมายความว่า สมาชิกพรรคการเมือง

"ที่อยู่" หมายความว่า ที่อยู่ตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎร

"นายทะเบียน" หมายความว่า นายทะเบียนพรรคการเมือง

"รัฐมนตรี" หมายความว่า รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 5 ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้และให้มีอำนาจออกกฎกระทรวงเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

กฎกระทรวงนั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

มาตรา 6 ให้ปลัดกระทรวงมหาดไทยเป็นนายทะเบียนผู้มีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้

หมวด 1

การจัดตั้งและการจดทะเบียนพรรคการเมือง

มาตรา 7 ผู้มีสัญชาติไทยโดยการเกิดมีอายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบปีบริบูรณ์และไม่เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช มีจำนวนตั้งแต่สิบห้าคนขึ้นไป อาจรวมกันเป็นคณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมือง ซึ่งมีแนวนโยบายในลักษณะที่ไม่ก่อให้เกิดความรู้สึกแตกแยกในเรื่องเชื้อชาติ หรือศาสนา ระหว่างชนในชาติ ไม่เป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐ หรือไม่ขัดต่อกฎหมายหรือความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญ เพื่อดำเนินการออกหนังสือเชิญชวนผู้อื่นให้สมัครเข้าเป็นสมาชิกเมื่อมีจำนวนผู้สมัครเข้าเป็นสมาชิกรวมกับจำนวนผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองแล้วไม่น้อยกว่าห้าพันคน ย่อมตั้งพรรคการเมืองได้ โดยจดทะเบียนต่อนายทะเบียนที่กระทรวงมหาดไทย

สมาชิกจำนวนห้าพันคนดังกล่าวในวรรคหนึ่ง อย่างน้อยต้องประกอบด้วยสมาชิกซึ่งมีที่อยู่ในแต่ละภาคไม่น้อยกว่าภาคละห้าจังหวัดตามบัญชีรายชื่อภาคและจังหวัดท้ายพระราชบัญญัตินี้ และมีจำนวนสมาชิกจังหวัดละไม่น้อยกว่าห้าสิบคน

ผู้ที่จะสมัครเข้าเป็นสมาชิกได้ ต้องเป็นผู้มีสัญชาติไทยโดยการเกิดมีอายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบปีบริบูรณ์ และไม่เป็นภิกษุ สามเณรนักพรต หรือนักบวช

มาตรา 8 ก่อนดำเนินการโฆษณาเชิญชวนผู้อื่นเข้าเป็นสมาชิกให้คณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองทำหนังสือแจ้งต่อนายทะเบียนตามแบบที่นายทะเบียนกำหนด พร้อมกับหนังสือเชิญชวนสามฉบับ ซึ่งคณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองได้ลงลายมือชื่อกำกับไว้ด้วยทุกฉบับ

หนังสือเชิญชวนนั้น อย่างน้อยต้องมีรายการดังต่อไปนี้

- (1) ชื่อพรรคการเมือง
- (2) ภาพเครื่องหมายพรรคการเมือง
- (3) แนวนโยบายพรรคการเมือง
- (4) ชื่อ อาชีพ และที่อยู่ของผู้ซึ่งเป็นคณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมือง

มาตรา 9 เมื่อนายทะเบียนได้รับแจ้งตามมาตรา 8 แล้ว เห็นว่าหนังสือเชิญชวนมีรายการครบถ้วน โดยมีชื่อ ภาพเครื่องหมาย หรือแนวนโยบายของพรรคการเมืองในลักษณะที่ไม่ก่อให้เกิดความแตกแยกในเรื่องเชื้อชาติ หรือศาสนาระหว่างชนในชาติ ไม่เป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐ ไม่ขัดต่อกฎหมาย ไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญ และคณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองเป็นผู้มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 7 และชื่อพรรคการเมือง หรือภาพเครื่องหมายพรรคการเมืองไม่ซ้ำหรือพ้อง หรือมีลักษณะคล้ายคลึงกับชื่อพรรคการเมืองหรือภาพเครื่องหมายพรรคการเมืองของคณะผู้เริ่มจัดพรรคการเมืองอื่นที่ได้แจ้งไว้ตามมาตรา 8 หรือของพรรคการเมืองอื่นที่ได้จดทะเบียนตามมาตรา 23 ไว้ก่อนแล้ว ให้นายทะเบียนออกหนังสือรับรองการแจ้งให้คณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้ง

เมื่อได้รับหนังสือรับรองการแจ้งแล้ว ให้คณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองมีสิทธิโฆษณาเชิญชวนผู้อื่นเข้าเป็นสมาชิก และดำเนินการก่อตั้งพรรคการเมืองได้ หนังสือรับรองการแจ้งนั้นให้ใช้ได้หนึ่งปีนับแต่วันที่ออก

มาตรา 10 ในกรณีที่นายทะเบียนเห็นว่า หนังสือเชิญชวนมี ชื่อ ภาพเครื่องหมายหรือแนวนโยบายของพรรคการเมืองในลักษณะที่ก่อให้เกิดความรู้สึกแตกแยกในเรื่องเชื้อชาติหรือศาสนา ระหว่างชนในชาติ เป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐ ขัดต่อกฎหมาย ขัดต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญ หรือผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมือง ที่เหลือมีจำนวนไม่ถึงสิบห้าคน หรือชื่อพรรคการเมือง หรือภาพเครื่องหมายพรรคการเมืองของพรรคการเมืองซ้ำหรือพ้องกับหรือภาพเครื่องหมายพรรคการเมือง อื่นที่ได้แจ้งต่อนายทะเบียนหรือจดทะเบียนพรรคการเมืองไว้ก่อนแล้ว ให้นายทะเบียนสั่งไม่รับแจ้งและบอกกล่าวเป็นหนังสือพร้อมทั้งเหตุผลที่สั่งไม่รับแจ้ง ไปยังคณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้แจ้ง

มาตรา 11 ในกรณีที่นายทะเบียนเห็นว่าหนังสือเชิญชวนมีรายการไม่ครบตามมาตรา 8 หรือมีข้อความไม่ชัดเจนหรือบกพร่อง ให้นายทะเบียนบอกกล่าวเป็นหนังสือ ไปยังคณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้ง เพื่อให้ดำเนินการแก้ไขภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ได้รับหนังสือบอกกล่าว เมื่อคณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองได้แก้ไขภายในกำหนดเวลาดังกล่าว เป็นการถูกต้องแล้ว ให้นายทะเบียนออกหนังสือรับรองการแจ้งให้แก่คณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้แก้ไข ถ้าไม่แก้ไขหรือแก้ไขแล้วยังไม่ถูกต้องภายในกำหนดเวลาดังกล่าว ให้สั่งไม่รับแจ้งทันที และบอกกล่าวเป็นหนังสือพร้อมทั้งเหตุผล ไปยังคณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่สั่งไม่รับแจ้ง

มาตรา 12 ในกรณีที่นายทะเบียนเห็นว่าชื่อพรรคการเมืองหรือภาพเครื่องหมายพรรคการเมืองของคณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองตามที่ปรากฏในหนังสือเชิญชวนซ้ำหรือพ้อง

หรือมีลักษณะคล้ายคลึงกับชื่อพรรคการเมืองหรือภาพเครื่องหมายพรรคการเมืองของผู้เริ่มจัดตั้งของพรรคการเมืองอื่นที่ได้แจ้งไว้ในวันเดียวกันให้นายทะเบียนดำเนินการดังต่อไปนี้

(1) มีหนังสือบอกกล่าวไปยังคณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเพื่อให้ทำความเข้าใจกันว่า คณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองคณะใดจะเป็นผู้มีสิทธิใช้ชื่อพรรคการเมืองหรือภาพเครื่องหมายพรรคการเมืองนั้น เมื่อได้ตกลงกันเป็นประการใดแล้ว ให้นายทะเบียนรับแจ้งตามที่ได้ตกลงกัน การตกลงกันดังกล่าวให้กระทำให้เสร็จสิ้นภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับหนังสือบอกกล่าว

(2) ในกรณีที่คณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองที่เกี่ยวข้องยืนยันไม่ยอมตกลงกันหรือเมื่อพ้นกำหนดเวลาดังกล่าวใน (1) แล้วยังตกลงกันไม่ได้ ให้นายทะเบียนพิจารณาปรับจ้งจากคณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองที่เห็นว่าสิทธิที่จะใช้ชื่อหรือภาพเครื่องหมายพรรคการเมืองนั้นดีกว่าโดยพิจารณาตามหลักเกณฑ์ดังนี้

(ก) คณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองคณะใดมีจำนวนผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองซึ่งเคยได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของการเลือกตั้งทั่วไปครั้งหลังสุดในนามของพรรคการเมืองหรือกลุ่มการเมือง ตามหลักฐานใบสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เคยใช้ชื่อหรือใช้ภาพเครื่องหมายพรรคการเมืองนั้นมากกว่า คณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองคณะนั้นย่อมมีสิทธิดีกว่า

(ข) ในกรณีที่จำนวนผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองตาม (ก) มีจำนวนเท่ากัน คณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองคณะใดมีจำนวนผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมือง ซึ่งเคยสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของการเลือกตั้งทั่วไปครั้งหลังสุดในนามของพรรคการเมืองหรือกลุ่มการเมืองตามหลักฐานใบสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เคยใช้ชื่อหรือใช้ภาพเครื่องหมายพรรคการเมืองนั้นมากกว่า คณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองคณะนั้นย่อมมีสิทธิดีกว่า

(ค) ในกรณีที่จำนวนผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองตาม (ข) มีจำนวนเท่ากัน ให้นายทะเบียนดำเนินการจับสลากเพื่อให้ได้ผู้มีสิทธิใช้ชื่อพรรคการเมืองหรือภาพเครื่องหมาย พรรคการเมืองโดยเปิดเผย

ให้นายทะเบียนออกกล่าวการรับแจ้งตาม (2) เป็นหนังสือไปยังคณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองที่เกี่ยวข้องภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่รับแจ้ง

มาตรา 13 คณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองคณะใดไม่เห็นด้วยกับคำวินิจฉัยของ นายทะเบียนตามมาตรา 12 มีสิทธิยื่นคำร้องเพื่อให้ศาลฎีกาวินิจฉัยชี้ขาด โดยยื่นต่อศาลแพ่งภายใน สามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับหนังสือบอกกล่าว

เมื่อศาลแพ่งได้รับคำร้องดังกล่าว ให้ดำเนินการพิจารณาโดยไม่ชักช้า แล้วให้รีบส่ง สำนวนและความเห็นไปยังศาลฎีกาเพื่อวินิจฉัยชี้ขาด เมื่อศาลฎีกาได้วินิจฉัยเป็นประการใดแล้ว ให้นายทะเบียนปฏิบัติไปตามนั้น โดยไม่ชักช้า

ในการพิจารณาของศาล ให้พิจารณาหลักเกณฑ์ตามมาตรา 12 (2) ประกอบด้วย การดำเนินคดีตามมาตรา 11 ให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับ โดยอนุโลม และให้ได้รับการยกเว้นการเสียค่าฤชาธรรมเนียม

มาตรา 14 ในกรณีที่นายทะเบียนสั่งไม่รับแจ้งตามมาตรา 10 หรือมาตรา 11 คณะผู้ เริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ศาลฎีกาวินิจฉัย โดยยื่นต่อศาลแพ่งภายในสามสิบวัน นับแต่วันที่ได้รับหนังสือบอกกล่าว และให้นำมาตรา 13 ววรรคสองและวรรคสามมาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา 15 เมื่อคณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองที่ได้รับหนังสือรับรองการแจ้งจาก นายทะเบียนเชิญชวนผู้อื่นให้สมัครเข้าเป็นสมาชิกได้ครบห้าพันคนซึ่งมีผู้ลงชื่อเข้าเป็นสมาชิก ซึ่งมี

ที่อยู่ในแต่ละภาค ไม่น้อยกว่าภาคละห้าจังหวัด และมีจำนวนสมาชิกจังหวัดละ ไม่น้อยกว่าห้าสิบคนแล้ว
ให้คณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองนัดประชุมผู้ลงชื่อเข้าเป็นสมาชิก การประชุมนี้ให้เรียกว่าการ
ประชุมตั้งพรรคการเมือง

มาตรา 16 การเรียกประชุมตั้งพรรคการเมืองต้องแจ้งให้บรรดาผู้ลงชื่อเข้าเป็น
สมาชิกทราบก่อนวันประชุม ไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน และคณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองต้องแจ้งระเบียบ
วาระการประชุมพร้อมทั้งบัญชีรายชื่อผู้ลงชื่อเข้าเป็นสมาชิกทั้งหมดให้ผู้เข้าประชุมทราบด้วย

มาตรา 17 การประชุมตั้งพรรคการเมือง ต้องมีผู้ลงชื่อเข้าเป็นสมาชิกมาประชุมไม่
น้อยกว่าหนึ่งร้อยคน แต่ในจำนวนนี้ต้องมีผู้ลงชื่อเข้าเป็นสมาชิกของแต่ละภาค ภาคละไม่น้อยกว่า
ห้าจังหวัด มาร่วมประชุมด้วย จึงจะเป็นองค์ประชุม

มาตรา 18 กิจการอันจะพึงทำในที่ประชุมตั้งพรรคการเมือง คือ

- (1) การกำหนดนโยบายของพรรคการเมืองซึ่งประกอบด้วยเป้าหมายและวิธีดำเนินการ
- (2) การกำหนดข้อบังคับของพรรคการเมือง
- (3) การเลือกตั้งคณะกรรมการบริหารของพรรคการเมืองตามมาตรา 33

มาตรา 19 ให้ที่ประชุมตั้งพรรคการเมืองเลือกผู้ลงชื่อเข้าเป็นสมาชิกที่มาประชุมคนใด
คนหนึ่งทำหน้าที่ประธานของที่ประชุม

คำวินิจฉัยของที่ประชุมให้เป็นไปตามเสียงข้างมาก ผู้ลงชื่อเข้าเป็นสมาชิกที่มาประชุม
คนหนึ่งมีเสียงหนึ่งในการลงคะแนน ถ้ามีคะแนนเสียงเท่ากันให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่ม
ขึ้นอีก เสียงหนึ่ง เป็นเสียงชี้ขาด

มาตรา 20 การลงคะแนนเสียงในที่ประชุมตั้งพรรคการเมืองให้ลงคะแนนโดยวิธี
เปิดเผย เว้นแต่ผู้ลงชื่อเข้าเป็นสมาชิกที่มาประชุมเกินกว่ากึ่งหนึ่งร้องขอให้ลงคะแนนลับ ก็ให้
ลงคะแนนลับ

มาตรา 21 ใ้หมู่ที่ ได้รับเลือกตั้งเป็นหัวหน้าพรรคการเมืองตามมาตรา 18 (3) ยื่น
คำขอจดทะเบียนพรรคการเมืองตามแบบที่นายทะเบียนกำหนดภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่ได้รับหนังสือ
รับรองการแจ้ง พร้อมทั้งส่งร่างนโยบายของพรรคการเมืองและร่างข้อบังคับของพรรคการเมือง
อย่างละสามฉบับ ทะเบียนประวัติผู้ลงชื่อเข้าเป็นสมาชิกตามแบบที่นายทะเบียนกำหนด และสำเนา
รายงานการประชุมตั้งพรรคการเมือง

แบบคำขอจดทะเบียนพรรคการเมืองนั้น อย่างน้อยต้องมีรายการดังต่อไปนี้

- (1) ชื่อพรรคการเมือง
- (2) ภาพเครื่องหมายพรรคการเมือง
- (3) ที่ตั้งสำนักงานใหญ่ของพรรคการเมือง
- (4) ชื่อ อาชีพ ที่อยู่ และลายมือชื่อของคณะกรรมการบริหารของพรรคการเมือง
ซึ่งในวาระเริ่มแรกนี้ตั้งขึ้น โดยที่ประชุมของผู้ลงชื่อเข้าเป็นสมาชิกตามมาตรา 18 (3)
- (5) รายละเอียดเกี่ยวกับผู้ลงชื่อเข้าเป็นสมาชิกอย่างน้อยต้องมีเลขหมายบัตร
ประจำตัวประชาชนหรือหลักฐานอื่นที่ทางราชการออกให้ใช้เป็นหลักฐาน เช่นเดียวกับบัตรประชาชน
ชื่อ อาชีพ ที่อยู่ และลายมือชื่อของผู้ลงชื่อเข้าเป็นสมาชิกเป็นรายจังหวัด

มาตรา 22 ข้อบังคับของพรรคการเมืองนั้น อย่างน้อยต้องมีรายการดังต่อไปนี้

- (1) ชื่อพรรคการเมือง
- (2) ภาพเครื่องหมายพรรคการเมือง
- (3) ที่ตั้งสำนักงานใหญ่ของพรรคการเมือง

(4) การเลือกตั้ง ระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง การสิ้นสุด และการออกตามวาระของหัวหน้าพรรคการเมือง รองหัวหน้าพรรคการเมือง เลขานุการพรรคการเมือง รองเลขานุการพรรคการเมือง และกรรมการบริหารอื่น การกำหนดอำนาจหน้าที่ให้คณะกรรมการบริหาร และกรรมการบริหารแต่ละคนปฏิบัติ

(5) การจัดตั้งสาขาพรรคการเมือง ผู้ดำเนินกิจการสาขาพรรคการเมือง และอำนาจหน้าที่

(6) การประชุมใหญ่ของพรรคการเมืองและการประชุมของสาขาพรรคการเมือง

(7) สิทธิและหน้าที่ของสมาชิก

(8) ความรับผิดชอบของพรรคการเมืองต่อสมาชิก

(9) การรับสมาชิกและการส่งให้สมาชิกออก

(10) วินัยและจรรยาบรรณของสมาชิก

(11) วิธีการเลือกสมาชิกเพื่อส่งเข้าสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเขตเลือกตั้งต่าง ๆ

(12) การบริหารการคลังและการบัญชีของพรรคการเมืองและสาขาพรรคการเมือง

มาตรา 23 เมื่อนายทะเบียนได้รับคำขอจดทะเบียนพรรคการเมืองแล้วเห็นว่าคำขอจดทะเบียนพรรคการเมืองถูกต้องตามมาตรา 21 ข้อบังคับมีรายการครบถ้วนตามมาตรา 22 และผู้ลงชื่อเข้าเป็นสมาชิกตามทะเบียนพรรคการเมืองนั้น มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามและจำนวนถูกต้องตามมาตรา 7 ทั้งข้อความในเอกสารดังกล่าวนั้น ไม่ขัดต่อความมั่นคงของรัฐหรือกฎหมายหรือความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญ ให้นายทะเบียนจดทะเบียนพรรคการเมืองและแจ้งเป็นหนังสือให้หัวหน้าพรรคการเมืองทราบภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับความขอจดทะเบียน

มาตรา 24 ในกรณีที่นายกเทศมนตรีเมืองไม่รับจดทะเบียนพรรคการเมือง ให้นำทะเบียนแจ้งเป็นหนังสือให้ผู้ได้รับเลือกตั้งเป็นหัวหน้าพรรคการเมืองตามมาตรา 21 ทราบภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับคำขอจดทะเบียน

ผู้ที่ได้รับเลือกตั้งเป็นหัวหน้าพรรคการเมืองตามมาตรา 21 มีสิทธิยื่นคำร้องเพื่อให้ศาลฎีกาวินิจฉัยชี้ขาดว่าการไม่ยอมรับจดทะเบียนพรรคการเมืองเป็นไปโดยมิชอบ และขอให้สั่งให้รับจดทะเบียน

คำร้องตามวรรคสอง ยื่นต่อศาลแห่งภายในกำหนดสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับหนังสือแจ้งการไม่รับจดทะเบียน และให้นำมาตรา 13 วรรคสองและวรรคสามมาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา 25 การจดทะเบียนพรรคการเมืองนั้น ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาโดยระบุชื่อพรรคการเมือง ภาพเครื่องหมายพรรคการเมือง ที่ตั้งสำนักงานใหญ่ของพรรคการเมือง นโยบายของพรรคการเมือง และชื่อของหัวหน้าพรรคการเมือง รองหัวหน้าพรรคการเมือง เลขานุการพรรคการเมือง รองเลขานุการพรรคการเมืองและกรรมการบริหารอื่นของพรรคการเมือง

มาตรา 26 สมาชิกภาพของสมาชิกสิ้นสุดลง เมื่อ

- (1) ตาย
- (2) ลาออก
- (3) พรรคการเมืองสั่งให้ออกตามข้อบังคับ
- (4) ศาลมีคำสั่งยุบเลิกพรรคการเมืองที่ผู้ตั้งเป็นสมาชิก

การสิ้นสุดของสมาชิกภาพของสมาชิกตาม (3) ในกรณีที่สมาชิกผู้นั้นดำรงตำแหน่ง เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วย ต้องมีมติด้วยคะแนนเสียง ไม่น้อยกว่าสามในสี่ของที่ประชุมร่วม ของคณะกรรมการบริหารของพรรคการเมืองและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคการเมืองนั้น การลงมติตามวรรคนี้ให้ลงคะแนนเสียงโดยวิธีเปิดเผยเท่านั้น

มาตรา 27 พรรคการเมืองใดที่มีจำนวนสมาชิกตั้งแต่หนึ่งร้อยคนขึ้นไปในจังหวัดใด ประสงค์จะจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองขึ้นในจังหวัดนั้น ให้หัวหน้าพรรคการเมืองมีหนังสือแจ้งการ จัดตั้งสาขาพรรคการเมืองต่อนายทะเบียนภายในสิบห้าวันนับแต่วันจัดตั้งสาขาพรรคการเมือง

หนังสือแจ้งการจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองให้เป็นไปตามแบบที่นายทะเบียนกำหนด และอย่างน้อยจะต้องมีรายการแสดงที่ตั้งสาขาพรรคการเมือง รายชื่อ อาชีพ ที่อยู่ของสมาชิก ผู้ดำเนินการสาขาพรรคการเมืองนั้น

เมื่อนายทะเบียนได้รับแจ้งการจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองแล้ว ให้บันทึกการจัดตั้งสาขา พรรคการเมืองนั้นลงในทะเบียนการจัดตั้งสาขาพรรคการเมือง และให้ออกหนังสือรับรองการแจ้ง การจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองภายในสิบห้าวันนับแต่วันรับแจ้ง

มาตรา 28 เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงข้อบังคับ นโยบาย หรือรายการตามมาตรา 21 (4) ที่ยื่นไว้ในจดทะเบียน หรือรายละเอียดที่แจ้งไว้ในแบบตามมาตรา 27 ให้หัวหน้า พรรคการเมืองแจ้งการเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นหนังสือต่อนายทะเบียนภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ ได้มี การเปลี่ยนแปลงเพื่อให้พิจารณาแก้ไขรายละเอียดดังกล่าว

การเปลี่ยนแปลงตามวรรคหนึ่ง จะสมบูรณ์ต่อเมื่อได้รับแจ้งการยอมรับการเปลี่ยนแปลง จากนายทะเบียน และให้นำมาตรา 23 และมาตรา 24 มาใช้บังคับแก่การยอมรับหรือ ไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลงของนายทะเบียนโดยอนุโลม

ถ้าหัวหน้าพรรคการเมืองไม่แจ้งการเปลี่ยนแปลงตามวรรคหนึ่งภายในระยะเวลาดังกล่าว ให้นายทะเบียนมีอำนาจสั่งให้หัวหน้าพรรคการเมืองแจ้งการเปลี่ยนแปลงนี้ภายในระยะเวลาที่กำหนด

การแก้ไขรายการที่เกี่ยวกับที่ได้ประกาศไว้ตามมาตรา 25 ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา 29 ในภาวปฏิบัติหน้าที่ของนายทะเบียนตามหมวดนี้ ให้นายทะเบียนมีอำนาจเรียกบุคคลที่เกี่ยวข้องมาให้คำชี้แจง หรือ ให้ส่งเอกสารเพื่อการตรวจสอบได้

หมวด 2

การดำเนินกิจการของพรรคการเมือง

มาตรา 30 ให้พรรคการเมืองที่จดทะเบียนแล้วเป็นนิติบุคคล มีวัตถุประสงค์ดำเนินกิจการในทางการเมือง

มาตรา 31 การดำเนินกิจการต่อไปนี้หลังจากที่จดทะเบียนพรรคการเมืองแล้วให้กระทำโดยที่ประชุมใหญ่ของพรรคการเมือง

- (1) การเปลี่ยนแปลงนโยบายของพรรคการเมือง
- (2) การเปลี่ยนแปลงข้อบังคับของพรรคการเมือง
- (3) การเลือกตั้งหัวหน้าพรรคการเมือง รองหัวหน้าพรรคการเมือง เลขาธิการพรรคการเมือง รองเลขาธิการพรรคการเมือง และกรรมการบริหารอื่น
- (4) กิจการอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 32 ที่ประชุมใหญ่ของพรรคการเมืองต้องประกอบด้วยสมาชิกหรือผู้แทนสมาชิก ทั้งนี้ให้เป็นไปตามข้อบังคับของพรรคการเมือง แต่ถ้าประกอบด้วยผู้แทนสมาชิกต้องกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการเลือกตั้ง และจำนวนผู้แทนสมาชิกไว้ด้วย

มาตรา 33 ให้พรรคการเมืองมีคณะกรรมการบริหารคณะหนึ่งประกอบด้วยหัวหน้าพรรคการเมือง รองหัวหน้าพรรคการเมือง เลขานุการพรรคการเมือง รองเลขานุการพรรคการเมือง และกรรมการบริหารอื่นอีกไม่น้อยกว่าเจ็ดคน ซึ่งเลือกตั้งขึ้นจากสมาชิก โดยที่ประชุมใหญ่ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในข้อบังคับ มีหน้าที่ดำเนินกิจการให้เป็นไปตามนโยบายของพรรคการเมือง

ให้หัวหน้าพรรคการเมืองเป็นผู้แทนของพรรคการเมืองในกิจการอันเกี่ยวกับบุคคลภายนอก เพื่อการที่หัวหน้าพรรคการเมืองจะมอบหมายเป็นหนังสือให้กรรมการบริหารคณะหนึ่งหรือหลายคนทำการแทนก็ได้

มาตรา 34 เมื่อปรากฏว่าหัวหน้าพรรคการเมือง คณะกรรมการบริหารหรือกรรมการบริหารจัดให้พรรคการเมืองกระทำการใด ๆ ผาฝืนนโยบายหรือข้อบังคับของพรรคการเมือง อันอาจเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐ หรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญ แต่ลักษณะการกระทำยังไม่รุนแรงจนเป็นสาเหตุให้ต้องยุบเลิกพรรคการเมืองตามมาตรา 48 ให้นายทะเบียนมีอำนาจเตือนเป็นหนังสือให้หัวหน้าพรรคการเมืองและคณะกรรมการบริหาร และกรรมการบริหารนั้นระงับหรือจัดการแก้ไขการกระทำนั้นภายในระยะเวลาที่นายทะเบียนกำหนด ในกรณีที่นายทะเบียนเตือนเป็นหนังสือแก่บุคคลที่ไม่ใช่หัวหน้าพรรคการเมือง ต้องส่งสำเนาหนังสือ นั้นให้หัวหน้าพรรคการเมืองทราบโดยเร็ว

ถ้าหัวหน้าพรรคการเมือง คณะกรรมการบริหาร หรือกรรมการบริหารไม่ปฏิบัติตามดังกล่าว หรือให้หัวหน้าพรรคการเมือง หรือคณะกรรมการบริหารทั้งคณะหรือบางคนออกจากตำแหน่งได้

คำร้องตามวรรคสองให้ยื่นต่อศาลแพ่งและให้นำมาตรา 13 วรรคสอง และ วรรคสี่ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ในกรณีที่ศาลฎีกามีคำสั่งให้หัวหน้าพรรคการเมือง คณะกรรมการบริหารทั้งคณะหรือ
บางคนออกจากตำแหน่งผู้ขึ้น ไม่มีสิทธิเป็นกรรมการอีกวันแต่จะพ้นกำหนดสองปีนับแต่วันที่ศาลฎีกา
มีคำสั่ง

มาตรา 35 หัวหน้าพรรคการเมืองและผู้ดำเนินกิจการสาขาพรรคการเมืองต้อง
จัดทำบัญชีของพรรคการเมืองหรือสาขาพรรคการเมือง ต่อไปนี้ให้ถูกต้องตามที่แท้จริง คือ

- (1) บัญชีแสดงจำนวนเงินที่พรรคการเมืองได้รับและได้จ่าย ทั้งรายการอัน
เป็นเหตุให้รับหรือจ่ายเงินหรือหลักฐานการรับเงินและจ่ายเงินทุกครั้ง
- (2) บัญชีแสดงทรัพย์สินและหนี้สินของพรรคการเมือง

รายได้และทรัพย์สินที่พรรคการเมืองได้รับมาโดยไม่ขัดต่อพระราชบัญญัตินี้ ให้ได้รับยกเว้น
การที่จะต้องเสียภาษีตามประมวลรัษฎากร

มาตรา 36 หัวหน้าพรรคการเมืองต้องจัดให้ทำบัญชีรายรับรายจ่ายและงบดุลของ
พรรคการเมืองอย่างน้อยครั้งหนึ่งทุกรอบสิบสองเดือน งบดุลต้องมีรายการย่อแสดงจำนวนทรัพย์สิน
และหนี้สินของพรรคการเมือง

งบดุลนั้นต้องจัดให้มิผู้สอบบัญชีคนหนึ่งหรือหลายคนตรวจสอบแล้วนำเสนอเพื่ออนุมัติใน
ที่ประชุมใหญ่ภายในหนึ่งร้อยยี่สิบวัน นับแต่วันที่ลงนามในงบดุลนั้น

ให้ส่งสำเนางบดุลไปยังสมาชิกที่มีชื่อในทะเบียนก่อนวันนัดประชุมใหญ่ล่วงหน้าไม่น้อย
กว่าสามวัน และให้มีสำเนางบดุลเปิดเผยไว้ที่สำนักงานใหญ่ของพรรคการเมืองเพื่อให้สมาชิก
ตรวจสอบได้ด้วย

เมื่อที่ประชุมใหญ่รับรองงบดุลแล้ว ให้ส่งงบดุลนั้นต่อนายทะเบียนภายในสิบห้าวัน

มาตรา 37 หัวหน้าพรรคการเมือง กรรมการบริหาร ผู้ดำเนินกิจการสาขาพรรคการเมือง สมาชิกหรือบุคคลใด ๆ ในพรรคการเมืองที่เกี่ยวข้องต้องอำนวยความสะดวกแก่ผู้สอบบัญชีตามที่จำเป็น

มาตรา 38 ห้ามมิให้ผู้ใดให้เงิน ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดแก่พรรคการเมืองใด หรือสมาชิกผู้ใด เพื่อเป็นการจูงใจให้พรรคการเมืองหรือสมาชิกกระทำการอันเป็นการบ่อนทำลายความมั่นคงของราชอาณาจักร ราชบัลลังก์ เศรษฐกิจของประเทศหรือราชการแผ่นดิน หรือกระทำการอันเป็นการก่อกวนหรือคุกคามความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือกระทำการอันเป็นการทำลายทรัพยากรของประเทศหรือเป็นการบั่นทอนสุขภาพอนามัยของประชาชน

มาตรา 39 ห้ามมิให้พรรคการเมืองใดหรือสมาชิกผู้ใดรับเงิน ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดจากผู้ใด เพื่อกระทำการอันเป็นการบ่อนทำลายความมั่นคงของราชอาณาจักร ราชบัลลังก์ เศรษฐกิจของประเทศหรือราชการแผ่นดิน หรือกระทำการอันเป็นการก่อกวนหรือคุกคามความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนหรือกระทำการอันเป็นการทำลายทรัพยากรของประเทศหรือเป็นการบั่นทอนสุขภาพอนามัยของประชาชน

มาตรา 40 ห้ามมิให้พรรคการเมืองใด หรือสมาชิกผู้ใดรับเงิน ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดเพื่อดำเนินกิจการพรรคการเมืองหรือเพื่อดำเนินกิจการทางการเมืองจาก

- (1) บุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทย
- (2) นิติบุคคลตามกฎหมายต่างประเทศที่ประกอบธุรกิจหรือกิจการหรือจดทะเบียนสาขาอยู่ในประเทศไทยหรือนอกประเทศไทย
- (3) นิติบุคคลที่จดทะเบียนในประเทศไทยซึ่งมีบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทยมีทุนหรือเป็นผู้ถือหุ้นเกินร้อยละยี่สิบห้า
- (4) องค์การหรือนิติบุคคลที่ได้รับทุนจากต่างประเทศซึ่งมีวัตถุประสงค์ดำเนินกิจการเพื่อประโยชน์ของบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทย หรือมีผู้จัดการหรือกรรมการเป็นบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทย

(5) บุคคล องค์กร หรือนิติบุคคลที่ได้รับ ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใด เพื่อดำเนิน
กิจการพรรคการเมือง หรือเพื่อดำเนินกิจการทางการเมืองจากบุคคลองค์กร หรือนิติบุคคลตาม
(1) (2) (3) หรือ (4)

มาตรา 41 ห้ามมิให้พรรคการเมืองได้รับบุคคลซึ่งไม่มีสัญชาติไทยโดยการเกิด เข้าเป็น
สมาชิกหรือดำรงตำแหน่งใด ๆ ในพรรคการเมืองหรือยอมให้กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อ
ประโยชน์ของพรรคการเมือง

มาตรา 42 ห้ามมิให้บุคคล องค์กร หรือนิติบุคคลตามมาตรา 40 (1) (2) (3) (4)
หรือ (5) ให้เงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดแก่พรรคการเมืองใด หรือสมาชิกผู้ใดเพื่อดำเนิน
กิจการพรรคการเมือง หรือเพื่อดำเนินกิจการทางการเมือง

มาตรา 43 ห้ามมิให้ผู้ไม่มีสัญชาติไทยโดยการเกิด เข้าเป็นสมาชิกหรือดำรงตำแหน่งใด ๆ
ในพรรคการเมือง หรือร่วมกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งในการดำเนินกิจการของพรรคการเมือง

มาตรา 44 ห้ามมิให้ผู้ใดเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองในขณะเดียวกันเกินกว่าหนึ่ง
พรรคการเมือง

การลาออกจากสมาชิกให้ถือว่าสมบูรณ์เมื่อ ได้ยื่นใบลาออกต่อหัวหน้าพรรคการเมือง

มาตรา 45 ห้ามมิให้ผู้ใดใช้ชื่อหรือถ้อยคำในประการที่น่าจะทำให้ประชาชนเข้าใจว่า
เป็นพรรคการเมือง หรือใช้ชื่อที่มีอักษรไทยประกอบว่า "พรรคการเมือง" ในดวงตรา ป้าย ชื่อ
จดหมาย ใบแจ้งความหรือเอกสารอย่างอื่น โดยมีได้เป็นพรรคการเมือง เว้นแต่ได้ใช้มาก่อน
และขอจัดตั้งหรือจดทะเบียนพรรคการเมือง ภายในเก้าสิบวัน นับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ ใช้บังคับ

หมวด 3

การเลิกพรรคการเมือง

มาตรา 46 พรรคการเมืองย่อมเลิกด้วยเหตุใดเหตุหนึ่งดังต่อไปนี้

- (1) มีเหตุต้องเลิกตามข้อบังคับของพรรคการเมือง
- (2) มีจำนวนสมาชิกเหลือไม่ถึงห้าพันคน หรือมีสมาชิกซึ่งมีที่อยู่ในจังหวัดต่างๆ จังหวัดละห้าสิบคนไม่ถึงห้าจังหวัดของแต่ละภาค ทั้งนี้ เป็นเวลาติดต่อกันหกเดือน
- (3) ไม่ส่งหรือส่งสมาชิกสมัครรับเลือกตั้ง เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในการเลือกตั้งทั่วไปไม่ถึงกึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จะพึงมีได้
- (4) มีคำสั่งศาลสั่งยุบเลิกพรรคการเมืองตามมาตรา 48
- (5) ไม่ดำเนินการให้เป็นไปตามมาตรา 31 หรือมาตรา 32

เมื่อมีการเลิกพรรคการเมืองใดต้องเลิกตามวรรคหนึ่งนอกจาก (4) ให้ผู้ซึ่งเป็นหัวหน้าพรรคการเมืองแจ้งต่อนายทะเบียนภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่พรรคการเมืองเลิกพรรคการเมืองดังกล่าว

คำร้องตามวรรคสองให้ยื่นต่อศาลแห่งและให้นำมาตรา 13 วรรคสองและวรรคสี่มาใช้บังคับโดยอนุโลม.

ในกรณีที่ศาลฎีกามีคำสั่งให้ยุบเลิกพรรคการเมืองใดแล้ว ให้นำนายทะเบียนประกาศคำสั่งยุบเลิกพรรคการเมืองนั้นในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา 47 เมื่อพรรคการเมืองกระทำการดังต่อไปนี้ อาจถูกศาลสั่งยุบเลิก

- (1) กระทำการอันอาจเป็นปฏิปักษ์ต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญ

(2) กระทำการอันอาจเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐ ชัดต่อกฎหมายหรือความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือ

(3) กระทำการฝ่าฝืนมาตรา 39 มาตรา 40 หรือมาตรา 41

มาตรา 48 เมื่อปรากฏต่อนายทะเบียนว่า พรคการเมืองใดกระทำการตามมาตรา 47 หรือได้รับแจ้งจากคณะกรรมการบริหารของพรคการเมืองว่า พรคการเมืองใดกระทำการตามมาตรา 47 ให้แจ้งต่ออธิบดีกรมอัยการพร้อมด้วยหลักฐาน ถ้าอธิบดีกรมอัยการเห็นสมควรก็ให้ยื่นคำร้องเพื่อให้ศาลฎีกามีคำสั่งยุบเลิกพรคการเมืองดังกล่าว

คำร้องตามวรรคหนึ่งให้ยื่นต่อศาลแพ่งและให้นำมาตรา 13 วรรคสอง และ วรรคสี่ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ในกรณีที่ศาลฎีกามีคำสั่งให้ยุบเลิกพรคการเมืองใดแล้ว ให้นายทะเบียนประกาศคำสั่งการยุบเลิกพรคการเมืองนั้นในราชกิจจานุเบกษา

หากนายทะเบียนเห็นสมควรจะให้ระงับการดำเนินการของพรคการเมืองซึ่งกระทำการตามมาตรา 47 ให้นายทะเบียนแจ้งต่ออธิบดีกรมอัยการขอให้ศาลฎีกาสั่งระงับการกระทำดังกล่าวของพรคการเมืองไว้เป็นการชั่วคราวด้วยก็ได้

มาตรา 49 ในกรณีที่พรคการเมืองเลิกตามมาตรา 46 ให้สำนักงานตรวจเงินแผ่นดินเป็นผู้ชำระบัญชี เมื่อได้หักหนี้สินและค่าใช้จ่ายในการชำระบัญชีแล้วยังมีทรัพย์สินเหลืออยู่เท่าใด ให้ออนให้แก่องค์การสาธารณกุศลตามที่ระบุไว้ในข้อบังคับของพรคการเมือง ถ้าในข้อบังคับไม่ได้ระบุก็ให้ทรัพย์สินที่เหลือนั้นตกเป็นของรัฐ

หมวด 4

บทกำหนดโทษ

มาตรา 50 ผู้ใดเพื่อประโยชน์ในการจัดตั้งพรรคการเมือง แจ้งรายนามสมาชิกตาม มาตรา 21 โดยรู้ยู่ว่าเป็นความเท็จ ประกาศหรือโฆษณา ชักชวนผู้ใด เข้า เป็นสมาชิก โดยไม่มี หนังสือรับรองการแจ้ง หรือประกาศโฆษณา ชักชวนให้ผิดไปจากรายการในหนังสือ ชักชวนซึ่งข้อความในประกาศหรือข้อความนั้น เป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐหรือขัดต่อกฎหมายหรือความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ เป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญ ต้องระวางโทษปรับไม่เกินสองหมื่นบาท

มาตรา 51 หัวหน้าพรรคการเมืองผู้ใด ไม่ปฏิบัติตามมาตรา 27 พรรคหนึ่ง หรือมาตรา 28 พรรคหนึ่ง ต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าพันบาท

มาตรา 52 หัวหน้าพรรคการเมืองผู้ใด ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของนายทะเบียนซึ่งสั่งตาม มาตรา 28 พรรคสาม ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท

มาตรา 53 ผู้ใด ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของนายทะเบียนซึ่งสั่งตามมาตรา 29 ต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าพันบาท

มาตรา 54 หัวหน้าพรรคการเมืองหรือผู้ดำเนินกิจการสาขาพรรคการเมืองผู้ใด ไม่จัดให้ทำบัญชีตามมาตรา 35 หรือไม่จัดให้ทำบัญชีรายรับรายจ่ายและงบดุลตามมาตรา 36 ต้องระวางโทษปรับไม่เกินสองหมื่นบาท

มาตรา 55 หัวหน้าพรรคการเมือง กรรมการบริหาร ผู้ดำเนินกิจการสาขา พรรคการเมือง สมาชิกหรือบุคคลใด ไม่อำนวยความสะดวกแก่ผู้สอบบัญชีตามมาตรา 37 ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท

มาตรา 56 ผู้ใดมีหน้าที่ในการจัดทำบัญชีของพรรคการเมืองตามมาตรา 35 ละเว้นการลงรายการในบัญชี ลงรายการเท็จในบัญชี แก้ไขบัญชี หรือซ่อนเร้น หรือทำหลักฐานในการลงบัญชีอันจะเป็นผลให้การแสดงที่มาของรายได้และการใช้จ่ายของพรรคการเมืองไม่ถูกต้องตามที่แท้จริง ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท

มาตรา 57 หัวหน้าพรรคการเมือง หรือผู้ดำเนินกิจการสาขาพรรคการเมืองผู้ใดโดยทุจริต ไม่ปฏิบัติตามมาตรา 35 หรือมาตรา 36 ต้องระวางโทษปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงหนึ่งแสนบาท

มาตรา 58 ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 38 ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงห้าปี หรือปรับตั้งแต่หนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 59 กรรมการบริหาร ผู้ดำเนินกิจการสาขาพรรคการเมืองหรือสมาชิกผู้ใดจัดให้พรรคการเมืองกระทำการฝ่าฝืนมาตรา 39 หรือมาตรา 40 ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สองปีถึงสิบปี หรือปรับตั้งแต่สองแสนบาทถึงหนึ่งล้านบาท หรือทั้งปรับทั้งจำ

มาตรา 60 กรรมการบริหาร หรือผู้ดำเนินกิจการสาขาพรรคการเมืองผู้ใดรู้อยู่แล้ว แต่จัดให้พรรคการเมืองกระทำการฝ่าฝืนมาตรา 41 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 61 ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 42 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งล้านบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และถ้าผู้ฝ่าฝืนใด ไม่มีสัญชาติไทย ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยสั่งเนรเทศออกจากประเทศไทยด้วย

มาตรา 62 ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 43 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือ ปรับไม่เกินสี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และถ้าผู้ฝ่าฝืนใด ไม่มีสัญชาติไทย โดยการเกิด ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยสั่งเนรเทศออกจากประเทศไทยและเนรเทศออกจากประเทศไทยด้วย

มาตรา 63 ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 44 วรรคหนึ่ง ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท

มาตรา 64 ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 45 ต้องระวางโทษปรับตั้งแต่หนึ่งหมื่นบาทถึงหนึ่งแสนบาท และปรับอีกวันละสองร้อยบาท จนกว่าจะเลิกใช้

มาตรา 65 หัวหน้าพรรคการเมืองผู้ใดไม่ปฏิบัติตามมาตรา 46 วรรคสองต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าพันบาท

มาตรา 66 ผู้ใดโดยเจตนาสมคบกันตั้งแต่สิบห้าคนขึ้นไปด่าหมิ่นกิจการเช่นเดียวกับพรรคการเมืองหรือเข้าลักษณะเป็นพรรคการเมือง โดยมิได้จดทะเบียนพรรคการเมือง เว้นแต่ในกรณีด่าหมิ่นกิจการเพื่อขอจัดตั้งหรือจดทะเบียนพรรคการเมือง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบปี หรือปรับไม่เกินสองแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

พลเอก ป. ดิถสุลลภนทร์

นายกรัฐมนตรี

(98 ร.จ. 1 ตอนที่ 111 (ฉบับพิเศษ) ลงวันที่ 8 กรกฎาคม 2524)

บัญชีรายชื่อและภาคจังหวัด

ก. ภาคกลาง	มี	กรุงเทพมหานคร กาญจนบุรี จันทบุรี ฉะเชิงเทรา ชัยนาท ประจวบคีรีขันธ์ ชลบุรี ตราด นครนายก นครปฐม นนทบุรี ปทุมธานี ปราจีนบุรี พระนคร- ศรีอยุธยา เพชรบุรี ระยอง ราชบุรี ลพบุรี สมุทรปราการ สมุทรสาคร สมุทรสงคราม สระบุรี สิงห์บุรี สุพรรณบุรี อุทัยธานี อ่างทอง
ข. ภาคใต้	มี	กระบี่ ชุมพร ตรัง นครศรีธรรมราช นราธิวาส ปัตตานี นิงงา นัทลุง ภูเก็ต ยะลา ระนอง สตูล สุราษฎร์ธานี สงขลา
ค. ภาคเหนือ	มี	กำแพงเพชร เชียงราย เชียงใหม่ ตาก นครสวรรค์ น่าน นิจิตร พิษณุโลก เพชรบูรณ์ นະเยา แพร่ แม่ฮ่องสอน ลำปาง ลำพูน สุโขทัย อุตรดิตถ์

ง. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มี

กาฬสินธุ์ ขอนแก่น ชัยภูมิ นครพนม
นครราชสีมา บุรีรัมย์ มหาสารคาม ยโสธร
ร้อยเอ็ด เลย ศรีสะเกษ สกลนคร สุรินทร์
หนองคาย อุตรดิตถ์ อุบลราชธานี

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่เป็นการสมควรมีกฎหมาย
ว่าด้วยพรรคการเมือง เพื่อกำหนดระเบียบการจัดตั้งและการดำเนินกิจการของพรรคการเมือง
ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 จึงจำเป็นต้องตราพระ
ราชบัญญัตินี้

ประกาศกระทรวงมหาดไทย
เรื่อง พรรคพลังใหม่เปลี่ยนแปลงชื่อพรรค ภาพเครื่องหมายพรรค
ที่ตั้งสำนักงานใหญ่
คณะกรรมการบริหารพรรค และนโยบายของพรรค

ด้วยพรรคพลังใหม่ได้จัดให้มีการประชุมสมัชชาของพรรคเมื่อ วันที่ 26 มีนาคม 2531 และที่ประชุมได้ดำเนินการตามมาตรา 31 แห่งพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 โดยมีมติให้เปลี่ยนแปลงชื่อพรรค ภาพเครื่องหมายพรรค ที่ตั้งสำนักงานใหญ่ คณะกรรมการบริหารพรรค และนโยบายของพรรคใหม่ ดังนี้

1. ชื่อพรรคเปลี่ยนชื่อเป็น "พลังสังคมประชาธิปไตย" ใช้ชื่อภาษาอังกฤษว่า "The Social Democratic Force Party"
2. ภาพเครื่องหมายพรรคเปลี่ยนเป็นภาพ ดังนี้

3. ที่ตั้งสำนักงานใหญ่เปลี่ยนเป็นตั้งอยู่ ณ บ้านเลขที่ 52 ถนนลูกหลวง ตลาดจันทร์ประวัติรทเวศน์ เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร โทร. 281-9882

4. เลือกตั้งคณะกรรมการบริหารพรรคชุดใหม่ จำนวน 20 คน คือ
(1) นายธีรวัลย์ ชมภูแดง	เป็นหัวหน้าพรรค
(2) นายก้าน ปานช่วย	เป็นรองหัวหน้าพรรค
(3) นายเจลิยว พิศลยบุตร	เป็นรองหัวหน้าพรรค
(4) นายบรรลือ ชำนาญกิจ	เป็นรองหัวหน้าพรรค
(5) นายชุม โปราณวงศ์	เป็นรองหัวหน้าพรรค
(6) นายสมปอง ศรีชุมพวง	เป็นรองหัวหน้าพรรค
(7) นายอินสอน บัวเขียว	เป็นเลขาธิการพรรค
(8) นายจุล ชัยพินิจนรชาติ	เป็นรองเลขาธิการพรรค
(9) นายสมพล จีระพัฒน์	เป็นรองเลขาธิการพรรค
(10) นายประดับ มนุรัชฎา	เป็นรองเลขาธิการพรรค
(11) นายไสว ร่วมรื่น	เป็นรองเลขาธิการพรรค
(12) นายคุณชัย ธนาชีวิต	เป็นกรรมการบริหารพรรค
(13) นายคณัย ถาวร	เป็นกรรมการบริหารพรรค
(14) นายนราธิป อนันตสุข	เป็นกรรมการบริหารพรรค
(15) นายปฏิวัติ นนทะน้า	เป็นกรรมการบริหารพรรค
(16) นางสาวรัศมี เพ็ญสุข	เป็นกรรมการบริหารพรรค
(17) นายสมชาย ช่วยเกลี้ยง	เป็นกรรมการบริหารพรรค
(18) นายสมชาย แส่นคำก้อน	เป็นกรรมการบริหารพรรค
(19) นายอรุณ สุชาดา	เป็นกรรมการบริหารพรรค
(20) นายเอกชัย ชูติวงศ์	เป็นกรรมการบริหารพรรค
5. นโยบายของพรรคที่เปลี่ยนแปลงใหม่ ดังปรากฏท้ายประกาศนี้

ประกาศ ณ วันที่ 15 พฤษภาคม พ.ศ. 2531

นิศาล มุลศาสตร์สาร

ปลัดกระทรวงมหาดไทย

นายทะเบียนพรรคการเมือง

ที่ ปชช. 202/2531

สำนักงานใหญ่พรรคประชาชน

21 พฤศจิกายน 2531

เรื่อง ขอลงมติประชุม

เรียน คุณธานี ตักดีเศรษฐ์

อ้างถึง บันทึกข้อตกลงการรวมพรรค

ตามบันทึกที่อ้างถึง ที่ประชุมคณะกรรมการที่ได้รับมอบหมายให้พิจารณารวมพรรค ได้มีความเห็นร่วมกันว่าให้จัดประชุมหัวหน้าพรรค เลขาธิการพรรค และกรรมการที่ได้รับมอบหมายประชุมเพื่อพิจารณาไป 2 ประเด็น คือ ชื่อพรรค และตำแหน่งหัวหน้าพรรคทั้ง 4 พรรค นั้น

เพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามข้อตกลงดังกล่าว จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเข้าร่วมประชุมครั้งนี้ด้วย ในวันที่ 25 พฤศจิกายน 2531 ณ โรงแรมเพชรชิวทัศน์ เวลา 12.00 น. เป็นต้นไป ทั้งนี้ ขอความกรุณาทั้งท่านหัวหน้าพรรค และท่านเลขาธิการพรรคได้เข้าประชุมด้วยตนเองด้วย เพราะมิฉะนั้นจะหาข้อยุติในเรื่องชื่อพรรคไม่ได้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดเข้าร่วมประชุมตามวัน เวลา และสถานที่ดังกล่าวด้วย ก็จะขอบพระคุณยิ่ง

ของแสดงความนับถือ

(นายถวิล ไพรสงค์)

ผู้ประสานงาน

สำนักงานเลขาธิการพรรค

โทร. 279-4719

ระเบียบวาระการประชุม

- วาระที่ 1 คณะกรรมการรายงานผลการประชุมคณะกรรมการ
- วาระที่ 2 การพิจารณาชื่อพรรค ซึ่งจะต้องพิจารณาในประเด็นเดียว คือ จะใช้ชื่อเก่าหรือชื่อตั้งใหม่จริง
- วาระที่ 3 พิจารณาเกี่ยวกับตำแหน่งของหัวหน้าพรรคภายหลังการรวมพรรค
- วาระที่ 4 เรื่องอื่น ๆ (ถ้ามี)

บันทึกข้อตกลงผลการพิจารณาการรวมพรรค
พรรครวมไทย พรรคประชาชน พรรคกิจประชาคม และพรรคก้าวหน้า
วันที่ 4 พฤศจิกายน 2531

คณะกรรมการซึ่งเป็นซึ่งเป็นตัวแทนของทั้งสี่พรรค ได้ร่วมประชุมปรึกษาหารือเกี่ยวกับ
การรวมพรรค 3 ครั้ง ปรากฏผลดังนี้

1. ที่ประชุมเห็นด้วยที่จะให้มีการรวมพรรคเพื่อเป็นการพัฒนาทางการเมือง และควร
จะรวมกันให้ได้ก่อนเปิดประชุมสภาผู้แทนราษฎรสมัยสามัญ ประจำปี 2532
2. ที่ประชุมเห็นด้วยให้มีการพิจารณาดังชื่อที่เหมาะสม แต่เนื่องจากยังตกลงกันไม่ได้
ในขั้นตอนของคณะกรรมการที่เป็นตัวแทนของทั้ง 4 พรรค ที่ประชุมจึงขอให้หัวหน้าพรรคและ
เลขาธิการพรรคทุกพรรครีบประชุมเพื่อตัดสินใจในเรื่องนี้เป็นการด่วน โดยมีแนวทางพิจารณา 2
ประการคือ
  - 2.1 ใช้ชื่อพรรคใดพรรคหนึ่ง
  - 2.2 ใช้ชื่อใหม่ที่เหมาะสม เพื่อมิให้เกิดความรู้สึกว่าพรรคใดพรรคหนึ่งยุบไปรวม
กับอีกพรรคหนึ่ง
3. ขั้นตอนการรวมพรรค
  - 3.1 โหมพรรคยื่นอยู่หนึ่งพรรคแล้วพรรคที่เหลืออีก 3 พรรคทำเรื่องขอยุบพรรค
ไปรวม
  - 3.2 ให้พรรคที่ยื่นอยู่นั้น ดำเนินการแก้ไขชื่อพรรค ชื่อบังคับพรรค รวมทั้ง
นโยบายพรรคให้เสร็จเรียบร้อยก่อนที่พรรคอื่นจะยุบไปรวม
4. โครงสร้างของพรรค
ให้แก่ไขข้อบังคับพรรคที่ยื่นอยู่ โดยมีโครงสร้างของการบริหารดังนี้

- 4.1 ที่ประชุมใหญ่ประกอบด้วยกรรมการบริหารพรรค และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
ทุกคนและของทุกพรรคที่มีอยู่ในวันรวมพรรค
- 4.2 ให้มีคณะกรรมการกลาง ประกอบด้วยสมาชิกที่ประชุมใหญ่เลือกไม่เกิน
100 คน เพื่อทำหน้าที่ในการกำหนดนโยบาย และควบคุมการบริหารงาน
ของคณะกรรมการบริหารพรรค
- 4.3 ให้มีคณะกรรมการบริหารพรรคคณะหนึ่งจำนวน 44 คน โดยเลือกมาจาก
แต่ละพรรคตามสัดส่วน 4:3:2:2 ซึ่งจะ เป็นของพรรครวมไทย 16 คน
พรรคประชาชน 12 คน พรรคกิจประชาคม 8 คน และพรรคก้าวหน้า
8 คน

5. ให้มีคณะกรรมการนโยบายคณะหนึ่งตามจำนวนที่เห็นสมควร เพื่อทำหน้าที่ให้คำแนะนำ
ในเรื่องนโยบายและให้คำปรึกษาในเรื่องต่าง ๆ แก่คณะกรรมการบริหารพรรค

6. ตำแหน่งสำคัญต่าง ๆ เช่น หัวหน้าพรรค เลขานุการพรรค ประธานคณะกรรมการกลาง
และประธานคณะกรรมการนโยบายให้หัวหน้าพรรคทั้ง 4 พรรค ปรึกษาหารือกันเองว่าผู้ใด
จะดำรงตำแหน่งอะไร ทั้งนี้ ที่ประชุมคณะกรรมการได้ปรึกษาหารือกันเบื้องต้นเห็นว่าตำแหน่งหัว-
หน้าพรรคเป็นของพรรครวมไทย เลขานุการพรรคเป็นของพรรคประชาชน ประธานคณะกรรมการ
กลางและประธานคณะกรรมการนโยบายให้พรรคกิจประชาคม และพรรคก้าวหน้าตกลงกันเอง

ที่ประชุมได้ตกลงมอบภารกิจการตัดสินใจ 2 เรื่องสำคัญให้แก่หัวหน้าพรรคและเลขา
ธิการพรรค คือ

1. ชื่อพรรค
2. ตำแหน่ง หัวหน้าพรรค เลขานุการพรรค ประธานคณะกรรมการกลาง และ
ประธานคณะกรรมการนโยบาย

ผู้จัดบันทึกข้อตกลง
(นายถวิล ไพรสงค์)

บันทึกข้อตกลงการรวมพรรค

ของ

พรรครวมไทย พรรคประชาชน พรรคกิจประชาคม และพรรคก้าวหน้า

วันที่ 15 ธันวาคม 2531

หัวหน้าพรรครวมไทย หัวหน้าพรรคประชาชน หัวหน้าพรรคกิจประชาคม และหัวหน้าพรรคก้าวหน้า ได้บรรลุข้อตกลงร่วมกันอย่างมีสมานฉันท์ให้รวมพรรคการเมืองทั้ง 4 พรรค เป็นพรรคเดียวกัน เพื่อดำเนินงานทางการเมืองในอันที่จะรักษาไว้ซึ่งประโยชน์ของปวงชนชาวไทย และเพื่อพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าตามวิถีทางของระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ดังมีรายละเอียดการตกลงดังนี้

- ข้อ 1 ให้รวมพรรคการเมืองทั้ง 4 พรรคเป็นพรรคเดียวกัน เรียกชื่อว่า "พรรคประชาชนชาติ" เขียนเป็นภาษาอังกฤษว่า THE UNITED PEOPLE PARTY หากชื่อพรรคนี้มีปัญหาในการจดทะเบียนก็ให้พิจารณาตั้งชื่อใหม่ที่เป็นกลาง
- ข้อ 2 ให้จัดองค์กรต่าง ๆ ของพรรค ดังนี้
- 2.1 ที่ประชุมใหญ่ ซึ่งเป็นองค์กรที่จัดตั้งตามกฎหมายพรรคการเมือง โดยในระยะเริ่มแรกจะประกอบด้วยกรรมการบริหารพรรค และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทุกคนของทุกพรรคในปัจจุบัน โดยเรียกองค์กรนี้ว่า "สมัชชา" มีหัวหน้าพรรคเป็นประธาน และเลขาธิการพรรคเป็นเลขานุการ
- 2.2 คณะกรรมการกลาง มีจำนวนไม่เกิน 100 คน ซึ่งที่ประชุมใหญ่เลือกตั้งทุก ๆ 4 ปี โดยระยะแรกให้มี 91 คน เป็นของพรรครวมไทย 39 คน พรรคประชาชน 26 คน พรรคกิจประชาคม 13 คน และพรรคก้าวหน้า 13

คณะกรรมการกลาง มีนายอุทัย นิพนธ์ใจชน เป็นประธาน โดยให้มีตำแหน่งรองประธาน 3 คน จากพรรครวมไทย พรรคประชาชน และพรรคกิจประชาคม สำหรับตำแหน่ง เลขานุการ คณะกรรมการ และผู้ช่วยเลขานุการ ให้แต่งตั้งตามความเหมาะสม

2.3 คณะที่ปรึกษา มีจำนวนไม่จำกัด โดยมีนายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์ เป็นประธาน มีหน้าที่ในการให้คำปรึกษาและคณะกรรมการบริหารพรรค

2.4 คณะกรรมการนโยบายพรรค มีจำนวน 45 คน เป็นของพรรครวมไทย 18 คน พรรคประชาชน 12 คน พรรคกิจประชาคม 6 คน พรรคก้าวหน้า 6 คน และบุคคลที่เหมาะสมซึ่งคณะกรรมการนโยบายพรรคเลือกอีก 3 คน

คณะกรรมการนโยบายพรรค มีนายบุญชู โรจนเสถียร เป็นประธาน โดยให้มีตำแหน่งรองประธาน 3 คน พรรครวมไทย พรรคประชาชน และพรรคก้าวหน้า สำหรับตำแหน่งเลขานุการ คณะกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ ให้แต่งตั้งตามความเหมาะสม

คณะกรรมการนโยบายพรรคมีอำนาจและหน้าที่ในการกำหนดนโยบายของพรรคทั้งในเรื่องของแนวทาง เป้าหมายการดำเนินงาน และเรื่องอื่น ๆ ของพรรค เพื่อให้คณะกรรมการบริหารพรรคนำไปปฏิบัติ

2.5 คณะกรรมการบริหาร มีจำนวน 39 คน ประกอบด้วย

หัวหน้าพรรค ได้แก่ นายณรงค์ วงศ์วรรณ

รองหัวหน้าพรรค คนที่ 1 ได้แก่ นายบุญชู โรจนเสถียร

รองหัวหน้าพรรค คนที่ 2 ได้แก่ นายอุทัย นิพนธ์ใจชน

รองหัวหน้าพรรค คนที่ 3 ได้แก่ นายวีระ มุสิกพงศ์

รองหัวหน้าพรรคอีก 8 คน เป็นของพรรครวมไทย 4 คน

พรรคประชาชน 2 คน พรรคกิจประชาคม 1 คน

และพรรคก้าวหน้า 1 คน

เลขาธิการพรรค ได้แก่ นายเฉลิมพันธ์ ศรีวิกรม์

รองเลขาธิการพรรค 7 คน	เป็นของพรรครวมไทย 3 คน
	พรรคประชาชน 2 คน พรรคกิจประชาคม 1 คน
	และพรรคก้าวหน้า 1 คน
โฆษก 1 คน	รองโฆษก 3 คน
นายทะเบียน 1 คน	ผู้ช่วยนายทะเบียน 3 คน
เหรัญญิก 1 คน	ผู้ช่วยเหรัญญิก 3 คน
กรรมการกลาง 7 คน	

สำหรับตำแหน่งโฆษกและรองโฆษก ให้มีพรรคละ 1 คน นายทะเบียนและผู้ช่วยนายทะเบียน ให้มีพรรคละ 1 คน เหรัญญิกและผู้ช่วยเหรัญญิก ให้มีพรรคละ 1 คน

คณะกรรมการบริหารพรรคเป็นของพรรครวมไทย 15 คน พรรคประชาชน 10 คน พรรคกิจประชาคม 5 คน พรรคก้าวหน้า 5 คน และเลือกจากคนที่เหมาะสมอีก 4 คน

คณะกรรมการบริหารพรรคมีอำนาจและหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายพรรคการเมือง

2.6 สำนักงานเลขาธิการพรรค เลขาธิการพรรคเป็นผู้รับผิดชอบ โดยแบ่งหน่วยงาน

ออกเป็น

- ฝ่ายบริหาร
- ฝ่ายประชาสัมพันธ์
- ฝ่ายรัฐสภา
- ฝ่ายการเมือง
- ฝ่ายเศรษฐกิจและสังคม
- ฝ่ายการเงินและบัญชี
- ฝ่ายวิเทศสัมพันธ์

- ข้อ 3 ให้พรรครวมไทยซึ่งเป็นพรรคการเมืองที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมากที่สุดเป็นพรรคที่ไม่ต้องเสนอชื่อยุบเลิก แต่จะต้องแก้ไขชื่อพรรค ข้อบังคับพรรคและนโยบายพรรคให้ เป็นไปตามข้อตกลงก่อน แล้วพรรคการเมืองอีก 3 พรรค ดำเนินการเสนอชื่อยุบเลิก พรรคตามขั้นตอนของกฎหมาย
- ข้อ 4 ให้วันที่ 10 ธันวาคม 2531 เป็นวันก่อตั้งพรรคประชาชาติ
- ข้อ 5 ให้พรรคการเมืองทั้ง 4 พรรคดำเนินงานทางการเมืองเสมือนเป็นพรรคเดียว ตั้งแต่วันที่ 4 มกราคม 2532 เป็นต้นไป
- ข้อ 6 ให้ใช้สำนักงานใหญ่พรรคก้าวหน้าเป็นสำนักงานใหญ่พรรคประชาชาติ
- ข้อ 7 การตกลงเรื่องใด ๆ ในระยะเริ่มแรกนี้ให้ถือสัดส่วนของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของแต่ละพรรคเป็นหลัก

จึงลงลายมือชื่อไว้เป็นการรับรองบันทึกข้อตกลง

(นายณรงค์ วงศ์วรรณ) (นายเฉลิมกันต์ ศรีวิกรณ์) (นายบุญชู โรจนเสถียร) (นายอุทัย นิรมัใจชน)
หัวหน้าพรรครวมไทย หัวหน้าพรรคประชาชน หัวหน้าพรรคกิจประชาคม หัวหน้าพรรคก้าวหน้า

(นายปิยะนัฐ วัชรภรณ์) (นายวีระ มุสิกพงศ์) (นายอาทิตย์ อุไรรัตน์) (นายไชยยศ สะสมทรัพย์)
เลขาธิการ เลขาธิการ เลขาธิการ เลขาธิการ
พรรครวมไทย พรรคประชาชน พรรคกิจประชาคม พรรคก้าวหน้า

ประกาศสัติยาบันการรวมพรรคการเมือง

ของ

พรรครวมไทย พรรคประชาชน พรรคกิจประชาคม และพรรคก้าวหน้า

ณ สำนักงานใหญ่พรรคก้าวหน้า เขตห้วยขวาง กรุงเทพมหานคร

ด้วยเจตนารมณ์ที่จะดำเนินการทางการเมืองร่วมกัน เพื่อสร้างสรรค์ประโยชน์สุขแก่ชาวไทย เพื่อผดุงและพัฒนาการพรรคการเมืองให้เข้มแข็ง และเพื่อรักษาไว้ซึ่งระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ให้คงอยู่สถาพรควบคู่กับประเทศไทยตลอดไป หัวหน้าพรรคและเลขาธิการพรรคของพรรคการเมืองทั้งสี่พรรคโดยคณะกรรมการบริหารพรรคและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของแต่ละพรรคร่วมเป็นสักขีพยาน จึงได้พร้อมใจกันลงนามในสัติยาบันฉบับนี้เพื่อประกาศให้ประชาชนชาวไทยทั่วประเทศทราบว่า

พรรคการเมืองทั้งสี่พรรคได้ตกลงใจรวมเป็นพรรคการเมืองเดียวกัน โดยใช้ชื่อใหม่ที่เป็นกลาง และนับตั้งแต่นี้เป็นต้นไป กิจกรรมทางการเมืองทั้งหลายทั้งสี่พรรคจะดำเนินการร่วมกันเสมือนเป็นพรรคการเมืองเดียวกันไปก่อนจนกว่าการรวมพรรคการเมืองตามขั้นตอนของกฎหมายจะแล้วเสร็จสมบูรณ์

ทั้งนี้ ภายใต้แนวทางการดำเนินงานตามบันทึกข้อตกลงการรวมพรรคการเมืองของทั้งสี่พรรค ที่หัวหน้าพรรคและเลขาธิการพรรคได้ลงนามให้ความเห็นชอบไปแล้วเป็นหลักปฏิบัติ

จึงประกาศให้ทราบโดยทั่วกัน

ประกาศ ณ วันที่ 19 เดือนมกราคม พุทธศักราช 2532

(นายณรงค์ วงศ์วรรณ) (นายเฉลิมพันธ์ ศรีวิกรม์) (นายบุญชู โรจนเสถียร) (นายอุทัย ฉิมพ์ใจชน)
หัวหน้าพรรครวมไทย หัวหน้าพรรคประชาชน หัวหน้าพรรคกิจประชาคม หัวหน้าพรรคก้าวหน้า

(นายปิยะนัฐ วัชรภรณ์)	(นายวีระ มุสิกพงศ์)	(นายอาทิตย์ อุไรรัตน์)	(นายไชยยศ สะสมทรัพย์)
เลขาธิการ	เลขาธิการ	เลขาธิการ	เลขาธิการ
พรรครวมไทย	พรรคประชาชน	พรรคกิจประชาคม	พรรคก้าวหน้า

ข้อบังคับพรรคการเมืองในบทบัญญัติที่เกี่ยวกับการเลิกพรรค

ข้อบังคับพรรคประชาชน พุทธศักราช 2531

หมวด 10

การเลิกพรรค

ข้อ 48 "การยุบเลิกพรรคจะทำได้โดยคณะผู้บริหารพรรคมีมติให้เสนอขอความเห็นชอบต่อคณะกรรมการบริหารพรรค และเมื่อคณะกรรมการบริหารพรรคมีมติให้ความเห็นชอบแล้วให้นำเข้าที่ประชุมใหญ่ของพรรคเพื่อพิจารณาอนุมัติ"

(ความในข้อ 48 เดิม ก่อนถูกยกเลิกใน พ.ศ. 2531 ว่า

"การเลิกพรรคประชาชนให้เป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมาย")

ลงชื่อ

หัวหน้าพรรค

(นายเฉลิมพันธ์ ศรีวิกรม์)

ข้อบังคับพรรคกิจประชาคม พุทธศักราช 2531

หมวด 12

การเลิกพรรคหรือสาขาพรรค

ข้อ 60 "การเลิกพรรคจะกระทำได้โดยกรรมการบริหาร เสนอญัตติต่อคณะกรรมการบริหารของพรรค และเมื่อคณะกรรมการบริหารของพรรคมีมติให้ความเห็นชอบแล้ว ให้นำเข้าที่ประชุมใหญ่ของพรรคพิจารณาอนุมัติ

การออกเสียงลงมติให้เลิกพรรคในที่ประชุมใหญ่ตามวรรคหนึ่ง จะต้อง
มีเสียงเห็นชอบไม่น้อยกว่า 3 ใน 4 ของสมาชิกที่มาประชุม"

(ความในข้อ 60 เดิม ก่อนถูกยกเลิกใน พ.ศ. 2531 ว่า "ในกรณีที่พรรค
ต้องเลิกไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยพรรคการเมือง เมื่อได้ชำระบัญชีแล้ว
ให้โอนทรัพย์สินที่เหลือให้แก่องค์การสาธารณกุศลด้านการศึกษา"

ลงชื่อ

หัวหน้าพรรค

(นายบุญชู โรจนเสถียร)

ข้อบังคับพรรคก้าวหน้า พุทธศักราช 2526

หมวด 3

การบริหารพรรค

ข้อ 19 ให้มีคณะกรรมการบริหารพรรคคณะหนึ่ง ซึ่งได้รับเลือกตั้งมาจากสมาชิก

สามัญไม่น้อยกว่า 7 คน แต่ไม่เกิน 45 คน ประกอบด้วย

- (1) หัวหน้าพรรค
- (2) รองหัวหน้าพรรค (ไม่เกิน 6 คน)
- (3) เลขาธิการพรรค
- (4) รองเลขาธิการพรรค (ไม่เกิน 4 คน)
- (5) ผู้ควบคุมเสียง
- (6) เภรัณยิก
- (7) โฆษก
- (8) นายทะเบียน
- (9) ปฎิคม
- (10) กรรมการบริหารพรรค นอกจากตำแหน่งดังกล่าวแล้ว

หมวดที่ 11

บทส่งท้าย

ข้อ 78 เมื่อพรรคก้าวหน้าสิ้นสุดลงด้วยมติของคณะกรรมการบริหารพรรคให้ยุบเลิก
ให้ทรัพย์สินที่มีอยู่หลังจากหักใช้หนี้สินแล้ว ไปเป็นของสภาอากาศไทย

(31 ทวิ)

สำหรับศาลใช้

คำสั่ง

ในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์

ที่ 1757-1759/2532

ศาลฎีกา

วันที่ 14 เดือน เมษายน พุทธศักราช 2532

ความแพ่ง

ระหว่าง	นายทะเบียนพรรคการเมือง	ผู้ร้อง
เรื่อง	ขอยุบเลิกพรรคการเมือง (พรรคกิจประชาคม)	
ระหว่าง	นายทะเบียนพรรคการเมือง	ผู้ร้อง
เรื่อง	ขอยุบเลิกพรรคการเมือง (พรรคก้าวหน้า)	
ระหว่าง	นายทะเบียนพรรคการเมือง	ผู้ร้อง
เรื่อง	ขอยุบเลิกพรรคการเมือง (พรรคประชาชน)	

คดีทั้งสามสำนวนนี้ศาลแพ่งมีคำสั่งให้พิจารณารวมกัน และทำความเห็นส่งสำนวนมายังศาลฎีกาตามพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 มาตรา 46 ประกอบด้วยมาตรา 13

ผู้ร้องทั้งสามสำนวนยื่นคำร้องมีใจความทำนองเดียวกันว่า ผู้ร้องเป็นปลัดกระทรวงมหาดไทย เป็นนายทะเบียนพรตการเมือง มีหน้าที่รับผิดชอบทะเบียนพรตการเมือง ควบคุมดูแลการดำเนินการของพรตการเมือง รวมทั้งการดำเนินการสอบสวน การยื่นคำร้องขอให้ศาลฎีกามีคำสั่งยุบเลิกพรตการเมือง พรตกิจประชาคม พรตก้าวหน้า และพรตประชาชนต่างเป็นพรตการเมืองตามพระราชบัญญัติพรตการเมือง พ.ศ. 2524 มี นายบุญชู โรจนเสถียร นายอุทัย นิมนต์ใจชน และนายเฉลิมพันธ์ ศรีวิกรม์ เป็นหัวหน้าพรตตามลำดับ พรตการเมืองทั้งสามได้มีมติเป็นเอกฉันท์ให้เลิกพรตการเมือง ตามข้อบังคับของแต่ละพรตแล้ว และได้แจ้งมติให้ผู้ร้องในฐานะนายทะเบียนพรตการเมืองทราบ ผู้ร้องได้ดำเนินการสอบสวนแล้วเห็นว่า พรตการเมืองทั้งสามได้ดำเนินการเลิกพรตการเมืองถูกต้องตามข้อบังคับของแต่ละพรต และตามพระราชบัญญัติพรตการเมือง พ.ศ. 2524 แล้วทุกประการ จึงขอให้ศาลแบ่งไต่สวนและทำความเห็นสั่งให้ศาลฎีกาเพื่อยกคำสั่งยุบเลิกพรตกิจประชาคม พรตก้าวหน้า และพรตประชาชน ตามพระราชบัญญัติพรตการเมือง พ.ศ. 2524

ศาลแบ่งประกาศนัดไต่สวนแล้ว ไม่มีผู้ใดคัดค้าน

ศาลแบ่งไต่สวนแล้วมีความเห็นว่า มีเหตุสมควรมีคำสั่งให้เลิกพรตกิจประชาคม พรต ก้าวหน้า และพรตประชาชน ตามพระราชบัญญัติพรตการเมือง พ.ศ. 2524 มาตรา 46 (1) ประกอบด้วยมาตรา 13 แล้วให้นายทะเบียนประกาศคำสั่งการยุบเลิกพรตการเมืองในราชกิจจานุเบกษาต่อไป

ศาลฎีกาตรวจสำนวนประชุมปรึกษาแล้ว ทางไต่สวนได้ความตามที่ผู้ร้องนำสืบว่า พรตกิจประชาคม พรตก้าวหน้า และพรตประชาชน ต่างเป็นพรตการเมืองตามพระราชบัญญัติพรตการเมือง พ.ศ. 2524 มี นายบุญชู โรจนเสถียร นายอุทัย นิมนต์ใจชน และนายเฉลิมพันธ์ ศรีวิกรม์ เป็นหัวหน้าพรตตามลำดับ แต่ละพรตการเมืองดังกล่าวมีคณะกรรมการบริหารพรต คณะผู้บริหารพรต เป็นผู้บริหารงานของพรตตามข้อบังคับของพรต ปรากฏตามหลักฐานและข้อบังคับของพรต เอกสารหมายเลข ร.1 ถึง ร.4, ร.11 ถึง ร.13 และ ร.14 ถึง ร.22 ตามลำดับ

เมื่อวันที่ 18 มกราคม 2532 นายจรัส พัวช่วย กรรมการบริหารพรรคกิจประชาคม ได้มีหนังสือถึงนายบุญชู โรจนเสถียร หัวหน้าพรรคกิจประชาคม ปรากฏตามเอกสารหมายเลข ร.6 เสนอให้เลิกพรรคกิจประชาคมเพื่อไปรวมกับพรรคการเมืองอื่นตามที่ข้อบังคับพรรคให้อำนาจไว้ ปรากฏตามข้อบังคับพรรคกิจประชาคม พ.ศ. 2521 ข้อ 60 เอกสารหมายเลข ร.4 ต่อมาวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2532 กรรมการบริหารพรรคกิจประชาคมได้ประชุมมีมติเป็นเอกฉันท์เห็นชอบด้วยกับข้อเสนอมิให้เลิกพรรค ปรากฏตามเอกสารหมายเลข ร.8 นายอาทิตย์ อุไรรัตน์ เลขาธิการพรรคกิจประชาคมจึงได้มีหนังสือเรียกประชุมใหญ่สามัญ ประจำ 2532 ในวันอังคารที่ 14 กุมภาพันธ์ 2532 เวลา 10.00 นาฬิกา ปรากฏตามเอกสารหมายเลข ร.3 และต่อมาได้มีการประชุมใหญ่ดังกล่าวตามกำหนดนัด ที่ประชุมมีมติเห็น เอกฉันท์เห็นชอบให้เลิกพรรคกิจประชาคมปรากฏตามรายงานการประชุม เอกสารหมายเลข ร.9 และ ร.10 นายบุญชู โรจนเสถียร หัวหน้าพรรคกิจประชาคม ได้แจ้งมติที่ประชุมใหญ่ดังกล่าวให้ผู้ร้องทราบแล้ว ปรากฏตามเอกสาร หมายเลข ร.5

เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2532 นายสุธรรม แสงประทุม กรรมการบริหารพรรคก้าวหน้า ได้มีหนังสือถึงนายอุทัย นิรมณีโชชน์ หัวหน้าพรรคก้าวหน้า ปรากฏตามเอกสารหมายเลข ร.15 เสนอให้มีการเลิกพรรคก้าวหน้าเพื่อไปรวมกับพรรคการเมืองอื่น ต่อมาวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2532 กรรมการบริหารพรรคก้าวหน้าได้ประชุมมีมติเป็นเอกฉันท์ให้เลิกพรรคก้าวหน้าตามข้อบังคับพรรค เอกสารหมายเลข ร.12 ข้อ 25 และ 28 ปรากฏตามรายงานการประชุม เอกสารหมายเลข ร.18 นายอุทัย นิรมณีโชชน์ หัวหน้าพรรคก้าวหน้าได้แจ้งมติดังกล่าวให้ผู้ร้องทราบแล้วปรากฏตามเอกสาร หมายเลข ร.14

เมื่อวันที่ 30 มกราคม 2532 นายวีระ มุสิกพงศ์ เลขาธิการคณะผู้บริหารและเลขาธิการพรรคประชาชน ได้มีหนังสือถึงนายเฉลิมพันธ์ ศรีวิกรม์ หัวหน้าพรรคประชาชนแจ้งมติคณะผู้บริหารพรรคประชาชนที่ให้ยุบพรรค ไปรวมกับพรรคการเมืองอื่นตามปรากฏตามเอกสารหมายเลข ร.25 ขอให้เรียกประชุมคณะกรรมการบริหารพรรคเพื่อพิจารณาการยุบเลิกพรรคตามข้อบังคับพรรคประชาชน (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2531 ข้อ 48 ตามเอกสารหมายเลข ร.21 ต่อมาคณะกรรมการบริหารพรรคได้ลงมติเห็นชอบให้เลิกพรรคประชาชน ปรากฏตามเอกสารหมายเลข ร.28 นายเฉลิมพันธ์ ศรีวิกรม์

หัวหน้าพรรคประชาชน ได้มีหนังสือ เรียกประชุมใหญ่วิสามัญพรรคประชาชน ในวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2532 เวลา 16.30 นาฬิกา ปรากฏตามเอกสารหมายเลข ร.24 และได้มีการประชุมใหญ่ดังกล่าว ตามกำหนด ที่ประชุมมีมติเป็นเอกฉันท์เห็นชอบด้วยให้เลิกพรรคประชาชน ตามบันทึกการประชุม เอกสารหมายเลข ร.30 นายเฉลิมพันธ์ ศรีวิกรม์ หัวหน้าพรรคประชาชน ได้แจ้งที่ประชุมใหญ่ ดังกล่าวให้ผู้ร้องทราบแล้ว ปรากฏตามเอกสารหมายเลข ร.23 เมื่อผู้ร้องได้รับแจ้งมติของพรรค การเมืองทั้งสามดังกล่าวข้างต้นแล้ว ผู้ร้องได้ดำเนินการสอบสวน ปรากฏว่าพรรคการเมือง ทั้งสามอาจเลิกพรรคได้ตามข้อบังคับของพรรค และแต่ละพรรคการเมืองดังกล่าว ได้จัดให้มีการ ประชุมใหญ่และมีมติให้เลิกพรรคการเมืองทั้งสาม โดยชอบแล้ว

พิจารณารหัสแล้ว ในส่วนที่เกี่ยวกับพรรคกิจประชาคมตามข้อบังคับพรรค เอกสารหมายเลข ร.4 ข้อ 60 ระบุว่า "การเลิกพรรคจะกระทำได้โดยกรรมการบริหารเสนอญัตติต่อคณะกรรมการ บริหารของพรรค และเมื่อคณะกรรมการบริหารของพรรคมีมติให้ความเห็นชอบแล้ว ให้นำเข้าที่ ประชุมใหญ่ของพรรคพิจารณาอนุมัติ"

"การออกเสียงลงมติให้เลิกพรรคในที่ประชุมใหญ่ตามวรรคหนึ่ง จะต้องมียกเสียงเห็นชอบ ไม่น้อยกว่า 3 ใน 4 ของสมาชิกที่มาประชุม" เห็นว่าพรรคกิจประชาคมได้เสนอญัตติต่อ คณะกรรมการบริหารของพรรคให้เลิกพรรคกิจประชาคม และตามเอกสารหมายเลข ร.8 แสดงว่า คณะกรรมการบริหารพรรคกิจประชาคมได้ประชุมกันโดยถูกต้องมีมติให้ความเห็นชอบแล้ว และต่อมา ก็ได้นำมตินี้ เข้าที่ประชุมใหญ่ของพรรคกิจประชาคมพิจารณาอนุมัติ ที่ประชุมได้มีมติเป็นเอกฉันท์เห็นชอบ ด้วยกับการเลิกพรรคกิจประชาคม ปรากฏตามรายงานการประชุมเอกสารหมายเลข ร.9 และ ร.10 ดังนั้น มติให้เลิกพรรคการเมืองของพรรคกิจประชาคมจึงชอบด้วยข้อบังคับของพรรคแล้วทุก ประการ ถือได้ว่ามีเหตุต้องเลิกพรรคการเมืองตามข้อบังคับของพรรคการเมือง ตามพระราชบัญญัติ พรรคการเมือง พ.ศ. 2524 มาตรา 46 (1)

ในส่วนที่เกี่ยวกับพรรคก้าวหน้า ตามข้อบังคับพรรคเอกสารหมายเลข ร.12 ข้อ 19 ระบุว่า "ให้มีคณะกรรมการบริหารพรรคคณะหนึ่งซึ่งได้รับเลือกตั้งมาจากสมาชิกสามัญไม่น้อยกว่า 7 คน แต่ไม่เกิน 45 คน..." และข้อ 78 ระบุว่า "เมื่อพรรคก้าวหน้าสิ้นสุดลงด้วยมติของ คณะกรรมการบริหารพรรคให้ยุบเลิกพรรค ให้ทรัพย์สินที่มีอยู่หลังจากหักใช้หนี้แล้วตกไป เป็นของ สภาอากาศไทย" มีความหมายว่า พรรคก้าวหน้าอาจเลิกพรรคได้ด้วยมติของคณะกรรมการบริหาร พรรค ผู้ร้องมีพยานเอกสารหมายเลข ร.18 ซึ่งแสดงว่าเมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2532 คณะกรรมการบริหารพรรคก้าวหน้าได้ประชุมกันโดยถูกต้อง และที่ประชุมได้มีมติเป็นเอกฉันท์ให้เลิก พรรคก้าวหน้าไปรวมกับพรรคการเมืองอื่น ดังนั้น มติให้เลิกพรรคก้าวหน้าของคณะกรรมการ บริหารพรรคจึงชอบด้วยข้อบังคับของพรรคแล้วทุกประการ ถือได้ว่ามีเหตุต้องเลิกพรรคการเมือง ตามข้อบังคับของพรรคการเมือง ตามพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 มาตรา 46 (1)

ในส่วนที่เกี่ยวกับพรรคประชาชน ข้อบังคับพรรค เอกสารหมายเลข ร.21 ข้อ 48 ระบุว่า "การยุบเลิกพรรคจะทำได้โดยคณะผู้บริหารพรรคมีมติให้เสนอขอความเห็นชอบต่อคณะกรรมการ บริหารพรรค และเมื่อคณะกรรมการบริหารพรรคมีมติให้ความเห็นชอบแล้วให้นำเข้าที่ประชุมใหญ่ ของพรรคเพื่อพิจารณาอนุมัติ" ผู้ร้องมีพยานเอกสารหมายเลข ร.24 แสดงว่าคณะผู้บริหารพรรคได้ ประชุมกันและมีมติเป็นเอกฉันท์ให้เลิกพรรคประชาชนเพื่อไปรวมกับพรรคการเมืองอื่น ก็มีเอกสาร หมายเลข ร.25 แสดงว่าคณะกรรมการนำมติดังกล่าวเข้าที่ประชุมใหญ่ของพรรคประชาชน เพื่อพิจารณา อนุมัติเมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2532 ที่ประชุมก็มีมติเป็นเอกฉันท์พิจารณาอนุมัติให้เลิกพรรคประชาชน ได้ ปรากฏตามบันทึกการประชุมใหญ่วิสามัญพรรคประชาชนเอกสารหมายเลข ร.30 ดังนั้น มติให้เลิกพรรค ประชาชนจึงชอบด้วยข้อบังคับของพรรคประชาชนทุกประการ ถือได้ว่ามีเหตุต้องเลิกพรรคการเมือง ตามข้อบังคับของพรรคการเมือง ตามพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 มาตรา 46 (1)

โดยเหตุผลดังได้วินิจฉัยมา ศาลฎีกาเห็นว่า ตามข้อบังคับของพรรคการเมืองทั้งสามทุก
 พรรค เปิดโอกาสให้มีการดำเนินการเลิกพรรคได้ และพรรคการเมืองทั้งสามก็ได้ดำเนินการ
 เพื่อให้มีการเลิกพรรคตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ในข้อบังคับของแต่ละพรรคโดยถูกต้องแล้ว ทั้งได้มีการ
 การปฏิบัติตามที่พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 หมวด 3 ว่าด้วยการเลิกพรรคการเมือง
 ซึ่งบัญญัติไว้ในมาตรา 46 โดยชอบแล้ว กล่าวคือ เมื่อพรรคการเมืองทั้งสามมีเหตุต้องเลิกตาม
 ข้อบังคับของพรรคการเมือง ตามมาตรา 46 (1) หัวหน้าพรรคการเมืองทั้งสามได้แจ้งต่อผู้ร้องใน
 ฐานะนายทะเบียนพรรคการเมืองภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่พรรคการเมืองเลิก และนายทะเบียน
 ดำเนินการสอบสวนแล้วและยื่นคำร้องเพื่อให้ศาลฎีกามีคำสั่งให้ยุบเลิกพรรคการเมืองทั้งสามดังกล่าว
 โดยยื่นต่อศาลแพ่ง และศาลแพ่งดำเนินการพิจารณากับทำความเข้าใจส่งสำนวนมายังศาลฎีกา ครบตาม
 ขั้นตอนที่กฎหมายบัญญัติไว้ทุกประการ

จึงมีคำสั่งให้ยุบเลิกพรรคกิจประชาคม พรรคก้าวหน้า และพรรคประชาชน ตามพระราช
 บัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 มาตรา 46 (1) ประกอบด้วยมาตรา 13

นายประวิทย์ ชัมภรัตน์

นายวิฑูรย์ ตั้งตรงจิตรต์

นายเคียง บุญเพิ่ม

ประกาศกระทรวงมหาดไทย

เรื่อง การยุบเลิกพรรคการเมือง ตามนัยมาตรา 46 (1)

แห่งพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524

ตามที่นายทะเบียนพรรคการเมือง ได้จดทะเบียนพรรคการเมืองไว้แก่พรรคกิจประชาคม (ชื่อเดิมพรรคประชาราชบุรี) ทะเบียนเลขที่ 10/2525 เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม 2525 พรรคก้าวหน้า ทะเบียนเลขที่ 16/2526 เมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2526 และพรรคประชาชน (ชื่อเดิมพรรครักไทย) ทะเบียนเลขที่ 17/2526 เมื่อวันที่ 20 เมษายน 2526 เพื่อดำเนินกิจการทางการเมือง ตามพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 นั้น

เนื่องจากพรรคกิจประชาคม พรรคก้าวหน้า และพรรคประชาชน ได้ขอยุบเลิกพรรค ตามข้อบังคับของแต่ละพรรค

บัดนี้ ศาลฎีกาได้มีคำสั่ง ที่ 1757-1759/2532 ลงวันที่ 14 เมษายน 2532 ให้ยุบเลิกพรรคกิจประชาคม พรรคก้าวหน้า และพรรคประชาชน

ประกาศ ณ วันที่ 21 เมษายน พ.ศ. 2532

พิศาล มุลศาสตร์สาร
ปลัดกระทรวงมหาดไทย
นายทะเบียนพรรคการเมือง

ที่ มท. 0403/5790

กระทรวงมหาดไทย

ถนนรัชฎางค์ กท. 10200

24 เมษายน 2532

เรื่อง การยุบเลิกพรรคการเมือง

เรียน เลขาธิการรัฐสภา

สิ่งที่ส่งมาด้วย ล้ำเนาประกาศกระทรวงมหาดไทย จำนวน 1 ฉบับ

ด้วยศาลฎีกาได้มีคำสั่งที่ 1757-1759/2533 ลงวันที่ 14 เมษายน 2532 ยุบเลิกพรรคการเมือง จำนวน 3 พรรค คือ พรรคกิจประชาคม พรรคก้าวหน้า และพรรคประชาชน ตามนัยมาตรา 46 (1) แห่งพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 กล่าวคือ เป็นการยุบเลิกพรรคการเมืองตามข้อบังคับของพรรคการเมือง

เนื่องจากพรรคการเมืองทั้ง 3 พรรค มีสมาชิกของพรรคเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอยู่ในขณะนี้ ดังนั้น เมื่อศาลมีคำสั่งยุบเลิกพรรคการเมืองแล้ว สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคการเมืองทั้ง 3 พรรค จะต้องเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมืองอื่นซึ่งมีสมาชิกของพรรคการเมืองนั้น เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอยู่ภายใน 60 วัน นับแต่วันที่ศาลมีคำสั่ง ตามนัยมาตรา 103 (9) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 ซึ่งหากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคการเมืองที่ถูกยุบเลิก พรรคผู้ใดไม่ดำเนินการตามบทบัญญัติดังกล่าวจะถือว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นขาดจากสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร นับแต่วันถัดจากวันที่ครบกำหนดหกสิบวันนั้น ในการนี้ นายทะเบียนพรรคการเมืองได้แจ้งให้พรรคการเมืองทั้ง 3 พรรค ทราบเหตุดังกล่าวด้วยแล้ว

อนึ่ง ถ้าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคกิจประชาคม พรรคก้าวหน้า และพรรคประชาชน ได้มาแจ้งเกี่ยวกับการเข้าเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองอื่นต่อสภาผู้แทนราษฎรของให้แจ้งกระทรวงมหาดไทยทราบด้วย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและเป็นการประสานงาน

ขอแสดงความนับถือ

พิศาล มุลศาสตร์สาร

ปลัดกระทรวงมหาดไทย

ประกาศกระทรวงมหาดไทย
เรื่อง พรรครวมไทยเปลี่ยนแปลงชื่อพรรคและภาพเครื่องหมายพรรค

ด้วยพรรครวมไทยได้จัดให้มีการประชุมใหญ่วิสามัญของพรรค เมื่อวันที่ 25 มีนาคม 2532 และที่ประชุมได้มีมติให้แก้ไขข้อบังคับพรรคในส่วนที่เกี่ยวกับชื่อพรรคและภาพเครื่องหมายพรรค โดยให้เปลี่ยนชื่อพรรคและภาพเครื่องหมายพรรคใหม่ ดังนี้

1. ชื่อพรรครวมไทย เปลี่ยนชื่อเป็น "พรรคเอกภาพ" ใช้ชื่อภาษาอังกฤษว่า "THE SOLIDARITY PARTY"
2. ภาพเครื่องหมายพรรคเปลี่ยนเป็นภาพดังนี้

ประกาศ ณ วันที่ 18 เมษายน พ.ศ. 2532

นิศาล มูลศาสตร์สาทร
ปลัดกระทรวงมหาดไทย
นายทะเบียนพรรคการเมือง

สำเนาถูกต้อง

ที่ มท. 0403/5885

กระทรวงมหาดไทย

ถนนอิฐงามค์ กท. 10200

24 เมษายน 2532

เรื่อง พรรครวมไทยเปลี่ยนชื่อพรรค

เรียน เลขาธิการรัฐสภา

สิ่งที่ส่งมาด้วย สำเนาประกาศกระทรวงมหาดไทย จำนวน 1 ฉบับ

ด้วยพรรครวมไทยซึ่งสมาชิกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จำนวน 35 คน ได้มีการเปลี่ยนแปลงชื่อพรรค จาก "พรรครวมไทย" เป็น "พรรคเอกภาพ" ซึ่งนายทะเบียนพรรคการเมือง ได้ยอมรับการเปลี่ยนแปลงแล้ว ดังปรากฏตามสำเนาประกาศกระทรวงมหาดไทยที่ส่งมาพร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและเป็นการประสานงาน

ขอแสดงความนับถือ

(นายพิศาล มูลศาสตร์สาทร)

ปลัดกระทรวงมหาดไทย

กรมการปกครอง

กองการเลือกตั้ง

โทร. 2249493

The Law on Political Parties

(Party Law)

Dated 24 July, 1967 (Federal Law Gazette I, Page 773)

Version promulgated on 15 February, 1984 (Federal Law Gazette I, Page 242)

Section I

General Provisions

1. Constitutional Status and Functions of the Parties

(1) Political parties form a constitutionally integral part of free and democratic systems of government. Their free and continuous participation in the formation of political opinion amongst the population enables them to discharge the public tasks which are incumbent upon them pursuant to Basic Law (Grundgesetz) and which they undertake to fulfil to the best of their ability.

(2) The parties shall participate in the formation of the political will of the people in all fields of public life, in particular by :-

bringing their influence to bear on the shaping of public opinion;
inspiring and furthering political education;

promoting an active participation by individual citizens in political life; training talented people to assume public responsibilities;

participating in Federal, Land and Local Government elections by nominating candidates;

exercising an influence on political trends in parliament and the government;

initiating their defined political aims in the national decision-making processes;

and

ensuring continuous, vital links between the people and the public authorities.

(3) The parties shall define their aims in the form of political manifestos.

2. Definition of the term "Political Party"

(1) Parties are associations of citizens who set out to influence either permanently or for a longer period of time the formation of political opinions at Federal or Land level and to participate in the representation of the people in the Federal Parliament (Bundestag) or regional parliaments (Landtag) provided that they offer sufficient guarantee of the sincerity of their aims in the general character of their circumstances and attendant conditions, particularly in regard

to the scale and strength of their organization, the number of inscribed members and their image in public opinion. Party members may only be physical persons (individuals).

(2) An organization loses its legal status as a party if it has not participated for a period of six years in either a Federal election or a Landtag election with electoral proposals of its own.

(3) Political organizations are not deemed to be parties if :

1. most of their members or the members of their executive committees are aliens; or
2. the registered seat of business is located outside the purview of the present law.

3. Active and Passive Legitimation

A political party may institute legal proceedings in its own name and an action may be brought against it. The same applies to its regional organizations at their highest level unless the party statutes contain provisions to the contrary.

4. Designation

(1) The name of a party must be clearly distinguishable from that of any existing party; this is also applicable to abbreviations. In election campaigns and the elections themselves, only the registered name or abbreviatin may be used; supplementary designations may be omitted.

(2) Regional organizations bear the name of the party plus the designation of their organizational status. This supplementary designation in connection with the name of regional organizations is only permissible if it is placed after the name of the party. The supplementary designation may be omitted in general publicity and election activities.

(3) Regional organizations which withdraw from a party lose the right to continue to use that party's name. A newly chosen name may not merely consist of a simple addendum to the previous name. The same applies to abbreviations.

5. Equality of Treatment

(1) Where a public authority provides facilities or other public services for use by a party, it must accord equal treatment to all other parties. The scale of such facilities and services may be graduated to conform with the importance of the parties to the minimum extent needed for the achievement of their aims. The importance of a party is judged in particular from the results of previous elections for central or regional government. In the case of a party represented in the Bundestag at Parliamentary Party level, the significance accorded to it must amount to at least half that granted to any other party.

(2) As regards the granting of public services in connection with an election Para. (1) applies only for the duration of the election campaign to parties which have submitted election proposals.

(3) The public services referred to in Para. (1) may be made dependent upon certain preconditions which all parties have to fulfill.

(4) Nos. 18 to 22 are not affected.

Section II

Internal Organization

6. Statutes and Programme

(1) A party must have written statutes (articles of association) and a written programme. Regional organizations conduct their affairs on the basis of their own statutes provided that the statutes of their immediately superior regional organization do not contain any provisions bearing on this matter.

(2) The statutes must contain provisions on :

1. The name and abbreviation (if used), the registered seat and the activities of the party.
2. The admission and designation of members.
3. The rights and duties of members.
4. Admissible disciplinary measures against members and their exclusion from the party (No. 10, Paras. 3 to 5).

5. Admissible disciplinary measures against regional organizations.
  6. The general organization of the party.
  7. Composition and powers of the executive committee and other organs.
  8. Matters which may only be decided upon by a meeting of members and representatives pursuant to No. 9.
  9. The preconditions, form and time limit for convening meetings of members and representatives and the official recording of the resolutions.
  10. Regional organizations and organs which are authorized to submit or sign election proposals for elections to parliaments inasmuch as there are no relevant legal provisions.
  11. An overall vote by members and the procedure to be adopted when the party convention has passed a resolution to dissolve the party or a regional organization or to merge with another party or parties pursuant to No. 9, Para. 3. The result of the overall vote determines whether the resolution is confirmed, amended or rescinded.
  12. Form and content of a finance structure which satisfies the rules of Section VI of this Law.
- (3) The executive committee informs the Federal Returning Officer of :
1. The party's statutes and programme.
  2. The names of the members of the executive committee of the party and its regional organizations together with their duties.

3. The dissolution of the party or a regional organization. Amendments to sentence 1 figs. 1 and 2 above must be notified by 31 December of the given calendar year. The relevant documents are held by the Federal Returning Officer and made available to the public for perusal and inspection. On request, copies of the documents are provided free of charge.

(4) Parties whose organization is restricted to the territory of a Land are governed by the provisions set out in the present law for parties as a whole.

7. Organization

(1) Parties are subdivided into regional organizations. The size and scope of these units are determined in the statutes. The regional structure of the party must be developed to a sufficient degree to enable individual members to participate on an appropriate scale in the forming of political opinions within the party. Where the organization of a party is limited to the territory of a city-state, there is no requirement that regional organizations should be set up; it constitutes a party within the meaning of the present law. It is permissible to merge several regional organizations for organizational purposes if they do not substantially impair the structure of the party as an organization.

(2) Where there are no Land organizations in a party, the valid provisions in the present law applicable to Land organizations are valid for the next level of regional organization below that of the party itself.

8. Organs

(1) The members' meeting and executive committee constitute the essential organs of the party and its regional organizations. The statutes may provide that in supra-local organizations the members' meeting may be replaced by a meeting of representatives whose members are elected for a maximum of two years at meetings of members or representatives in subordinate organizations. Land parties without any regional organizations (no. 7, Para. 1, sentence 4) may replace the members' meeting with a representatives' meeting if they have more than 250 members. Representatives' meetings may also be convened for local organizations which have more than 250 members or which cover a wide geographical area.

(2) The statutes may also provide for other institutions or bodies which help to form policy at regional organization level. They must be explicitly designated in the statutes as such.

9. Members and Delegate Assemblies (Congress, General Assembly)

(1) The assemblies of members or delegates (congresses, general assemblies) constitute the supreme organ in a given regional organization. In high-level regional organizations, these are designated as party congresses and, at lower levels, as general assemblies. The provisions set out hereafter for the party congress (convention) shall apply also to the general assembly. Party congresses are convened at least every second calendar year.

(2) Pursuant to the statutes, members of the executive committee and members of other bodies in a regional organization as well as persons falling within the group of people designated in no. 11, Para. 2, may participate in a delegate meeting. However, in this case they may only be given voting rights on a scale corresponding to one fifth of the total number of members at the meeting who are entitled to vote.

(3) Within the framework of the competencies of a regional organization in the party, the party congress decides on programmes, statutes, subscriptions, arbitration procedure, dissolution of the party and merging with other parties.

(4) The party congress elects the chairman of the regional organization, his representatives and the other members of the executive committee, the members of any other bodies that may be established and representatives on the organs of higher-level regional organizations inasmuch as the present law does not permit any other procedure.

(5) The party congress receives a progress report from the executive committee at least every two years and adopts resolutions in regard thereto. Prior to its general dissemination, the financial part of the report is verified by auditors appointed by the party congress.

10. Member's Rights

(1) Pursuant to the detailed provisions of the statutes, the competent bodies of the party freely decide on the admission of new members. No justification need be given for refusing an application for membership. Neither general nor temporary embargoes on new members are permissible. Persons who have been deprived by judicial decision of the right to vote or to be elected may not become members of a party.

(2) Members of the party and representatives in the party bodies have equal voting rights. The statutes may stipulate that the exercise of voting rights is dependent on a member paying subscription fees. A member may at any time resign from the party without notice.

(3) The statutes contain provisions governing :

1. admissible disciplinary measures against members.
2. reasons for such measures.
3. those bodies within the party which may initiate disciplinary measures.

If a member is deprived of party offices or qualification to hold them, the justification for such a decision must be stated.

(4) A member may only be expelled from the party if he or she deliberately infringes the statutes or acts in a manner contrary to the principles or discipline of the party and thus seriously impairs its standing.

(5) The arbitration court competent in accordance with the arbitration procedure code decides upon expulsion from the party. The right to appeal to a higher court is guaranteed. Decisions must be justified in writing. In urgent and serious cases, the executive committee of the party or a regional association may exclude a member from exercising rights until such time as the arbitration court has reached a decision.

11. Executive Committee

(1) The executive committee must be elected at least every second calendar year. It must comprise at least three members.

(2) Pursuant to the statutes, the executive committee may include members of parliament and other high-ranking persons in the party if they hold office or mandate as the result of an election. The proportion of members not elected under the provisions of Para. 9, fig. 4, may not exceed one-fifth of the total number of executive committee members. The chairman and the treasurer of a party may not exercise comparable functions in any political foundation associated with the party.

(3) The executive committee manages the regional organization and conducts its affairs in accordance with the law and the statutes as well as the resolutions of the supreme bodies of the party.

It represents the regional organization pursuant to Art. 26, Para. 2 of Civil Code (Burgerliches Gesetzbuch) unless the statutes provide otherwise.

(4) An executive presiding committee may be formed from the members of the executive committee to implement the resolutions of the latter and to carry out regular and particularly urgent executive committee business. Its members may also be elected by the executive committee or stipulated in the statutes.

12. General Party Committee

(1) Members of general party committees and similar agencies endowed pursuant to the statutes with wide powers for deliberating or deciding questions of party policy and organization may also be elected by subordinate regional organizations.

(2) The chairman and members of the group of persons named in no 11, Para. 2, may also belong to such a body by virtue of the terms of the statutes. The proportion of non-elected members may not exceed one third of the total membership of this body; it may be augmented by the election of non-voting members with advisory functions, but in this case it must still represent under half of the total number of members.

(3) The tenure of office of members elected to the bodies named in Pars. (1) is a maximum of two years.

13. Composition of Delegate Assemblies

The composition of a delegate assembly or that of any other body wholly or partly comprising representatives from regional organizations is laid down in the statutes. The number of representatives from a regional organization is primarily calculated on the basis of the number of represented members. The statutes may provide that the composition of the rest of the representatives from the regional organization, at most one half of the total, shall be determined in accordance with the proportion of votes polled at regional organization level in previous parliamentary elections. The exercise of this right of vote may be made dependent on the fulfilment of the requirement to pay the regional organization's subscription fees.

14. Party Arbitration

(1) The party and the highest-level regional organizations set up courts of arbitration to settle and decide disputes between the party or a regional organization and individual members as well as differences of opinion about the interpretation and implementation of the statutes. Joint courts of arbitration may be set up to serve a number of regional organizations at district level.

(2) The members of these Courts of arbitration may only be elected for maximum period of four years. They may not be members of the executive committee of the party or a regional organization or be in the employment of the party or a regional organization or draw regular emoluments from them. They are independent and not bound by any instructions.

(3) The statutes may provide that the courts of arbitration, in general or in a particular case, comprise associate judges nominated on a party basis by the litigants.

(4) The functions of the court of arbitration are governed by a court of arbitration code designed to ensure that litigants are given a fair hearing and process and to guarantee that any prejudiced member of the court of arbitration shall be challenged.

15. Decision-Making in Party organs

(1) The party organs adopt their resolutions on the basis of a simple majority vote inasmuch as a higher majority vote is not stipulated by law or by the statutes.

(2) The ballots for members of the executive committee and representatives to delegate assemblies as well as to the bodies of higher-level regional organizations are secret. Voting at other elections is not secret unless voters object when asked to confirm such procedure.

(2) The members of these Courts of arbitration may only be elected for maximum period of four years. They may not be members of the executive committee of the party or a regional organization or be in the employment of the party or a regional organization or draw regular emoluments from them. They are independent and not bound by any instructions.

(3) The statutes may provide that the courts of arbitration, in general or in a particular case, comprise associate judges nominated on a party basis by the litigants.

(4) The functions of the court of arbitration are governed by a court of arbitration code designed to ensure that litigants are given a fair hearing and process and to guarantee that any prejudiced member of the court of arbitration shall be challenged.

15. Decision-Making in Party organs

(1) The party organs adopt their resolutions on the basis of a simple majority vote inasmuch as a higher majority vote is not stipulated by law or by the statutes.

(2) The ballots for members of the executive committee and representatives to delegate assemblies as well as to the bodies of higher-level regional organizations are secret. Voting at other elections is not secret unless voters object when asked to confirm such procedure.

(3) The statutory provisions governing the submission of motions must be such as to ensure the democratic forming of opinions and in particular adequate discussion of the proposals put forward by minorities. At the delegate assemblies of higher-level regional organizations, at least the representatives of the regional organizations at the next two lower levels must be granted the right to introduce motions. No commitment to the resolutions of other bodies is permissible at elections and polls.

16. Measures against Regional Organizations

(1) The dissolution and exclusion of subordinate regional organizations or the termination of whole regional organization bodies are permissible only in cases of serious infringement of party principles or discipline. The statutes stipulate :

1. the reasons in justification of the measures;
2. which higher-level regional organization and which regional organization body may adopt such measures.

(2) In order to implement a measure in pursuance of Para. (1), the executive committee of the party or a higher-level regional organization must receive the confirmation of a more senior body. The measure is invalid if it is not confirmed at the next party congress.

(3) An appeal to a court of arbitration against measures adopted under Para. (1) is permissible.

Section III

Nomination of Candidates for Election

17. Nomination of Candidates

The proposal of candidates for election to parliament must be carried out by secret ballot. The nomination procedure is governed by the election laws and the party statutes.

Section IV

Reimbursement of Election Campaign Expenses

18. Principles and Scale of Reimbursement

(1) Parties which have participated in the Bundestag election with their own candidates and programmes are reimbursed for the requisite expenses of an appropriate election campaign. In the Bundestag election in question, campaign expenses are reimbursed through payment of a flat-rate sum of 5.00 DM per eligible elector voting for the party in question.

(2) The payment of this flat-rate sum is allocated amongst parties which, in accordance with the final result of the election, obtain at least:

1. 0.5% of the valid second votes cast in a given district or
2. 10% of the valid first votes cast in a given district if a Land list is not permissible for the party in question in that Land.

(3) The share of the flat-rate reimbursement sum granted to the parties is computed on the following basis:

1. Parties covered by Para. (2) fig. 1 are compensated in accordance with their share of the second votes polled in the given district.
2. A party covered by Para. (2) fig. 2 is compensated by payment of a sum of 5.00 DM for every first vote cast in an electoral district (constituency) where the minimum vote of 10% was achieved.

(4) Paras. 1 to 3 shall apply *mutatis mutandis* to candidates nominated in accordance with Articles 18 and 20 of the Federal Electoral Law by persons eligible to vote, provided that they obtain at least 10% of the valid first votes cast in an electoral district.

(5) Prior to the ascertainment of the reimbursement sums for parties pursuant to Para. (3), fig. 1, the sums payable to the parties under Para. (3), fig. 2, and to candidates under Para. 4 are deducted from the flat-rate reimbursement sum.

(6) The total reimbursement of expenses of appropriate election campaigns from public funds may not exceed the total revenues of a party as defined under Para. 24 fig. 2 no.1 to 5 and 8 in the second calendar year following reimbursement of the expenses of the Bundestag election campaign and the three calendar years preceding this. Reimbursement sums in excess of this limit shall be deducted from the next reimbursement payments due.

19. Reimbursement Procedure

(1) The ascertainment and payment of the reimbursement sum (share of the election campaign flat-rate) must be applied for in writing to the President of the Bundestag (the Speaker) within two months after the convening of the Bundestag. The application may be limited to a partial amount only.

(2) The reimbursement sum is determined and paid by the President of the Bundestag. Any part-payments effected under the provisions of Para. 20 are deducted. Para. 23 is not affected.

20. Lump Sum Payments

(1) Parties which achieved election results in the respective preceding Bundestag election which met with requirements for reimbursement shall, upon request, be granted advance payments. Advance payments can be made in the second and third years of the

legislature of the Deutscher Bundestag as well as in the election year; they may not exceed 20 percent respectively of the total sum to be reimbursed in accordance with the preceding election.

(2) Applications for part payments are submitted in writing to the President of the Bundestag.

(3) Where the elected period of the Bundestag ends before the due date, the President of the Bundestag may, notwithstanding the provisions (1), sentence 2, grant part payments prior to the election for the Bundestag subject to the condition that they do not exceed 60% of the reimbursable amount.

(4) Part payments must be paid back after the election if they exceed the reimbursable amount or if no claim to reimbursement has arisen.

(22) Provision of Federal Funds

(1) The requisite funds pursuant to nos. 18 and 20 are noted in the Federal Budget.

(2) The Federal Audit Office verifies that the President of the Bundestag in his capacity as co-administrator has reimbursed the election campaign expenses in accordance with the present provisions.

22. Reimbursement of Election Campaign Expenses in the Federal States
(Lander)

The federal states are authorized by law to issue regulations on the reimbursement of election campaign costs for Landtag (state) elections. These must be confined to within the terms of Para. 18, figs. 1 and 6 and Paras. 19 and 20. In the case of parties of national minorities, reimbursement may not be made dependent upon a minimum share of votes.

Section V

Equalization of Opportunity

22a. Calculation and Payment

(1) Parties which are shown by the final result of the last Bundestag election prior to 31 December last to have obtained at least 0.5 percent of all valid second votes cast in the electoral area shall receive an annual equalization of opportunity grant.

(2) Equalization of opportunity is calculated as follows: A basic grant amounting to 40 percent of the total sum of members' subscriptions and donations listed in the statement of accounts (Para. 24) for the preceding calendar year, divided by the number of second votes won by the party shall be paid to each party obtaining at least

5 percent of the valid second votes cast at the last Bundestag election prior to the qualifying date. The highest of the basic amounts is multiplied by the number of valid second votes attained by each party in accordance with Para. 1. The grant to be paid to any given party for equalization of opportunity is the sum of the difference between the election result as defined in sentence 2 and 40 percent of the total received members' contributions and donations as defined in sentence 1.

(3) Equalization of opportunity grants shall be set by the President of the Deutscher Bundestag and paid out in each case by the 60th calendar day of the calendar year following the qualifying date.

(4) The President of the Deutscher Bundestage shall inform the political parties in writing of the amount of the grants.

(5) Equalization of opportunity grants shall be paid for the first time in respect of the fiscal year 1984.

Section VI

Presentation of Accounts

23. Statutory Obligation to Publish Accounts

(1) The executive committee of the party shall make a public

statement of the origins and the use of funds received by its party within a calendar year (accounting year) as well as of the assets of the party in a statement of accounts.

(2) The statement of accounts must be scrutinized by a certified auditor or auditing company in accordance with Nos. 29 to 31. This must be submitted by 30 September of the year following the accounting year to the President of the Deutscher Bundestag and be circulated by the latter as a Bundestage paper. The President of the Deutscher Bundestag can extend the limit by up to a maximum of three months in extenuating circumstances. The party statement of accounts shall be submitted for discussion to the federal party convention following its publication

(3) The President of the Deutscher Bundestag shall examine whether the statement of accounts is in accordance with the regulations of Section VI. The result of the scrutiny shall be recorded in the report in accordance with Para. 5.

(4) Payments as defined in Paras. 18 to 20 and 22 a may not be made so long as a statement of accounts as set out in Section VI has not been submitted.

(5) The President of the Deutscher Bundestag shall submit annually to the Deutscher Bundestag a report on the state of party finances and on the statements of accounts of the parties. The report shall be circulated as a Bundestag paper.

23a. Donations Obtained Illegally

(1) Should a political party obtain donations illegally or use funds not in accordance with the regulations of this law or fail to publicise them in the statement of accounts (Para. 25 fig. 2), it shall forfeit the entitlement to reimbursement of election campaigning expenses to the amount of double the total sum illegally obtained or not used or not publicised in accordance with the regulations of this law. The illegally obtained donations shall be surrendered to the Presidium of the Deutscher Bundestag.

(2) Donations as set out in Para. 25, fig. 1 sentence 2 shall be regarded as illegally obtained inasmuch as they are not immediately transferred to the Presidium of the Deutscher Bundestag in contravention of Para. 25, fig.3.

(3) The Presidium of the Deutscher Bundestag shall, at the beginning of the next calendar year, transfer such funds within any calendar year to facilities or institutions serving charitable, church, religious or scientific purposes.

(4) Para. 1 shall not be applied where the federal states have introduced by law corresponding regulations in respect of the state organizations of the political parties and their sub-organizations. The political parties shall incorporate in their statutes regulations to cover the even that measures shall be caused by regional organizations or their district organizations in accordance with Para.1.

24. Statement of Revenue and Expenditure

(1) The statement of accounts shall comprise accounts of revenue and expenditure and an account of assets. The statement of accounts of the political party in its entirety shall incorporate the statements of accounts separately showing federal and state organizations and the statements of accounts of the subordinate organizations of each respective state organization. The party state organizations shall keep the partial reports of the district organizations subordinate to them in collective form in their own accounting documents.

(2) Revenues are:

1. Members' subscriptions and similar regular contributions.
2. Revenues from assets.
3. Revenues from organized events, distribution of printed materials and published materials and other party activities entailing revenues.
4. Revenues from donations.
5. Revenues from equalization of opportunities.

6. Revenues from election campaign expenses reimbursement.
7. Grants from subdivisions.
8. Other revenues.

(3) Expenditures are:

1. Expenditure on staff.
2. Expenditure on current business activities.
3. Expenditure on internal party committee work and information.
4. Expenditure on public relations work and elections.
5. Grants to subdivisions.
6. Interest.
7. Other expenditures.

(4) The statement of assets comprises:

1. Ownership positions

I. Capital assets

1. Real estate and land assets
2. Equipment of business premises
3. Financial investments

II. Assets in circulation

1. Subscription claims
2. Claims for reimbursement of election expenses
3. Claims for equalization of opportunities
4. Monetary assets
5. Other objects of asset

3. Donations from outside the sphere of validity of this law unless:
  - a) these donations flow directly from the assets of a German as defined by Basic Law or of a business enterprise whose shares are more than 50 percent owned by Germans as defined by Basic Law.
  - b) the donations in question are donated by a foreign political party represented in the European Parliament or by that political party's parliamentary group in the European Parliament or
by a foreign member of the European Parliament or
  - c) a donation by a foreigner which does not exceed 1,000 Deutsche Mark.
4. Donations from professional organizations which are made with the proviso that they be passed on to a political party.
5. Donations which, in each individual case, exceed 1,000 Deutsche Mark and whose donors cannot be determined or who recognizably merely are passing on the donations of third persons not named.
6. Donations which recognizably are made in the expectation of a particular economic or political advantage.

(2) Donations to a political party or to one or more of its regional organizations the total value of which in one calendar year (accounting year) exceeds 20,000 Deutsche Mark shall be recorded in the statement of accounts giving the names and addresses of the donors and the total amounts of the donations.

(3) Inadmissible donations as defined in Para. 1 fig. 2 shall be passed on immediately by the political party to the Presidium of the Deutscher Bundestag.

26. Definition of Revenues

(1) Where no special stipulation is made for individual types of revenue (Para. 24, fig. 2), revenues are all monies or payments in money value made to the political party from outwith the party. Release from obligations arising in the usual manner and from the assumption of responsibility for functions and measures by others which explicitly advertise for a political party also are regarded as revenue.

(2) All receipts are entered to their full amount in the place provided. Para. 27 fig. 2 remains unaffected.

(3) Goods and services of a non-monetary nature are assessed at the prices normally paid in commercial transactions for identical or comparable services.

(4) Self-balancing items of money and services as well as members' contributions and other receipts earmarked from the beginning for a pro rata apportionment amongst several regional organizations are shown in the accounts at the place where they will finally be entered.

27. Individual Revenue Sources

(1) Members' contributions within the meaning of Para. 24, fig. 2, no. 1 are subscriptions payable by members in their capacity as such as well as admission fees and special charges or levies.

(2) The amounts in the sources of revenues named in Para. 24, fig. 2, nos. 2 and 3 shall be entered as net amounts. The requirement to disclose this information pursuant to Para. 24, fig. 2, nos. 4 and 5 is not affected. Other revenues under Para. 24, fig. 2, no. 8. shall be broken down and explained in so far as they exceed 5 percent of the sum of revenues from Para. 1 to 6 in the case of one of the subdivisions listed in Para 24, fig. 1.

(3) The statement of revenues may disregard benefits in kind, services and facilities which are normally granted gratuitously to party members outside of the activities of a commercial firm or which individually do not exceed a value of 1,000 Deutsche Mark. Sentence 1 applies *mutatis mutandis* to the implementing of meetings and party canvassing measures.

28. Obligation to keep Books of Account

Political parties shall keep books in respect of their accountable revenues and expenditures and of their assets. These shall be kept in accordance with the principles of orderly accounting and with regard

for the purpose of the present law. Accounts shall be preserved for five years. The period for which the accounts must be preserved shall commence at the end of the accounting year.

29. Audit of the Statement of Accounts

(1) The audit referred to in Para. 23, fig. 2, sentence 1 and Para. 3 applies to the federal party organization and its federal state organizations and, following the appointment of the auditor, at least four subordinate regional organizations.

(2) The auditor may require the executive committees and their authorized representatives to furnish any information and proof they may need to fulfil their auditing assignment with due care. To this extent, the auditor is allowed to examine the records required for the compilation of the statement of accounts, the books and documents as well as the contents of cash boxes and other as sets.

(3) The executive committee of the regional organization shall assure the auditor in writing that the statement of accounts contains all the obligatory items of revenue, expenditure and assets. Reference may be made to the assurances given by the executive committees of subordinate regional organizations. It is sufficient if the member of the executive committee who is responsible for financial affairs renders such an assurance.

30. Audit Report and Certificate

(1) The results of the audit are set out in writing in an audit certificate which is delivered to the executive committee of the party and that of the audited regional organization.

(2) If the auditor has no objections to make after completing the audit, this is certified by a note to the effect that:

Following a duly thorough examination of the party's books and documents and the information and evidence furnished by the executive committees, the annual report corresponds to the extent of the audit (29, fig. 1) with the provisions of the present law.

Where objections are raised, the auditor refuses or qualifies the certification on the audit certificate. Any audited regional organizations must be named in the audit certificate.

(3) The audit certificate is appended to the annual report before the latter is surrendered and the full text is then published in accordance with 23, fig. 2, no. 2.

31. Auditors

(1) No one may be nominated as an auditor if he or she is a member of the executive committee or a general party committee, the appointed accountant or an employee of the audited party or one of its regional

associations or if he or she was so during the three years prior to appointment.

(2) The auditors, their assistants and the legal representatives of a auditing firm participating in the audit are obliged to discharge their duties in a conscientious and impartial manner and to observe due discretion and secrecy. Art. 168 of the Joint Stock Companies Law (Corporation Law) applies mutatis mutandis.

Section VII

Implementation of Bans on Unconstitutional Parties

32. Execution

(1) Where a party or a party organization is declared to be unconstitutional pursuant to Art. 21, Para. 2 of the Basic Law (no.1), the appropriate authorities appointed by the state governments adopt within the framework of the laws any measures needed to carry out the judgement and any additional execution procedure ordered by the Federal Constitutional Court. To this end, the supreme state authorities possess an unlimited right to issue mandatory instructions to such state authorities and agencies as are responsible for maintaining public security or order.

(2) Where the organization or activities of the party or that section of the party declared to be unconstitutional extend beyond the territorial borders of a state, the Federal Minister of the Interior issues the necessary orders needed to ensure their uniform execution.

(3) Pursuant to Art. 35 of the Law on the Federal Constitutional Court (no. 40), the latter may carry out the execution of a judgement in a different manner to that prescribed in Paras. (1) and (2).

(4) Neither objections to a writ of execution nor an action to set it aside has any suspensive effect. Where the proceedings of an administrative court pertain to a matter which is of basic importance for the execution of a judgement, the proceedings are discontinued and a decision of the Federal Constitutional Court obtained. The Federal Constitutional Court also decides upon objections to the manner in which the executory measures it has ordered are carried out.

(5) in a case of seizure of assets, Arts. 10 to 13 of the Law to adapt public Legislation governing Associations (Vereinsgesetz), no. 425, of 5. August 1965

- Federal Law Gazette, part 1, p. 593 - are applied mutatis mutandis. The authority issuing the ban of unconstitutional parties is the supreme state authority; in the case of Para. 2, this is the Federal Minister of the Interior.

33. Banning of Substitute Organizations

(1) It is prohibited to set up organizations which pursue the unconstitutional aims of a party banned pursuant to Art. 20, Para. 2 of the Basic Law (no.1) in conjunction with Art. 46 of the Law on the Federal Constitutional Court (no.40) in lieu of the said banned party (substitute) organizations, or to continue existing organizations as substitute organizations.,

(2) Where the substitute organization is a party which already existed prior to the ban on the original party or where it is represented in the Bundestag or a Landtag, the Federal Constitutional Court passes a declaratory judgement that it is a banned substitute organization ; Arts. 38, 41, 43, 44 and 46, Para. 3 of the Law on the Federal Constitutional Court (no.40) and no. 32 of the present law apply *mutatis mutandis*.

(3) Art. 8, Para. 2 of the Law to adapt public legislation governing Associations is applied *mutatis mutandis* to other parties and organizations which, within the meaning of Art. 2 of the Vereinsgesetz, constitute substitute organizations of a banned party.

Section VIII

Colsing Provisions

34. Amendment to Income Tax Law
35. Amendment to Corporate Tax Law
36. Application of Tax Regulations
37. Non-Applicability of Civil Code Provisions

Art. 54 sentence 2, and Arts. 61 to 63 of the Civil Code are not applicable to Political parties.

38. The Federal Returning Officer's Instruments of Enforcement

The Federal Returning Officer may require the executive committee of the party to carry out the actions designated in no. 6, Para. 3, by means of a fine. The provisions of the Administrations Enforcement Law apply mutatis mutandis ; to this extent, the Federal Returning Officer acts as the enforcing and executory agency. The fine amounts to at least 500 and at most 3,000 DM.

39. **Transitional Rules for the Reimbursement of Election Campaign Expenses**

(1) No. 18 in the version valid until 31 December, 1983 applies for the Bundestag Election of 6 March, 1983 with the proviso that the election expenses flat-rate shall amount to 4.50 Deutsche Mark. Payment of arrears falls due in 1983.

(2) The reimbursement of election campaign expenses for Landtag elections which have taken place between the Bundestag elections of 6 March, 1983 and 1 January, 1984, is not affected.

40. **Berlin Clause**

The present law is also applicable to the Land Berlin in pursuance of No. 13, Para. 1 of the Third Transitional Law. So long as the application of Article 21, Para. 2, sentence 2 of Basic Law in Land Berlin is prevented by obstacles, Section VII and no. 38 of this present law shall not be applicable in Land Berlin.

41. **(Implementation)**

FEDERAL CONSTITUTION OF MALASIY

10. Freedom of speech, assembly and association.

(1) Subject to Clauses (2), (3) and (4) -

- (a) every citizen has the right to freedom of speech and expression;
- (b) all citizens have the right to assemble peaceably and without arms;
- (c) all citizens have the right to form associations.

(2) Parliament may by law impose -

- (a) on the rights conferred by paragraph (a) of Clause (1), such restrictions as it deems necessary or expedient in the interest of the security of the Federation or any part thereof, friendly relations with other countries, public order or morality and restrictions designed to protect the privileges of Parliament or of any Legislative Assembly or to provide against contempt of court, defamation, or incitement to any offence;
- (b) on the right conferred by paragraph (b) of Clause (1), such restrictions as it deems necessary or expedient in the interest of the security of the Federation or any part thereof or public order;

(c) on the right conferred by paragraph (c) of Clause (1), such restrictions as it deems necessary or expedient in the interest of the security of the Federation or any part thereof, public order or morality.

(3) Restrictions on the right to form associations conferred by paragraph (c) of Clause (1) may also be imposed by any law relating to labour or education.

(4) In imposing restrictions in the interest of the security of the Federation or any part thereof or public order under Clause (2) (a), Parliament may pass law prohibiting the questioning of any matter, right, status, position, privilege, sovereignty or prerogative established or protected by the provisions of Part III, Article 152, 153 or 181 otherwise than in relation to the implementation thereof as may be specified in such law.

ประวัติผู้วิจัย

นายจิตติ เกษมศิริวัฒน์ เกิดที่กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 12 ธันวาคม 2503
สำเร็จการศึกษา ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต (น.บ.) จากคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
เมื่อ พ.ศ. 2526 เคยรับราชการในตำแหน่งนักวิชาการสรรพากร 3 กรมสรรพากร
ปี พ.ศ. 2530-2532 ปัจจุบันประกอบอาชีพอิสระ